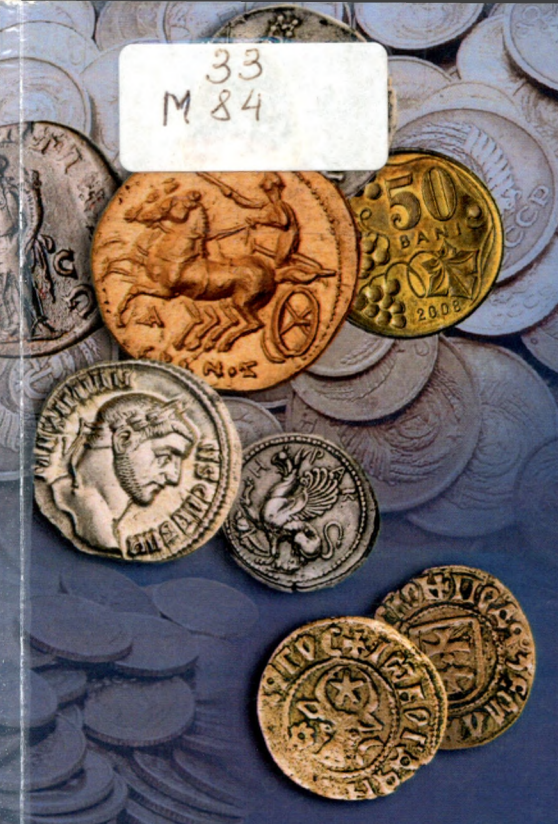

33
M 84

Ivan Mocan – decanul economistilor

183

Academia de Studii Economice din Moldova

Ivan Mocan – decanul economistilor

229123

ACADEMIA DE STUDII
ECONOMICE
BIBLIOTECA ȘTIINȚIFICĂ

SALA DE
LECTURĂ Nr. 1

Editura ASEM

Chișinău, 2018

33

M 84

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Ivan Mocan – decanul economiștilor / Acad. de Studii Econ. din Moldova ; coord. : Oleg Stratulat. Chișinău : ASEM, 2018 (Tipog. „Arva Color”). -145p. : fig., fot.

Texte: lb. rom., rusă. – Bibliogr.: p.94-99 (83 tit.). –Referințe bibliogr. În subsol. – 60 ex.

ISBN 978-9975-127-62-2.

[378:33]+929(478)(082)=135.1+161.1

I-95

Coordonator: Oleg Stratulat

CUPRINS

Ivan Mocan - destin mirabil.....	4
Povestire documentară	
Oleg STRATULAT. Decanul legendar.....	5
Schiță	
Vasile COȚOFAN. Dârzenie.....	55
Articole	
Борис НАГОРНЫЙ. Боец отряда „024“.....	63
Капитолина КОЖЕВНИКОВА. Иван Шарлеруа.....	68
Т. БУРДЕНКО. Иван Шарлеруа.....	73
Mocan Ivan Ilie (Enciclopedia Sovietică Moldovenească).....	80
Publicații semnate de Ivan Ilie Mocan	
Ivan MOCAN. Nimeni nu a fost uitat, nimic nu s-a uitat.....	81
И. МОКАН. Шумят деревья Ромберг-парка.....	91
Lista selectivă a publicațiilor	
prof. univ., dr. hab. Mocan Ivan.....	94
In memoriam	
Ivan Mocan (necrolog).....	100
Ana BERDILĂ. Ivan Mocan – 90 ani de la naștere.....	102
Виктор ВОСКОБОЙНИК. Учитель от бога.....	105
Ana CÎRLAN. Memorialies 100 ani de la	
nașterea liu Ivan Ilie Mocan.....	108
Надежда ШИШКАН. Замечательный человек и коллега....	115
Grigore FURTUNĂ. Pe cât de firesc, pe atât de neobișnuit.....	118
Ана СУХОВИЧ. Во имя будущего.....	120
Memorialis 100 ani de la nașterea	
lui Ivan Ilie Mocan.....	122
Sala „Ivan MOCAN”.....	123
Moneda comemorativă „Ivan MOCAN – 100 ani de la naștere”	127
Sub același cer (film documentar).....	131
Memorialis 100 ani de la nașterea	
lui Ivan Ilie MOCAN în fotografiile.....	132

Ivan Mocan – destin mirabil

(în loc de introducere)

Sunt oameni cu destin aparte. Viața acestora este atât de înțesată cu evenimente neordinare, iar faptele lor sunt atât de notabile, încât uimesc continuu, trezesc stimă profundă și rămân adânc în memorie.

De două decenii nu mai este printre noi Ivan Ilie Mocan, dascălul a peste zece mii de economiști, formați la Facultatea Economie a Universității de Stat din Moldova, Facultatea Inginerie-Economie de la Institutul Politehnic din Chișinău (în prezent, Universitatea Tehnică din Moldova) și la Facultatea Finanțe a Academiei de Studii Economice din Moldova.

Cu toate acestea, memoria profesorului universitar, doctorului habilitat Mocan Ivan Ilie rămâne vie, acesta fiind frecvent amintit în discuții private, menționat în discursuri publice, citat verbal și scris, indicat în mass-media.

La 23 februarie 2018, se împlinesc o sută ani de la nașterea lui Ivan Ilie Mocan - ilustru organizator al învățământului economic, cercetător eminent al domeniului monedei și creditului, personalitate remarcabilă a vieții publice, pedagog pasionat și educator dedicat.

Acesta, după cum au debitat zeci de foști studenți și colegi ai lui Ivan Ilie Mocan, este un bun prilej de a organiza un Memorialis, care ar include o suită de acțiuni, dedicate evocării distinsului Om al pedagogiei, cercetării și educației.

Printre acestea, se înscrie și elaborarea unei culegeri de materiale, cu referință la viața și activitatea lui Ivan Ilie Mocan, pe care, de altfel, o țineți în mână.

Actualitatea unei asemenea publicații rezidă și din faptul că, până în prezent, nu a existat o lucrare, în care să se regăsească, în corpore, povestirile documentare și artistice, care îl au ca protagonist pe Ivan Ilie Mocan, documentele personale autentice, materiale desecretizate, lista publicațiilor științifice și didactice semnate de cercetător, lista lucrărilor, al căror editor a fost, numele doctoranzilor, care au susținut tezele sub coordonarea profesorului universitar, distincțiile și mențiunile conferite pentru merite militare și civile, fotografiile privind activitatea celebrei personalități.

În lucrare au intrat și unele lucrări semnate Ivan Ilie Mocan, dar și materiale dedicate memoriei reputatului economist și pedagog.

Asumându-mi coordonarea ediției, am urmărit ca aceasta să corespundă veridicității documentare, exigențelor academice și cerințelor editoriale.

Totodată, exprim mulțumiri tuturor celor mulți, care au contribuit la apariția lucrării, și numele cărora o să le întâlniți pe parcurs. În același timp, în numele acestora, formulez speranța că s-a reușit conturarea destinului mirabil al profesorului universitar, doctorului habilitat Mocan Ivan Ilie.

Oleg Stratulat

DECANUL LEGENDAR

Oleg STRATULAT

Timpul trece neîncetat...

Și, parcă, accelerat. Epocile se succed, pe neobservate. Valorile se substituie, pe neînțelese. Oamenii pleacă, de neîntors...

În această curgere incontinuuă, se impune necesitatea unor ancore, care, în pofida ispitelor ce ne încearcă, ar menține existența noastră, la nivelul moralității. Și acestea există, inclusiv, în persoana unor oameni, cu care am avut norocul să pășim alături prin această viață...

Un exemplu remarcabil pentru mulți dintre contemporanii săi, a fost destinul uluitor și figura impresionantă a lui Ivan Ilie Mocan, ilustru organizator al învățământului economic, cercetător eminent al domeniului monedei și creditului, persoană remarcabilă a vieții publice, pedagog pasionat și educator dedicat.

Ivan Mocan a fost o persoană de referință în soarta a sute de oameni, cu care, împreună, a copilărit și a învățat, cot la cot a muncit și a luptat, pe care, i-a școlit și format, îndrumat și tutelat.

Ivan Mocan, ca personalitate, a fost, poate, una dintre cele mai reușite creații ale epocii, în care a venit și povara căreia a dus-o. Fără a exagera, putem afirma că acesta a fost omul model al timpului în care a trăit, un exemplu al manifestării sociale și un continuu generator de admirație.

Fapta și persoana lui Ivan Mocan a fost motiv de inspirație a multor condeieri. Ca protagonist al schițelor și povestirilor documentare și artistice, acesta apare în scrierile apreciaților jurnaliști, documentariști și scriitori din țară și de peste hotare. Cele mai importante ediții periodice ale timpului au publicat materiale dedicate sportivului campion, studentului sânguincios, ostașului neînfricat, funcționarului bancar eminent, cercetătorului perseverent, cadrului didactic consacrat, activistului civic de talie unională, organizatorului excepțional al învățământului Ivan Mocan...

Ajunși la o dată de referință – 100 ani de la nașterea lui Ivan Mocan, am îndrăznit să abordăm încă o dată, într-o lucrare complexă, de o structură academică, cu documentare exactă, și, desigur, cu noi informații inedite, biografia și creația renumitului cercetător și pedagog...

Chipul lui Ivan Mocan, în percepția generației mele, a fost indisolubil legat de funcția, pe care acesta a deținut-o trei decenii la rând - cea de decan al Facultății de Economie. Perioada aflării în fruntea facultății a fost una de progres al învățământului economic în republică. În acest răstimp, se perfecționează conținutul instruirii profesionale, se instituie noi specialități de profil economic, se construiește un nou și modern sediu al facultății, în auditorii apar studenți din zeci de țări ale lumii etc. Toate acestea, s-au realizat, în mare parte, cu concursul și participarea nemijlocită a profesorului universitar, doctorului habilitat Mocan Ivan Ilie, cel care a fost, pe bună măsură, un DECAN LEGENDAR ...

I

Ivan Mocan s-a născut la 23 februarie 1918, în satul Parcani, plasa Parcani, județul Tiraspol, gubernia Cherson, Ucraina.

Ivan a venit pe lume în familia lui Ilie (1884-1938) și a Mariei (1884-19??) Mocan.

Tatăl, Ilie, fiul lui Andrei Mocan, era agricultor. Cele câteva zeci de desetine de pământ, pe care le avea acesta, de-abia ținea familia la limita existenței. Din acest motiv, capul familiei căuta posibilități de a câștiga ceva suplimentar.

Mama, Maria, fiica lui Ivan _?_ (vezi fotografia¹), de rând cu grija familiei numeroase, ducea și ea povara gospodăriei, care era speranța evitării foametei.

Familia lui Ilie și a Mariei Mocan a fost una numeroasă. Aici s-au născut treisprezece copii². Spre regret,

Satul **Parcani** este o localitate din Municipiul Tiraspol, situată la latitudinea 46.8394, longitudinea 29.5163 și altitudinea de 30 metri față de nivelul mării. Această localitate este în jurisdicția Municipiului Tiraspol. Distanța directă până în or. Tiraspol este de 11 km. Distanța directă până în or. Chișinău este de 75 km...

Localitatea există din Evul Mediu, cel mai probabil, din secolele XIV-XV, de la apariția, în zonă, și a altor localități, întemeiate de moldovenii, care migrau peste Nistru. Denumirea, probabil, a fost adusă de locuitori din alte localități cu același nume, mai ales că, în Republica Moldova, există sate cu acest nume și prin părțile Călărașilor, Șoldăneștilor, Sorociei.

Satul Parcani, atestat documentar apare 1770, fiind indicat pe hărțile generalului Petr Panin (rus. *Пётр Панин*), cel care a comandat asaltul cetății Bender, la 1770.

În anii 1806-1811, în s. Parcani, se stabilește cu traiul o mare colonie de bulgari, care depășea cu mult numărul localnicilor. Și astăzi, după două secole, din cei 10,5 mii de locuitori a satului, 80 la sută sunt bulgari.

Satul Parcani este unica localitate din raioanele de est a Republicii Moldova, în care bulgarii locuiesc compact.

Источник: *Парканы (Слободзейский район)* [электронный ресурс]. [цитирован 23 января 2018]. Режим доступа: <https://ru.wikipedia.org/wiki>.

circumstanțe, dar și din speranța unei sorți mai bune...

Întreg neamul din care se trăgea Ivan Mocan, cu toate că purta un nume sadea românesc, cu o anumită referință la înaintașii săi îndepărtați, a fost de

foamea și bolile i-au cosit de mici. Aveau să se ridice numai trei feciori – majorul Filip, născut în 1905, Ivan și mezinul Petru, născut în 1924...

Predecesorii lui Ivan Mocan s-au stabilit cu traiul în Parcani, odată cu începutul formării coloniei bulgare din localitate, la 1804, după ce au părăsit locurile natale ale străbunilor săi din estul Bulgariei. Au plecat forțați de

¹ *Maria Ivan Mocan* [mama lui Ivan Ilie Mocan]. Arhiva familială a lui Igor Ivan Mocan.

² *Aminirile lui Igor Ivan Mocan* [fiul lui Ivan Ilie Mocan]. Documentate de Oleg Stratulat la 2 februarie 2018

etnie bulgară.

De altfel, amestecul de seminții, pentru plaiul nostru, din totdeauna, a fost ceva firesc, agreat de morala colectivă și de folos în existența cotidiană...

Copilăria lui Ivan a coincis cu anii foarte grei sub toate aspectele. Chiar în zilele când acesta a văzut lumina zilei, în sat staționau detașamente roșii, care, din 20 februarie, asaltau or. Bender¹. Acești „sfărâmători ai lumii vechi” au devastat conacele și proprietățile moșierești de prin satele din stânga râului Nistru până la Râbnîța, dând localnicilor exemplu de „furie a poporului”.

Trei ani a durat caruselul „puterilor” în stânga Nistrului: bolșevici, petliuriști, albgardiști, denikini, hatmani și câte alte soiuri de atamani locali, și aceștia de atâtea culori. Și toți jefuiau țărănul, căci pe cine altul?

În vremea când Ivan avea patru ani, lucrurile parcă s-au mai așezat. NĂP-ul² a dat oamenilor speranță de o viață mai bună. Țăranii au fost împroprietăriți cu pământ, meșteșugarilor li s-a îngăduit să lucreze liber, și principalul – s-au scos restricțiile la comerțul cu surplusurile de produse obținute în propriile gospodării.

Cu câtă bucurie și cu câtă râvnă se apucă de lucru oamenii din Parcani. Tradiția de a munci independent, de a comercializa produsele agricole, de a iniția diferite afaceri, în comunitățile bulgare era firească. Speranțele oamenilor erau

Bulgarii basarabeni. Refugiații bulgari și găgăuzi, din Basarabia, sunt menționați, pentru prima dată, în 1769. La intersecția secolelor al XVIII-lea – sec. al XIX-lea, a avut loc un mare val de emigrare a bulgarilor din provinciile de est a Bulgariei în Imperiul Rus, cu sedentare în stepele Bugeacului. Motivul de bază a fost terorizarea băștinașilor de către grupurile criminale turcești, fenomenul fiind numit *kârgeali*, ceia ce, la direct, ar însemna „tâlhar în câmp” (*kir/кыр – câmp, și cali/джалы – tâlhar*). Un alt motiv, care se invocă, este acela, că autoritățile turcești prigoneau populația bulgară pentru simpatizarea rușilor în timpul războaielor ruso-turce. Este adevărat și faptul, că guvernul țarist a agitat și a sprijinit această strămutare, în scopul populării teritoriilor respective, depopulate în urma retragerii totale din zonă a tătarilor.

În anii 1811-1812, la cei 4 mii de bulgari, care locuiau în Bugeac, se mai adaugă încă 21 de mii.

În 1897, din cadrul diasporei bulgare, în funcție de limba vorbită, a fost evidențiat un grup etnic aparte – găgăuzii.

Conform datelor recensământului din 2014, 1,88% (51 867 oameni) din totalul populației Republicii Moldova este de etnie bulgară.

Sursa: *Bulgarii basarabeni* [online]. [citat la 23 ianuarie 2018].

Disponibil: https://ro.wikipedia.org/wiki/Bulgari_basarabeni.

¹ САВЧЕНКО, Виктор. *Авантюристы гражданской войны (историческое расследование)*. [электронный ресурс]. [цитирован 23 января 2018]. Режим доступа: <http://knigosite.org/library/read/52414>.

² NĂP (abreviere din rusă de la *Новая Экономическая Политика* (rom. NPE - *Noua Politică Economică*) a fost un sistem de reforme economice care introduceau un compromis cu economia de piață, sistem instituit în Uniunea Sovietică în 1921, ca o măsură de însănătoșire. NPE-ul a reintrodus, într-o oarecare măsură, proprietatea privată într-o mică parte a economiei, în mod special, în agricultură.

mari.

Ilie Mocan, om harnic și muncitor, lucra din noapte în noapte, cu încrederea într-o viață mai bună.

Totuși, era greu. Nu era îndeajuns inventar agricol, scăzuse numărul animalelor de tracțiune, secetele se manifestau an după an. Colac peste pupază, se întetiseră și epidemiile – ba de febră, ba de holeră.

Feciorii lui Ilie erau de mare ajutor în gospodărie. După cum își amintea Ivan, după mulți ani, veri la rândul, fiind încă copil, păstora la oi.

Începutul anului 1929 a adus o politică nouă agrară, cea a colectivizării. Era dificil ca, într-o comunitate, cu tradiții patriarhale și spirit liber de gospodărire, oamenii să se despartă de cele agonisite cu atâta trudă. Cu greu, într-un sfârșit, colhozul a fost încheșat. Ilie Mocan nu a manifestat entuziasm pentru munca colectivă, dar, fâțiș, nu s-a opus. Acesta, fie și cu ezitare, intră, împreună cu soția și fiul Petru¹, în gospodăria colectivă din localitate².

Între timp, Ivan, an după an, trece cele șapte clase a școlii din sat. Limba de studiu a fost rusa. Rusa, de rând cu bulgara, era și limba de comunicare în comunitatea locală. Și cu toate că, începând cu anul 1922, se întreprind acțiuni, inclusiv de ordin administrativ-teritorial, ce vizau susținerea culturii naționale moldovenești, limba oficială, în autonomia moldovenească, a fost și mai rămâne a fi rusa...

Adolescentul Ivan Mocan era înalt, avea constituție athletică, practica sportul. Îndeosebi l-a atras boxul. Cu timpul, Ivan a devenind un bun pugilist.

Filip, dezamăgit de munca de agricultor, îmbrățișează meseria de contabil. Ivan, încurajat de exemplul fratelui mai mare, în vara anului 1934, pleacă la Odessa, unde se înscrie la facultatea de pregătire (rus. *рабфак – рабочий факультет*) a Institutului de credit și economie³, după absolvirea căreia a fost admis, pentru studii, la cursul universitar⁴. Ivan Mocan a ales să fie economist în bancă.

Ivan era un student sânguincios, însușea exemplar materia, asista la cercurile științifice studențești, participa activ la diferite acțiuni culturale și sportive. În plus, Ivan Mocan era cunoscut întregului institut. Cum alt fel? Ivan

¹ Petru Ilie Mocan (1924-2000) a lucrat în colhozul din s. Parcani, care, în ultima perioadă a existenței sale, purta numele Lenin (rus. *колхоз им. Ленина*), toată viața.

² *Amintirile lui Igor Ivan Mocan* [fiul lui Ivan Ilie Mocan]. Documentate de Oleg Stratulat la 2 februarie 2018.

³ Institutul a fost fondat în 1921, cu denumirea Institutul Economiei Naționale din Odessa, fiind amplasat în moșia din Odessa a țarului Nicolai al II-lea. În legătură cu reforma amplă a relațiilor de credit (rus. *кредитная реформа*), realizată în Uniunea Sovietică în 1931, și necesitatea extinderii instruirii specialiștilor de profil, instituția a fost reorganizată și redenumită în Institutul de credit și economie din Odessa (rus. *Одесский кредитно-экономический институт*) și subordonată Băncii de Stat a URSS. În 1966, institutul din nou a fost reorganizat, cu revenirea la denumirea anterioară.

⁴ *Autobiografia lui Ivan Ilie Mocan* [decan al Facultății Economie a USM]. Arhiva ASEM.

era campionul institutului la box. În acei ani, în RASS Moldovenească¹, nu exista o sală pentru organizarea competițiilor la box, din care motiv, primul campionat republican a fost organizat la Odessa. Detalii, referitor la competiție, nu se prea cunosc. Însă, este știut faptul că, la categoria sa, campion al republicii a devenit Ivan Mocan din Parcani².

De alt fel, Ivan a menținut dragostea pentru sport, în general, și pentru box, în special, întreaga viață. Cu mulți ani mai târziu avea să ghideze comunitatea pugiliștilor din republică, intrând în istoria boxului moldovenesc și ca arbitru de clasă internațională...

Agricultura colectivă neeficientă și politica agrară confiscatoare, la care se adaugă și seceta de la începutul deceniului patru, s-au soldat, în anii 1932-1933, cu o foamete cumplită, cu urmări grave.

În toiul acesteia, locuitorii s. Parcani, îl provoacă pe Ilie Mocan, om cumpănit, înțelept, cu spirit de gospodar, prietenos, și, desigur, cu autoritate printre săteni, să ocupe funcția de președinte al sovietului sătesc.

Acesta, după îndoieli și cântăriri, într-un sfârșit, a cedat, dându-și acordul. Trebuia cineva, care cunoaște și înțelege specificul vieții comunității bulgare, să organizeze și să-și ajute consătenii³.

Realitatea, cu care, în curând, avea să se confrunte noul președinte, s-a dovedit a fi una crudă. S-au început presiunile în vederea forțării colectivizării totale. O chestie deloc ușoară, într-o comunitate, care de secole era deprinsă să se sprijine doar pe propriile forțe. Cât privește instrumentarul bolșevic al colectivizării - maltratări, agresări, amendări, arestări, deportări, toate acestea trezeau opunerea internă a conducătorului satului, pentru ce, în curând, a dimisionat.

Anul 1937 a adus și noi nenorociri. S-au declanșat represiunile politice în masă, perioadă cunoscută cu denumirea Marea Teroare stalinistă. Tăvălucul reprimărilor s-a rostogolit și peste familia Mocan, masacrând membrii acesteia...

Cazul este unul cu totul aparte, despre care se merită a menționa.

Un vechi bolșevic, Ivan Raicinov, de etnie bulgară, locuitor al s. Parcani, a avut nenorocul să scrie o scrisoare celebrului lider al comuniștilor bulgari Gheorghii Dimitrov⁴, pe atunci și Secretar General al Cominternului¹.

¹ RASS Moldovenească (abreviere din română de la *Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească*).

² *Amintirile lui Ivan Ilie Mocan* [profesor universitar ASEM]. Documentate de Oleg Stratulat la 23 februarie 1992.

³ *Amintirile lui Igor Ivan Mocan* [fiul lui Ivan Ilie Mocan]. Documentate de Oleg Stratulat la 2 februarie 2018.

⁴ Gheorghii Mihailov Dimitrov (în bulgară *Георги Димитров Михайлов*, în rusă *Георгий Михайлович Димитров*) (1882 -1949) a fost un politician bulgar, lider al partidului comunist și unul din principalii activiști ai Cominternului. A fost primul ministru al Bulgariei între anii 1945-1949.

Referitor la conținut, rămâne doar să intuim, însă, cu plasarea NKVD-ului, aceasta a fost denumită în popor „Scrisoarea privind constrângerea bulgarilor”².

Zelul nkavediștilor, care au văzut în aceasta o crimă nemaipomenită, a fost ineputabil. Aceștia imediat au „demascată” în s. Parcani o „organizație rebelă a naționaliștilor bulgari” (rus. *болгарская националистическая повстанческая организация*), care avea scopul asasinarea a lui însuși Gheorghi Dimitrov!?

Arestările au pornit val. La 2 martie 1938, Ilie Mocan, membru al colhozului Kalinin, împreună cu fiul său Filip, care, de ceva timp, lucra contabil al sovietului sătesc Parcani, au fost întemnițați. Ambii au fost deținuți în închisoarea din Tiraspol, mult timp, fără a li se aduce la cunoștință motivele.

Într-un sfârșit, au început torturile, care erau dintre cele mai acerbe. După una din maroasele bătăi barbare, Ilie Mocan a cedat, semnând autodenunțul fals impus.

La 3 octombrie, același an, tatăl și fiul au fost declarați „dușmani ai poporului” și condamnați de troica NKVD-ului³, extra judiciar de tristă pomină, la pedeapsă capitală cu confiscarea averii, ca participanți

ai așa zise organizații a rebelilor naționaliști bulgari. În două zile, la 5 octombrie, ei au fost împușcați.

De menționat, că în calitate de membri ai acestei „organizații contrarevoluționare” au fost arestați 90 locuitori ai s. Parcani, dintre care 28 au fost executați.

În Cartea Memoriei... se menționează: „Mocan Filip I. (n. 1905), a fost acuzat de participarea la activitatea unei organizații contrarevoluționare și condamnat, în 1938, la moarte. În 1956 cauza a fost clasată.

¹ Cominternul (abreviere din rusă de la *Коммунистический интернационал* (rom. *Internaționala Comunistă*), cunoscută și ca Internaționala a III-a, a fost o organizație internațională comunistă fondată, în 1919, de Lenin și de Partidul Comunist Rus (bolșevic), care avea ca scop *lupta prin toate mijloacele posibile, inclusiv lupta armată, pentru răsturnarea burgheziei mondiale și pentru formarea unei republici sovietice internaționale, ca un stadiu de tranziție către abolirea definitivă a statului.*

² ПАВЛЕНКО Андрей. *У каждого есть имя.* [электронный ресурс]. [цитирован 23 января 2018]. Режим доступа: <http://pridnestrovie-daily.net/archives/14268>.

³ NKVD (abreviere din rusă de la *Народный Комиссариат Внутренних Дел* (rom. *Comisariatul Norodnic al Afacerilor Interne*).

Mocan Ilie A. (n. 1884). Condamnat, în 1938, la moarte. Motivul: apartenența la o organizație contrarevoluționară a naționaliștilor bulgari. În 1956, cauza a fost clasată¹.

Aici este prezentată adeverința de reabilitare a lui Ilie A. Mocan².

Cumplite
timpuri. Lista
nominală, care a
putut fi întocmită, a
locuitorilor s.
Parcani,
condamnați abuziv
în anii represiunilor
staliniste (1920-
1953), include 176
de nume, cea reală
fiind cu mult mai
mare...

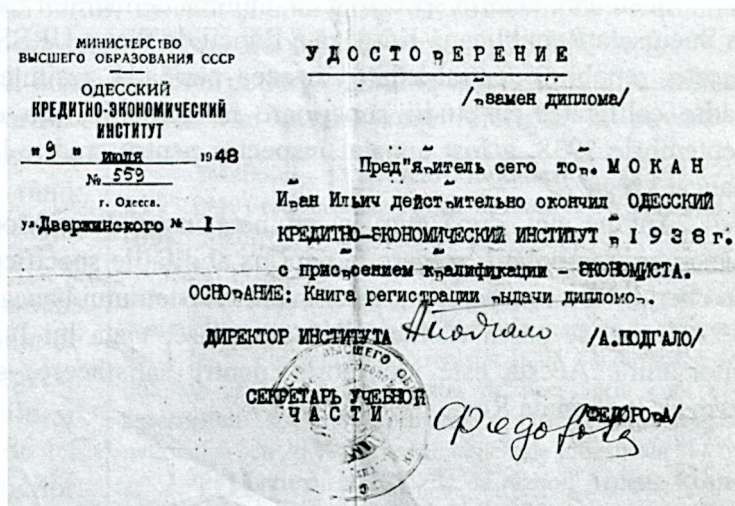
Și în sălile
studentești era
neliniște. Unii colegi de-ai lui Ivan, dar și cadre didactice, au fost ridicați chiar
în timpul orelor.

În curând, Ivan susține, cu succes, examenele de absolvire, după care i s-a
înmănat diploma de studii superioare. Prea multe aveau să se întâmple, ca
documentul să se păstreze. Cu mulți ani mai târziu, Institutul a emis o
adeverință³, pe care o vedeți aici, prin care se autentifică, că Ivan Mocan a
finalizat cursul complet de instruire și i s-a conferit calificarea de economist.

Revenind acasă, Ivan Mocan află detalii despre necazurile tatălui și
fratelui. Cineva l-a agresat verbal, numindu-l „fiu al dușmanului poporului”. La
angajare, tânărul specialist a fost refuzat. Perspectivele devin sumbre.

Într-una din aceste zile nefericite, un om străin, funcționar sovietic cu
experiență, însă cu omenie și curaj, îi sugerează – pleacă!

Peste câteva zile, la gara feroviară din Tiraspol, un tânăr de 20 de ani se
strecură pe neobservate în unul din vagoanele trenului, care, iată-iată, avea să
pornească. Acesta era Ivan Mocan, care, în mare taină, deținea, ascunsă la piept,
fișa de repartizare în câmpul muncii⁴...

¹ Cartea Memoriei: Catalog al victimelor totalitarismului comunist/ Muzeul Naț. de Istorie al Moldovei; coord. și red. șt. Elena Postică. - Ch.: Î.E.P. Știința, 2003, (Combinatul Poligr.) Vol. 3. - 2003, p. 365. ISBN9975-67-369-4.

² Adeverința de reabilitare a lui Ilie A. Mocan [locuitor al s. Parcani, Tiraspol]. Arhiva familială a lui Igor Ivan Mocan.

³ Adeverința de studii superioare a lui Ivan Ilie Mocan [decan al Facultății Economie, USM]. Arhiva ASEM.

⁴ Autobiografia lui Ivan Ilie Mocan [decan al Facultății Economie, USM]. Arhiva ASEM.

Nu știa, atunci Ivan, prin câte avea să treacă, până va pași, din nou, peste pragul casei părintești...

Drumul lung, așa cum era prescris în foaia de parcurs, l-a adus la stația ... Frunze¹, capitala RSS Kârgâze².

Sosit aici, tânărul specialist cu diplomă de lucrător bancar în mână, a mers la Sucursala Republicană Kârgâză a Băncii de Stat a URSS³. Sistemul bancar al acestei republici central-asiatice, în acea perioadă, resimțea un deficit acut de cadre calificate, cu studii superioare în domeniu, așa că Ivan Mocan, din septembrie 1938, a fost angajat inspector pentru credite la organul republican bancar kârgâz⁴.

Anume aici, după cum își amintea însuși Ivan Mocan, a înțeles esența băncii și a activității bancare, a deprins abilitățile specifice lucrului cu banii și cu clienții băncii, a perceput însemnătatea sistemului bancar pentru economie.

Când, se părea că lucrurile se așezase, viața lui Ivan Mocan ia o nouă întorsătură. Acesta este încorporat, pentru satisfacerea serviciului militar în termen, în Armata Roșie...

II

Soldatul Mocan Ivan își începe, serviciul militar în decembrie 1939, cu trecerea cursurilor de instruire militară, în urma cărora obține specialitatea de pușcaș-mitralior.

Desigur, ostașul Mocan Ivan se deosebea, favorabil, de majoritatea colegilor săi, soldați. Avea studii superioare, pregătire fizică excelentă, cunoștințe vaste și, desigur, inteligență. De rând cu aceasta, mai era și un organizator bun, se bucura de autoritate la colegi și comandanți. În curând devine eminent al pregătirii de luptă și politice...

Așa a fost dintotdeauna, ca viața de militar să fie subordonată ordinelor, mai ales pe timp de război...

La 1 septembrie 1939, prin atacarea de către Germania nazistă a Poloniei, s-a început Cel de-al Doilea Război Mondial. Guvernul sovietic, urmărind satisfacerea

¹ Frunze, denumire acordată or. Pișpek (rus. *Пишпек*), centrul administrativ al Regiunii Autonome Kârgâze, la 12 mai 1926, în cinstea generalului bolșevic de origine româno-basarabească, ce s-a născut în Bișkek, Mihail Frunze. Orașul a fost redenumit în Bișkek (rus. *Бишкек*) la 1 februarie 1991.

² **RSS Kârgâză** (abreviere în română de la Republica Sovietică Socialistă Kârgâză), înființată la 5 decembrie 1936, în componența URSS, și care își declară independența la 31 august 1991.

³ **URSS** (abreviere în română de la *Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste* (prescurtat Uniunea Sovietică) (rus. *СССР - Союз Советских Социалистических Республик - Советский Союз*).

⁴ *Fișa personală a lui Ivan Ilie Mocan* [decan al Facultății Economie, USM]. Arhiva ASEM.

pretențiilor teritoriale mai vechi, atacă, la 17 septembrie, Polonia¹, iar la 30 noiembrie – și Finlanda, declanșând, prin ultimul act, Războiul sovietic-finlandez (1939-1940). Pe istmul Karel (rus. *Карельский перешеек*), comandamentul sovietic a concentrat o colosală forță militară...

Pe front, în toiu iernii, în cadrul unui grup de comsomoliști voluntari, ajunge și soldatul Mocan Ivan. Anume aici ostașul a trecut „botezul de foc”²...

Eșecurile acestei companii sunt pe larg oglindite în creștomatiile militare și memorările martorilor oculari. Mai puține sunt referirile la povara și greutățile care au căzut pe spatele ostașului de rând: prost îmbrăcat și rău înarmat, flămând și neîngrijit, el era constrâns să atace legendara linia de fornicății Manargeim. Pierderile irecuperabile, în acest război, au fost de 1:5 în defavoarea sovieticilor. Această campanie militară a lui Stalin s-a soldat cu zeci de mii de victime nejustificate, morți, răniți și invalizi.

Soarta, în privința lui Ivan Mocan, în acest război, avea să fie îngăduitoare. Acesta, fiind în repetate rânduri menționat pentru faptele de bărbăție, se întoarce nevătămat și își continuă serviciul militar.

După încheierea Războiului de iarnă, soldatul Mocan Ivan este transferat în Regimentul de pușcași 282 (rus. *282-й стрелковый полк*) din cadrul Diviziei de pușcași 19 (rus. *19-я стрелковая дивизия*). Acum, concomitent cu însușirea noilor genuri de armament, deprinde și arta de comandant. Cunoștințele militare profunde, experiență de luptă și autoritatea în colectivul militar, l-au avansat în fruntea camarazilor săi: lui i se conferă, treptat, grade de comandant inferior –

<p>Războiul Sovieto-Finlandez (30.11.1939-15.03.1940) este cunoscut și cu denumirea de Războiul de iarnă. Stalin I. V., conducătorul statului sovietic, se așteptase să cucerească Finlanda până la sfârșitul anului, dar rezistența acesteia a zădărnicit toate planurile sovieticilor, care își depășeau numeric inamicii în proporție de 3 la 1. Finlandezii au rezistat până când țara a fost obligată să semneze un tratat de pace, prin care ceda agresorului sovietic aproximativ 10 % din teritoriul național și cca 20 % din capacitățile sale industriale (1).</p> <p>Pe parcursul a 105 zile de război, Armata Roșie a pierdut personal în număr de 333 084 de oameni. Dintre aceștia: omorâți și decedați la etapa evacuării sanitare – 65 384; dispăruți fără veste 19 610; răniți, contuzionați, fripți – 186 584; degerați – 9 614; bolnavi – 51 892 (2).</p> <p>Drept consecință a atacului asupra Finlandei, la 14 decembrie 1940, Uniunea Sovietică a fost exclusă din Liga Națiunilor.</p> <p>Referințe informaționale:</p> <p>1) <i>Războiul de iarnă</i> [online]. [citat 1 februarie 2018]. Disponibil: https://ro.wikipedia.org. 2) <i>Потери СССР и Финляндии в Зимней войне</i> [электронный ресурс]. [цитирован 1 февраля 2018]. Режим доступа: http://militera.lib.ru/h/shirokorad1/9_12.html.</p>

¹ **Invazia sovietică a Poloniei din 1939** a fost o operațiune militară sovietică care a fost declanșată fără nicio declarație oficială de război, la 17 septembrie 1939, în timpul primelor etape al celui de-Al Doilea Război Mondial. La șaisprezece zile de la invadarea Poloniei de către Germania Nazistă, din partea de vest, Uniunea Sovietică a acționat, la rândul ei, din partea de est. Invazia a luat sfârșit la 6 octombrie 1939 cu împărțirea și anexarea totală a celei de-a Doua Republici Poloneze de către Germania și Uniunea Sovietică

² *Autobiografia lui Ivan Ilie Mocan* [decan al Facultății Economie USM]. Arhiva ASEM.

sergent inferior, sergent, sergent major, plutonier (rus. *старшина*), și este numit comandant de grup. Către vara anului 1941, Ivan Mocan a ajuns adjunct comandant de pluton (rus. *помошник командира взвода – помком взвода*) în compania de mitraliori...

De la începutul verii 1941, Divizia de pușcași 19 se afla în taberele de vară, aflate în pădurile din preajma or. Voronej. Preocupările de bază ale personalului Diviziei erau exercițiile practice la tactica luptei și tragerile de câmp. Și cu toate că lucrurile mergeau bine, ostașii erau îngrijorați. Comandanții aproape deschiș

vorbeau despre începutul războiului.

Din fotografie¹ se vede

plutonierul Mocan Ivan (*primul din dreapta*)

împreună cu camarazii săi de arme, în timpul aflării în taberele militare din pădurile din regiunea Voronej, în iunie 1941.

În ziua de 22 iunie 1941, cursul lucrurilor a luat o întorsătură radicală.

Divizia de pușcași 19 a fost formată la 21 iulie 1922, în or. Tambov (rus. *Тамбов*), Federația Rusă... În septembrie 1924 este redislocată în regiunea Voronej. La 2 martie 1925, pentru participarea activă la salvarea semănăturilor de iarnă de molia cerealelor, este decorată cu ordinul Drapelul Roșu de Muncă (rus. *Трудовое Красное Знамя*). La 16 iunie 1925, i se conferă titlul onorific Voronej (rus. *Воронежская*). În septembrie 1939, pe baza Diviziei, se creează încă două noi divizii de pușcași – 120 și 149...

În iunie 1941, Divizia de pușcași 19 avea în componența sa Regimentele de pușcași 32, 282 și 315, Regimentul de artilerie 90 (rus. *90-й артиллерийский полк*), Regimentul de artilerie grea 103 (rus. *103-й гаубичный артиллерийский полк*)...

Cu începutul războiului, Divizia este inclusă în componența Armatei 24 (rus. *24-я Армия*), Frontul de Vest (rus. *Западный фронт*).

Intră în luptă la 19 iulie 1941, lângă or. Elnea, regiunea Smolensk (rus. *Смоленск*), însă fără succes. În aceeași zi, orașelul este cedat. Cu toate acestea, la 6 septembrie, cu eforturi extraordinare, orașul a fost luat din nou de Armata 24. La 14 septembrie, comandantul Frontului de Rezervă (rus. *Резервный Фронт*), mareșalul Budionnăi Simion (rus. *Буденный С. М.*), într-un raport referitor la starea Armatei 24, indica: în Divizia de pușcași 19, au rămas numai 662 ostași...

În urma operației „Taifun”, desfășurată de Grupul armatelor germane Centru, în perioada 2-13 octombrie 1941, Divizia rămâne, practic, fără personal. Și totuși, un grup mic de ostași reușesc să iasă din încercuire, salvând drapelul de luptă.

Ulterior, Divizia a fost completată cu personal și, pe parcursul războiului, a avut o istorie glorioasă. Aceasta, sfârșește războiul cu denumirea: Divizia de pușcași 19, cu titlaturile onorifice Voronej și Șumlin, decorată cu ordinele Drapelul Roșu, Drapelul Roșu de Muncă și Suvorov (rus. *19-я стрелковая Воронежско-Шумлинская Краснознаменная орденов Суворова и Трудового Красного Знамени дивизия*)...

Divizia de pușcași 19 a participat în primul și al doilea Război cecen și în conflictul militar din Osetia de Nord, în 2008...

Regimentul de pușcași 282, în „punga Viazma”, a fost distrus definitiv. La 10 decembrie 1941, acesta este dizolvat oficial.

Источники: *19-я стрелковая дивизия* [электронный ресурс]. [цитирован 1 февраля 2018]. Режим доступа: <https://ru.wikipedia.org/wiki/19->

Divizia de pușcași 19 primește ordin pentru redislocarea la granița de vest, acolo unde luptele, din dimineața zilei erau în toi...

Ziua de 19 iulie, pentru plutonierul Mocan Ivan a fost una dintre cele mai șocante din viață. Divizia, din marș, intră în luptă pentru îngrădirea căilor de

¹ *Ivan Mocan cu camarazii din Regimentul de pușcași 282* [participant la Cel de al Doilea Război Mondial]. Arhiva familiară a lui Igor Ivan Mocan.

asalt al or. Elinea (rus. *Ельня*), un orașel provincial de prin părțile Smolenskului, amplasat geografic pe căile ce duc de la hotarele de vest spre capitala Rusiei, devenit celebru, în contextul multor bătălii din preajma sa.

Pozițiile neamenajate, bombardamentele aeriene și de artilerie încontinuu, atacurile de tancuri și infanterie acerbe, toate acestea răvășeau rândurile Diviziei. Camarazii de arme cădeau, cosiți de focul inamicului. Tabloul era înfiorător. Spaima cuprindea întreaga ființă, însă aceasta era obturată de înverșunarea, care era cel mai bun aliat în această încăierare pentru viață.

Așa își amintea, cu mulți ani mai târziu, Ivan

Mocan de acele zile. Rezistență, și nici un pic de disperare, mai adăuga încercatul ostaș...

Una din cele mai vizibile acțiuni ale plutonului a fost organizarea unei ambuscade, nemijlocit la intrarea din oraș, lângă o clădire industrială. Focul încrucișat, al câtorva mitraliere grele și ușoare din dotarea plutonului, a fost deschis inopinat. Coloana inamică s-a retras, lăsând în urma sa câteva automobile și motociclete în flăcări și mai multe zeci de ostași morți...

Cu toate eforturile defensivei sovietice, în aceeași zi, germanii au luat Elinea, creând în linia frontului o ledge

(rus. *выступ*), care amenința defensiva sovietică.

În toiul luptelor de defensivă, plutonierul Mocan Ivan, la 20 iulie 1941, prin ordinul nr. 054 din 15.10.1941 al comandantului Armatei 24, generalului-maior Rakutin Konstantin I. (rus. *генерал-майор Ракутин, Константин Иванович*), este promovat ofițer, în grad de sublocotenent¹ (rus. *младший*

¹ Prin ordinul nr. 237 din 19.08.1941 al Comisariatului Narodnic al Apărării, se anunța Ucazul Prezidiului Sovietului Suprem al URSS din 18 august „Cu privire la modul de conferire a gradelor militare comandanților și soldaților care s-au manifestat în luptele pentru Patrie” (rus.

лейтенант), și numit comandant al unui pluton de mitraliori...

La 30 august, comandamentul sovietic a declanșat operațiunea de asalt Elinea (1941) (rus. *Ельнинская наступательная операция (1941)*)¹, care avea scopul recuperării orașelului și eliminării ledgei.

Din fotografie² se vede o subunitate sovietică în asalt în timpul operațiunii Elinea.

După o săptămână de lupte aprige, la 6 septembrie, Divizia de pușcași 19, intră în or. Elnia. Aceasta a fost prima biruință a Armatei Roșii în războiul cu Germania nazistă, obținută cu un preț enorm. Din cei peste zece mii de ostași din cadrul Diviziei,

a rămas personal doar pentru două batalioane, și acelea incomplete. Asemenea era starea tuturor celor de aproape patruzeci de divizii concentrate aici.

Comandantul Diviziei de pușcași 19, generalul-maior Kotelinikov Ia. Gh. (rus. *генерал-майор Котельников Я. Г.*) a aliniat personalul și a mulțumit

*Приказом НКО № 273 от 19 августа 1941 г. объявлялся Указ Президиума Верховного Совета СССР от 18 августа 1941 г. „О порядке присвоения военных званий начальствующему составу и красноармейцам, отличившимся в боях за Родину“). Punctul 5 prevedea: „Conferirea gradului primar de ofițer – sublocotenent se face: a) persoanelor din rândul sergenților, dar și din rândul soldaților, pentru capacitatea de a comanda în timpul luptei – prin ordinul comandanților de front, și în cazuri excepționale, prin ordinul comandanților de armată” (rus. *Присвоение первичного офицерского звания младший лейтенант производить: а) лицам сержантского состава, а также лицам рядового состава за проявленное умение командовать в бою — приказами командующих фронтов и в исключительных случаях приказами командующих армий*). În așa mod, având în vedere studiile, funcția, capacitățile de comandant, rezultatele câtorva lupte, circumstanțele, este evident că plutonierul Mocan Ivan satisfăcea exigențelor, și respectiv, comandantul Armatei 24, generalul-maior Rakutin Konstantin I., având competența, la promovat ofițer. Cu toate că, în ziua de 7 octombrie 1941, statul major al Armatei a 24-a a fost distrus, iar generalul Rakutin a căzut în luptă (mormântul Eroului Uniunii Sovietice Rakutin C. I. a fost găsit abia în 1996), ordinul respectiv s-a păstrat, fiind depistat, în arhive, cu mulți ani mai târziu.*

¹ *Ельнинская операция (1941)* [электронный ресурс]. [цитирован 23 января 2018]. Режим доступа: <https://ru.wikipedia.org/wiki/>.

² *Вяземский "котел" - окружение советских войск под Вязьмо* [электронный ресурс]. [цитирован 23 января 2018]. Режим доступа: <http://maxpark.com/community/129/content/5982172>.

soldaților și comandanților pentru eroism. A anunțat despre prezentările pentru decorare. Plutonierul Mocan Ivan a fost propus pentru conferirea ordinului Drapelul Roșu¹ (rus. *Красное знамя*)². Cine își imagina în acele clipe, că în câteva zile Regimentul de pușcași 282 avea să fie complet distrus, statul major al Diviziei de pușcași 19 să fie devastat, generalul Kotelinikov la Gh. să cadă în luptă³, și doar o mână de militari, salvând drapelul Diviziei, aveau să iasă din încercuire...

Aproape o lună au durat lupte poziționare, pe acest segment al frontului. Sovieticii nu au putut dezvolta succesul. Între timp, germanii pregăteau asaltul...

În ziua de 2 octombrie, Grupul armatelor germane Centru pornesc înaintarea generală în direcția or. Viazma (rus. *Вязьма*).

Ostașii sovietici au manifestat eroism, luptând până la ultimul cartuș. Cu toate acestea, în zece zile, două fronturi sovietice, cel de Vest (rus. *Западный фронт*) și de Rezervă (rus. *Резервный фронт*), sunt dezagregate, unitățile militare ale acestora sunt înconjurate, nimerind în așa-sisa „punga” Viazma (rus. *Вяземский „котёл”*). Aici Armata Roșie a pierdut morți, răniți și capturați în prizonierat, cu mult peste un milion de oameni...

Ziua de 9 octombrie, pentru comandantul de pluton, sublocotenentul Mocan Ivan, a fost una lungă. Avea ordinul ca, cu cei câțiva subalterni rămași

„Punga” Viazma (rus. *Вяземский „котёл”*) – încercuirea forțelor Fronturilor de Vest și de Rezervă ale Armatei Roșii de Grupul armatelor germane Centru, în urma operației „Taifun”, desfășurată de acestea, în perioada 2-13 octombrie 1941.

La vest de or. Viazma, la 7 octombrie 1941, au fost înconjurate patru armate sovietice (19 și 20 Frontul de Vest, și 24 și 32, Frontul de Rezervă), care aveau în componență 37 de divizii, 9 brigăzi de tancuri, 31 de regimente de artilerie etc. Armata Roșie a suportat pierderi irecuperabile de peste 1 mln de oameni, inclusiv, 400 mii de morți și răniți, și peste 600 mii de capturați în prizonierat.

Doar 85 mii de militari, din cadrul gupării sovietice, au ieșit din încercuire.

Astfel, operațiunea de defensivă Viazma (rus. *Вяземская оборонительная операция*) a Armatei Roșii s-a încheiat cu o înfrângere dezastruoasă. În fața Moscovei, la acel moment, nu au mai rămas oștiri.

Источники: *Вяземская операция* [электронный ресурс]. [цитирован 1 февраля 2018]. Режим доступа: <https://ru.wikipedia.org/wiki/>.

¹ Modul de decorare a militarilor, cu excepția modului de înmânare a distincției (din 19 august 1941 distincția se înmâna nemijlocit pe front), nu s-a modificat până la 6 martie 1942. În așa mod, comandantul Diviziei de pușcași 19, generalul Kotelinikov, a avut tot motivul și dreptul de a înainta fișa de decorare a comandantului de pluton Mocan Ivan cu ordinul Drapelul roșu. Este evident că, în circumstanțele create, documentația Diviziei de pușcași 19 s-a pierdut.

² *Amintirile lui Ivan Ilie Mocan* [participant la Cel de-al Doilea Război Mondial]. Documentate de Oleg Stratulat la 23 februarie 1992.

³ Kotelinikov Iacov Gh. (rus. *Котельников Яков Георгиевич*) (1892-1941). Kombrig (rus. *комбриг*) (1939). General-maior (rus. *генерал-майор*) (1940). Din februarie 1941, Comandant al Diviziei de pușcași 19. A căzut în luptă în timpul ieșirii din încercuire din „punga” Viazma, la 2 octombrie 1941, corpul neînsuflețit fiind lăsat pe câmpul de luptă fără ca decesul să fie documentat. Clasat ca „dispărut fără veste”.

în viață, să acopere retragerea camarazilor săi, o mână de oameni care mai rămase din Divizie. Sleii de puteri, flămânzi, vătămați, cu câteva grenade și două complete de cartușe pentru mitralieră, aceștia au dat ultima luptă...

Revenindu-și după o explozie, în urma căreia a suportat mai multe leziuni, sublocotenentul Mocan, a înțeles că statutul său, din comandant roșu, s-a schimbat în cel de prizonier de război...

Ivan Mocan, împreună cu alți capturați, a fost escortat de gardienii nașiți la lagărele pentru prizonierii sovietici de lângă Viazma. Aici, în acea perioadă, au exista două lagăre de transfer - Dulag 184 și Dulag 230¹...

În lagăr domnea o mizerie nemaipomenită, iar nutriția practic lipsea. Sute de prizonieri mureau zilnic, fiind înmormântați tot aici.

Ivan Mocan a fost pus la săparea șanțului pentru înhumări. După ce se orientă în situație, acesta gândi un plan de evadare. Împreună, cu un alt prizonier, au hotărât să se ascundă în adâncul săpăturii, pentru ca noaptea să fugă. Și cu toate că camuflarea părea suficientă, totuși au fost depistați...

În curând, prizonierul de război Mocan, după triere, a fost selectat pentru transportarea în Germania...

Coloana (vezi fotografia²), în componența a câtorva mii de captivi din rândul ostașilor sovietici, în marș pedestru, se deplasa spre vest, la una din stațiile de cale ferată din zona or. Minsk. Ivan, mergea umăr la umăr cu Pavel, un moscovit, și acesta rezistent și înverșunat de a binelea. Apreciind circumstanțele, ambii au decis să evadeze³...

¹ Lagărul de transfer Dulag 184 a fost creat în octombrie 1941, în clădirea Combinatului de carne și mezeluri, și a funcționat până în martie 1943, când orașul a fost luat de Armata Roșie. Prizonierii erau alimentați insuficient, apă nu ajungea. În iarna 1941-1942, morbiditatea a alcătuit în jurul a 300 de oameni pe zi. Pe teritoriul lagărului, au fost săpate 40-45 șanțuri cu lungimea de 100 și lățimea 4 metri, în care au fost îngropați în jurul a 80 de mii prizonieri... În prezent, peste acestea s-a extins același combinat... (Вязьма. Немецкие лагеря смерти [электронный ресурс]. [цитирован 03 февраля 2018]. Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/Немецкие_лагеря_смерти).

² Вяземский котёл, октябрь 1941 г. [электронный ресурс]. [цитирован 1 августа 2016]. Режим доступа: <http://peopleandwar.ru/forum/viewtopic.php?t=12656>.

³ Amintirile lui Ivan Ilie Mocan [participant la Cel de-al Doilea Război Mondial]. Documentate de Oleg Stratulat la 23 februarie 1993.

Cu toate eforturile și amenințările gardienilor germani, prizonierii, flămânzi și sleiți, nu mai aveau puteri să țină ritmul. Și chiar dacă deja era un amurg târziu, coloana mai avea de mers până la punctul de popas nocturn. La o cotitură, unde poteca de tufari îndrăzneț se ridică spre drumul de țară, două siluete s-au desprins, pe neobservat, de convoi, și se făcură nevăzute în deșul întunecos și neprietenos.

După mai multe ore de hoinărire prin pădușul mlăștinos, aceștia se pomeniră cu câteva case în față. Era un cătun vechi, tipic pentru acele părți. Cu precauție, au bătut la una din case. Li s-a deschis cu aceeași sobrietate. Gospodina le-a dat ceva de ale gurii și i-a dus, peste noapte, în șură. Aici, fugarii, obosiți, dar liniștiți de faptul că în cătun nu sunt germani, s-au adâncit în fânul proaspăt și mirositor, unde au adormit buștean.

Sau trezit de lumină și gălăgie. În deschizătura largă a ușilor stăteau figurile înspăimântătoare ale gardienilor naziști cu armele îndreptate spre ei...

Cu mulți ani mai târziu, când șirul neprietenilor deveni lung, de-o viață, Ivan Mocan vorbea mai mult despre circumstanțele, care au împins această bunicuță spre denunț, decât de faptul în sine. Atunci, însă, nu rămânea altceva, decât de însușit și această lecție a luptei pentru libertate...

Stalag 304 (Stalag IV-H), lagăr de concentrare german, a fost întemeiat în aprilie 1941, lângă localitatea Zeithain (rus. *Цайтхайн*). Acesta a fost amplasat la 10 km sud de Stammlager IV-B (rus. *Штамлаг IV-B*), amplasat la 8 km de or. Mühlberg (rus. *Мюльберг*), landul Brandenburg (rus. *земля Бранденбург*), la 50 km nord de Dresden (rus. *Дрезден*), Saxonia (rus. *Саксония*). Stammlager IV-B a fost unul dintre cele mai mari lagăre de concentrare pe teritoriul Germaniei, care a existat în perioada septembrie 1939-aprilie 1945. Primii aici au fost internați prizonierii de război polonezi, în număr de 17 000. În toată perioada de existență a lagărului, prin barăcile acestuia au trecut cu mult peste 30 000 de oameni din 33 de țări.

Anume, numărul crescând de prizonieri a fost motivul de întemeiere a lagărului-satelit Stalag 304 (Stalag IV-H). Începând cu iulie 1941, aici au fost internați peste 11 000 soldați și ofițeri sovietici. Către luna aprilie 1942 dintre aceștia, au rămas vii numai 3279, ceilalți murind din cauza bolilor (febră, tuberculoză, dizenterie), condițiilor de cazare antisănătare și a foamei. Până la sfârșitul anului 1942, peste 10 000 de prizonieri sovietici, relativ sănătoși, au fost transferați în Belgia, la minele de cărbune. În februarie 1943, lagărul Stalag 304 (Stalag IV-H) a devenit filială a lagărului Stammlager IV-B, cu denumirea Stalag IV-B Zeithain, în care, preponderent, se plasau prizonierii bolnavi...

De altfel, lagărul Stammlager IV-B a fost luat de sovietici la 23 aprilie 1945. În august 1945, odiosul NKVD întemeiază aici o închisoare secretă. În aceasta, au fost plasați peste 22 800 de oameni, dintre care peste 6 700 au decedat. Închisoarea a fost lichidată în 1948.

Source: *Stalag IV-B* [online]. [veived on 1 february 2018]. Availabl: https://en.wikipedia.org/wiki/Stalag_IV-B.

Peste câteva zile, coloana de prizonieri sovietici a fost imbarcată într-un marfar, care a luat calea spre Germania. Drumul a fost lung și anevoios. Vagoanele, deseori, fără acoperiș, erau ticsite cu oameni. Din cauza lipsei de

apă, buzele crăpau până la sânge. Prizonierii, practic, nu erau hrăniți. Ploaia de toamnă răzbătea cu ușurință zdrențele, ce mai atârnav peste aceștia. Pe de asupra, mizeria conducea la răspândirea bolilor. Mulți și-au pierdut viața pe drum - de foame, boli, extenuare, maltratare, sau pur și simplu, împușcați spontan de gardieni.

Într-un sfârșit, la 27 octombrie 1941, trenul sosește la stația Iacobstal. De aici, coloana pedestră este îndreptată spre lagărul de concentrare stalag IV H (304), amplasat lângă localitatea Zeithain, filială a Stammlager IV-B. La rândul său, lagărul de bază a fost amplasat la distanța de 8 km de orașul Mühlberg (rus. *Мюльберг*), landul Brandenburg (rus. *земля Бранденбург*), și la 50 km nord de Dresden, Saxonia.

Erdklärung bei Schwammgehalt		Einschlagigkeit (Korn n. a.)		Erdwert 2. Klasse		Gehaltsanalyse		Erfassung	
Zugnr: 304 (IVH)									
Datum		Ort der Befragung		Einschlag		Verf. Datum			
Bestimmungen über die Erdproben nach 1. Die... 2. Die... 3. Die... 4. Die... 5. Die... 6. Die... 7. Die... 8. Die... 9. Die... 10. Die...									
Datum		Ort der Befragung		Rund Nr. 404-200		Datum		Ort der Befragung	
10.9.42		n. Bassell		Stalag 304					
1. Kacser		121 304							

Kommandos		Vollst. Kommando		Einschlag	
10.9.42		an 304 (IVH) vom Lg Minsk		1. 304 m. 10. 11. 1941	
10.9.42		A. Kuc. Zwittberg / Polzin		Gruben-Nr. 6880	
		pob. 12-gr. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.			
		Fepel			

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25																									
Personalkarte I: Personelle Angaben 623 Kriegsgefangenen-Stammlager: 304 (IVH)													Erdklärung bei Schwammgehalt Nr. 304 (IVH) Zugnr: 304 (IVH)												
Name: <i>Мокан (Mokan)</i> Vorname: <i>Иван (Ivan)</i> Geburtsort und -zeit: <i>13.2.1914 Perkhov</i> Religion: <i>Orth. Trapezov</i> Name bei Geburt: <i>Иван</i> Familienname der Mutter:													Dienstverhältnis: <i>JSSR Minsk</i> Dienstgrad: <i>1. St. Minsk</i> Truppenteil: <i>304. Inf. Reg. Kom. 404. I. B. C.</i> Wohnort: <i>Perkhov</i> Wohnort Nr. (wenn nicht bei Wohnort): <i>Perkhov</i> Eheliche (Vor- und Nachname): Ob gef. fr. bzw. verwundet eingelieft:												
Bildnis 													Höhere Personalbeschreibung Größe: <i>178</i> cm Haarfarbe: <i>schwarz</i> Augenfarbe: <i>blau</i> Name und Bezeichnung der im Instandhaltungsdienst in der Einheit 304 Kriegsgefangenen <i>Mokan Ivan I.</i> <i>Служащий 304. И. Р. 404. I. Б. С.</i> <i>Иван</i>												
Bemerkung: <i>geliehen am: 16.9.1943</i> <i>nicht wiederergriffen werden</i> <i>Мокан Иван И.</i> <i>Отец Иван</i> <i>Трапезов Иван</i> <i>с. Трапезов</i>																									

Stalag IV H a fost înființat special pentru deținerea prizonierilor de război sovietici. La sfârșitul verii, începutul toamnei, aici au fost concentrați peste 11 000 de militari sovietici, capturați în prizonierat.

Ajunând în lagăr, prizonierii de război erau înregistrați. Fiecărui i se dădea un jeton cu numărul și se completa o cartelă personală. În cartelă, se înscriseră numele, prenumele, data

nașterii, situația familială, meseria; se luau amprente; în unele cazuri prizonierul era fotografiat. În această cartelă, se înscriseră încălcările de regim, se

ținea evidența activităților de muncă etc. Direcția principală de contraspionaj SMERȘ (rus. *Главное управление контрразведки СМЕРШ*¹) a NKVD-ului, a recuperat o bună parte dinte cartelele prizonierilor sovietici.

Aici este reprodusă Cartela² prizonierului de război, cu numărul 30743, din Stalag IV H, Ivan Mocan³.

Informațiile furnizate de acest document nu numai că varsă lumină asupra manifestării, dar și caracterizează personalitatea prizonierului Ivan Mocan...

Condițiile în Stalag IV H (304) Zeithain erau inumane. Ca argument, vom menționa, doar, că până în primăvară au decedat trei din patru deținuți!

Dar și în aceste condiții feroce, erau oameni care se opuneau. În lagăr s-a constituit un grup ilegal, de rezistență. Organizația era condusă de Nicolai Kiung⁴, om de o deosebită tărie spirituală, participant la apărarea cetății Brest, și care avea să fie lider al ilegaliștilor de la minele de cărbune belgiene, conducător al răscoalei deținuților din lagărul Buchenwald...

Membrii ei se opuneau cum puteau: îmbărbătau prizonierii, emiteau și difuzau proclamații, combăteau provocatorii etc. În curând, Ivan Mocan a devenit activist al acestui grup...

Între timp, comandamentul german a decis transferarea deținuților din Stalag IV H (304) Zeithain, în Belgia, pentru munci la minele de cărbune⁵...

La 10 septembrie 1942, prizonierul Mocan Ivan ajunge la mina Zwartberg (rus. *Цварберг*) din provincia Limburg (rus. *Лимбург*). Aici, la adâncime, un an de zile, devenit miner, Ivan Mocan a extras cărbune...

Ilegaliștii sovietici au organizat împotriva nazismului și aici. La mină s-au intensificat actele de sabotaj, s-au îndesit cazurile de ieșire din funcțiune a echipamentelor, s-a activizat agitația împotriva racolării prizonierilor în formațiunile militare antisovietice. Însă, un trădător l-a denunțat pe liderul

¹ СМЕРШ (abreviere din rusă de la *смерть шпионам*), denumirea neoficială a Direcției principale de contraspionaj a NKVD-ului.

² Мокан Иван Ильич [участник II-ой Мировой Войны] В: *Картотека военнопленных офицеров ЦАМО РФ* [электронный ресурс]. [цитирован 16 января 2018]. Режим доступа: https://pamyat-naroda.ru/heroes/memorial-chelovek_plen272018644/.

³ Fotografia lui Ivan Mocan, din acea perioadă, este cea mai devreme imagine a acestuia, găsită.

⁴ Кюнг Николай Фёдорович [электронный ресурс]. [цитирован 16 января 2018]. Режим доступа: <http://www.polmoskva.ru/people/1054418/>.

⁵ După aceasta, Stalag IV H a fost desființat, iar în perimetrul acestuia a fost înființată o filială ordinară, cu destinație medico-sanitară, a lagărului de concentrare Stalag IV B, aflat la distanță de 10 km.

ilegaliștilor, care și așa era în vizorul comandamentului german al lagărului. Kiung este transferat în lagărul de exterminare Buchenwald.

Pericolul plana și asupra celorlalți ilegaliști. S-a decis evadarea lor. Unul câte unul, aceștia erau scoși din captivitate. Veni și rândul lui Ivan Mocan...

La 16 septembrie 1943, după sfârșirea zilei de muncă, Ivan, ca de obicei, a mers la duș. Încăperea era separată în două camere printr-un perete de scândură. Câteva dintre acestea erau dezbatute în partea de jos. Desfăcându-le, Ivan se strecurară în cealaltă parte, care era destinată liber angajaților belgieni. Aici, fiind așteptat, i s-au dat haine civile.

În grupul de muncitori, care se îndrepta spre poartă, cu pas sigur mergea și Ivan. Însă, spre deosebire de aceștia, el nu avea permis de trecere. Santinela îl prinse în vizor. În această clipă, spre el, cu pași grăbiți, se îndrepta o femeie în vârstă. Aceasta îl luă la braț și începu a-i povesti, în franceză, ceva pasionat. De la o parte, tablou sentimental - mama își întâlnește fiul drag. Santinela, pierzând interesul, își întoarse privirea.

„Sofa”, cu acest nume era cunoscută vechea comunistă, de etnie polonă, care activa în rezistența belgiană, îl conduce la gară, de unde, mezinul ei, Roman, îl însoțește până în orașul Charleroi (rus. Шарлеуа) din provincia Hainaut (rus. Эно).

Chatelaineau 2.10.43
Residence précédente
Signature du porteur, Gille Olivier
Seconde résidence
Inscrit à CHARLEROI
Section de: FARGIENNES
Rue S. Bois Pont de laix 10 bis
Charleroi, le 4.10.43
Pr. l'Officier de l'Etat-Civil
L'employé délégué, P. Faumencel

Din acea zi, în opunerea contra nazistă a lui Ivan Mocan, începu o perioadă nouă, cea de luptă armată în ipostază de partizan.

Primii, care l-au integrat în mișcarea de rezistență belgiană, au fost cehii Stanislav Koha și Frans Răba. Aceștia, de câțva timp, locuiau legal în Belgia, erau plasați, regulamentar, în câmpul muncii. Cu toate acestea, împărtășeau valorile ideologice de stânga și erau antifasciști aprigi. Aceasta i-a și adus în rândurile Mișcării de rezistență antifascistă belgiană, unde au devenit luptători marcați.

Peste o lună, Frans Răba îi transmi-se lui Ivan pașaportul belgian pe

numele lui Vladislav Jikovschi, cu următoarea legendă: venit la muncă în mine, înainte de război, din Varșovia.

În curând, Ivan Mocan a fost plasat în familia Dupont, care era una de antifasciști belgieni.

De această perioadă, Ivan Mocan își amintea cu căldură. Cultura și relațiile, care domneau în această familie, erau cu totul aparte. În familie erau două fiice. Cea mai mare era căsătorită și locuia separat. Cea mai mică, Clawdeen (rus. *Клюдин*), o elevă de 11 ani, era învățătoarea de franceză a tânărului rus. De altfel, acesta s-a dovedit a fi un elev capabil. A însușit suficient de bine limba, încât a fost posibil să i se dea un pașaport, mult mai sigur, cu numele francez Jille Oliver. Mai târziu, acesta a fost înlocuit cu unul pe numele lui Albert Merckx. Pașapoartele¹ respective sunt reproduse aici

În condițiile cunoașterii bună a limbii franceze și obținerii documentelor de identitate sigure, Ivan Mocan este inclus în componența detașamentului de partizani 024, care activa în or. Charleroi. În

Nr. 7532
N°
Nom MERCKX
Naam
Prénoms Albert
Voornamen
Etat civil Celibataire
Burgerstand
Nationalité Belge
Nationaliteit
né à ANVERS
geboren te
le 25 juillet 1917
den
Profession ouvrier de
Beriep
Résidence précédente Liège
Vorig verblijf
Seconde résidence Liège
Tweede verblijf
Inscrit Vol. 3 Fol. 119
Ingeschreven Boek Blad
Rue Wolvenberg, 10 11
Straat
le 19 février 1917
den

Signature du porteur
Handteeken des dragers
A. Merckx

Fait le 21 jour
Lieu Liège
Delivré le 21 jour
Organe délivrant
L'Officier de l'Etat Civil (ou son délégué)
De Staatkundig Bureau van den Burgerstand
(ou zijn afgevaardigde)

scurt timp, acesta preia și arta războiului de gherilă, devenind un combatant curajos și participant activ la numeroase operațiuni îndrăznețe...

Conducerea mișcării de rezistență, în semn de simpatie față de efortul Uniunii Sovietice în lupta contra fascismului, decide organizarea mai multor

lovituri armate, în ajunul aniversării Marii Revoluții Socialiste din Octombrie². Detașamentului 024 i-a revenit una dintre cele mai dificile misiuni. Deplasându-se câte unul, cinci combatanți s-au întâlnit la marginea orașului. Aici îi aștepta patriotul belgian Adam Rene, mebru al comandamentului detașamentului. Acesta a distribuit fiecăruia arme și explozibil. Toți au dispărut în întuneric.

¹ Originalul pașapoartelor respective se păstrează la Muzeul Național de Istorie din Chișinău.

² Marea Revoluție Socialistă din Octombrie – lovitura de stat bolșevică din 7 noiembrie (stil vechi – 25 octombrie) 1917, din Imperiul Rus (rus. *Великая Октябрьская Социалистическая Революция*).

Peste câteva ore, o explozie teribilă zgudui suburbia orașului Charleroi, în zona canalului. Ecluza, amplasată aici, a fost dărâmată, blocând circulația navelor pe arteră. Aceasta a fost prima misiune de luptă a combatantului Mocan Ivan, în Belgia...

Una din operațiunile curajoase ale detașamentului a fost cea de eliberare din închisoare a patrioților belgieni, condamnați la moarte. Aceștia, erau întemnițați în cazemate de nepătruns. Și totuși, pedepsiții, beneficiau de o plimbare, la aer liber, de jumate de oră, cu o zi înainte de executare, între orele 8:00 și 8:30 dimineața. Curtea închisorii, destinată plimbărilor deținuților, avea un segment de zid care ieșea spre o toloacă. În exterior, pe lângă zid, șerpuia o cărare pe care, de obicei, treceau localnicii. La ambele colțuri, se înălțau turnuri de pază, unde erau amplasate santinele înarmate.

Conducerea detașamentului a elaborat un plan virtuos, în același timp, și riscant, motiv din care s-a decis că realizarea acestuia va fi pusă pe seama voluntarilor. Primii, care s-au oferit, au fost prietenii Ivan Mocan și Vasile Kuida.

În dimineața zilei de 10 noiembrie 1943, cu câteva minute înainte de ora opt, Mocan și Kuida au apărut lângă închisoare, în zona stației de tramvai. Aceștia trebuiau să scruteze comportamentul santinelor și, în caz de

Mișcarea de rezistență din Belgia a fost o reacție de frondă organizată ocupației germane în Belgia, în timpul Celui de-al Doilea Război Mondial.

Aceasta a fost una eterogenă, în cadrul căreia au activat peste cincisprezece formațiuni de diferită orientare politică și socială.

La mișcarea de rezistență belgiană, au participat peste 50 mii de cetățeni, dintre care, în jurul a 40 mii, au fost arestați, iar 15 mii, inclusiv 2 mii comuniști, au fost supuși pedepsei capitale. Formele de activitate au fost cele mai diverse: spionajul în favoarea aliaților, ajutorul acordat prizonierilor de război evadați, sabotajul, atacuri înarmate și nimicirea ocupanților și colaboraționiștilor, agitația și propaganda antifascistă, publicarea ziarelor și a foilor volante, ajutor acordat evreilor, participarea la luptele pentru eliberarea Belgiei (unele regiuni au fost eliberate înainte de venirea aliaților).

În Mișcare au participat și cetățeni străini, în multe cazuri, organizați în funcție de țara de proveniență – unguri, polonezi etc.

În Belgia, pentru diferite lucrări, au fost aduși în jurul a 20 mii de cetățeni sovietici. Primele 6 mii au fost prizonierii de război sovietici, transportați aici pentru munci la minele de cărbune din provincia Limburg. În curând, la mina Eisen (rus. *Айзен*), a apărut organizația ilegală, condusă de câțiva prizonieri sovietici (Teagunov, Tiurmorezov etc.). Cu ajutorul patrioților belgieni, unii prizonieri de război sovietici au evadat. În vara anului 1943, au început să acționeze detașamentele de partizani organizate de aceștea. La sfârșitul anului 1943, a fost constituită brigada de partizani „Pentru Patrie” (rus. „*За Родину!*”), care îngloba patru detașamente cu un număr total de peste 250 de oameni. În 1944, numărul detașamentelor a crescut până la șase. În total, în Mișcarea de rezistență, pe teritoriul Belgiei, au participat în jurul de 500 de cetățeni sovietici.

Источник: *Движение Сопротивления (Бельгия)* [электронный ресурс]. [цитирован 1 февраля 2018]. Режим доступа: <https://ru.wikipedia.org/wiki>.

necesitate, să le neutralizeze.

În scurt timp, din vagonul tramvaiului, ajuns la stație, coboară câțiva amici, veseli și glumeți, fiecare având în mână câte o valiză. Aceștia erau Moris, Kamil și Raul, combatanți din același Detașament 024. Fără a atrage atenție și crea suspiciuni, tinerii au pornit pe lângă zid. La un moment dat, aceștia se opri, imitând un scurt popas ordinar, și pe neobservare, au aprins firul explozivului și al fumigenelor. Explozia a fost atât de puternică, încât în zid s-a format o gaură mare. În învâlmășeala creată, deținuții, prin breșa făcută, au ieșit în afara închisorii, făcându-se nevăzuți.

Această faptă de curaj a participanților mișcării de rezistență antifascistă a fost una de rezonanță...

Cu mulți ani mai târziu, Ivan Mocan, în timpul unei vizite în Belgia, a vizitat locul atacului curajos. Aici, pe fundalul zidului, care mai purta urmele reparației, împreună cu un camarad, care a participat la operațiunea respectivă, au făcut o poză¹, pe care o vedeți.

De altfel, deja din altă fotografie², prezentată tot aici, îl vedem pe Ivan Mocan alături de Moris Petit și soția acestuia, aflați în vizită la Chișinău...

Detașamentul 024, către începutul anului 1944, se consolidează de-a binelea. În detașament, luptau francezi, iugoslavi, cehi, italieni. După mai multe evadări ale prizonierilor sovietici, în detașament au fost incluși Stepan Davâdov, Pavel Andriusov, Grigore Andrușenko, Grigore Macarov, Alexandru Alexeev și alții. Aceștia au constituit un grup de șoc, în frunte cu Ivan Mocan. Grupul realiza cele mai curajoase atacuri, trezind admirația camarazilor.

Printre acțiunile întreprinse de grupul Mocan, se evidențiază aruncarea în aer a turnului de apă de la stația Cue Montini, deteriorarea, prin explozare, în repetate rânduri, a căilor ferate, neutralizarea colaboraționiștilor, lichidarea ostașilor germani³ etc.

¹ *Ivan Mocan cu un camarad partizan* [participant la Cel de-al Doilea Război Mondial]. Arhiva familială a lui Igor Ivan Mocan.

² *Ivan Mocan cu camarazii din Belgia la Chișinău* [decan al Facultății de Economie a USM]. Arhiva familială a lui Igor Ivan Mocan.

³ *Amintirile lui Ivan Ilie Mocan* [profesor universitar ASEM]. Documentate de Oleg Stratulat la 23 februarie 1992.

Vara, germanii, forțați de armata aliaților, debarcată pe țărmul de sud-vest al Franței, au început retragerea prin Belgia. Detașamentul 024 este dislocat în pădurea din preajma or. Namur (în valonă, *Nameur*), din Belgia centrală, centrul administrativ al provinciei Valonia, cu misiunea de a hărțui detașamentele germane. Prin atacurile curajoase, acesta a reușit să inducă frică și să creeze dezordine în rândurile soldaților germani.

Germanii, retrăgându-se, ruinau diverse obiective de importanță strategică, mai ales căile de comunicare. În legătură cu aceasta, Detașamentul 024 reveni în Charleroi, unde, după cum s-a constatat mai târziu, a primit ultimul ordin: supravegherea și ocrotirea podului de peste canal. Trei zile și trei nopți, Detașamentul a respins încercările germanilor de a scindări funcționarea arterei de transport...

Cu mulți ani mai târziu, fostul camarad a lui Ivan Mocan, celebrul ilegalist din lagărele de concentrare și exterminare naziste, Nicolai Kiung, scria următoarele: „Prizonierul de război, Ivan Ilie Mocan, în urma deciziei organizației de Rezistență, trebuia să evadeze. El a ajuns în orașul belgian Charleroi și a devenit combatant al detașamentului de partizani belgian 024... Ivan Ilie a participat la multe operațiuni riscante, inclusiv la eliberarea din închisoarea centrală orășenească a deținuților-patrioți, condamnați la moarte. Împreună cu camarazii belgieni el arunca în aer eșaloane germane, deteriora legătura telefonică și telegrafică, incendia cisterne cu combustibil, nimicea gestapoviștii¹ și trădătorii” (rus. *„Военнопленный Иван Ильич Мокан по решению организации Сопротивления должен был бежать. Он добрался до бельгийского города Шарлеруа и стал бойцом бельгийского партизанского отряда № 024... Иван Ильич участвовал во многих рискованных операциях, в том числе в освобождении из центральной городской тюрьмы узников-патриотов, приговоренных к смертной казни. Вместе с бельгийскими товарищами он пускал под откос немецкие поезда, нарушал телефонную и телеграфную связь, поджигал цистерны с горючим, уничтожал гестаповцев и предателей. Немного спустя после побега Ивана Мокана, осенью 1943 г., из того же лагеря в Цвартберге (Бельгия) бежали военнопленные Николай Зубарев и Алексей Гвоздарев, вступившие в партизанские отряды бельгийских патриотов²”).*

La 2 septembrie 1944, unitățile canadiene intrau primele în Belgia, iar la 3 septembrie, armata americană intră în Bruxelles. Când americanii au ajuns la

¹ **Gestapo** (abreviere din germană de la *Geheime Staatspolizei*, „poliția secretă de stat”) a fost poliția secretă oficială a Germaniei naziste. S-a aflat în subordinea SS-ului, administrat de *Reichssicherheitshauptamt (RSHA)*. Împreună cu aparatul de informații numit *Sicherheitsdienst*, a fost încorporat, în 1939, în *RSHA* (Departamentul IV). Uniformele gestapoului erau negre. În fiecare lagăr de concentrare sau exterminare, exista o secție a gestapoului, numită oficial *Politische Abteilung* („secția politică”). Activând ca o instituție inchizitorială, a fost responsabilă de moartea a mii de oameni. La Procesul de la Nürnberg a fost declarată organizație criminală de către tribunalele militare aliate.

² КЮНГ Н. Ф. *Патриотическое движение Сопротивления* [электронный ресурс]. [цитирован 04 февраля 2018]. Режим доступа: <https://www.molodguard.ru/heroes3803.htm>.

Charleroi, aici, germani, deja, nu mai erau...

În câteva zile, patriotul belgian Rene Zuenena, comandant al Detașamentului 024, a anunțat încheierea misiunii formațiunii. De aici încolo, drumurile vieții i-au dus, pe fiecare, în direcții diferite. Și abia peste două decenii, foștii camarazi de arme s-au revăzut..

Din fotografie¹ se vede Ivan Mocan (rândul doi, primul din stânga), împreună cu combatanții Detașamentului 024, pe locurile luptelor de altă dată...

În 29 septembrie 1944, și-a început activitatea primul guvern belgian postbelic. În curând, a fost instituită Misiunea militară sovietică, care, din octombrie 1944, la cooptat pe Ivan Mocan la activitatea de repatriere a cetățenilor sovietici, forțați pentru muncă în Belgia².

Sincer fiind spus, nu era un lucru simplu. Tuturor celor care reveneau acasă, în Uniunea Sovietică, li se intentau dosare, erau internați în lagărele de triere, unde au fost ținuți, nemotivat, perioade îndelungate, fiind exploatați la munci grele. Unii au fost condamnați la ani grei în lagărele de concentrare ale GULAG-ului³. Nu este de mirare, că dintre cei de peste 20 mii

de cetățeni sovietici, inclusiv participanți activi la mișcarea de rezistență, partizani sovietici, aflați la acel moment în Belgia, mulți au decis să rămână în această țară europeană, care le-a devenit a doua patrie...

Ivan Mocan, după cum însuși mărturisea, a lucrat în misiune până în iunie 1945, după care a fost transferat în Germania. Inițial, în lagărul de concentrare Dachau⁴ (rus. *Дакхав*), ulterior - în lagărul de concentrare Nordhausen⁵ (rus. *Нордхаузен*), unde s-a ocupat de același lucru. Vom menționa că aceste lagăre au fost pe teritoriul și în gestiunea aliaților.

¹ *Ivan Ilie Mocan* [participant la Cel de al Doilea Război Mondial]. Arhiva personală a lui Igor Ivan Mocan.

² *Autobiografia lui Ivan Ilie Mocan* [decan al Facultății Economie USM]. Arhiva ASEM.

³ GULAG (abreviere din rusă de la *Главное Управление Лагере́й – ГУЛАГ* (rus. *Diracția Generală a Lagărelor*) a gestionat numeroasele lagăre sovietice de concentrare, în care au fost deținuți, în condiții precare, și forțați să muncească, milioane de cetățeni sovietici nevinovați. Numărul celor decedați în aceste lagăre, de asemenea, este de ordinul a zeci de milioane de oameni.

⁴ Lagărul de concentrare nazist Dachau, primul de acest gen, a fost fondat la 22 martie 1933 în or. Dachau în apropierea or. München. La 29 aprilie 1945, a fost eliberat de către ostașii americani.

⁵ Lagărul de concentrare nazist Mittelbau-Dora (numit și Dora-Mittelbau și Nordhausen-Dora) a fost înființat la 23 august 1943, la 5 km de or. Nordhausen în Thuringia, Germania, fiind o filială a lagărului de exterminare Buchenwald. La 28 octombrie 1944, a devenit un lagăr independent, cu 23 de filiale. La 12 aprilie 1945, a fost ocupat de americani.

Din autobiografia lui Ivan Mocan, aflăm că, din noiembrie 1945, acesta, acum soldat, a continuat serviciul în Armata Sovietică¹.

Aici vom face o precizare. Prizonierii de război sovietici, care au evadat și cei care au fost eliberați din lagărele germane, de regulă, erau internați, pentru verificare, în așa numite lagăre de control și filtrare, special create² în acest scop. În noiembrie 1944 a fost adoptată decizia de verificare a militarilor, foști prizonieri, și în cadrul unităților militare de rezervă. Din mai 1945, în legătură cu mărirea numărului repatriaților civili, s-a hotărât ca aceștia să fie verificați și de organele NKVD-ului la locul de trai.

În așa mod, fostul prizonier de război sovietic Ivan Mocan a trecut lagărul de filtrare sovietic. Organele de contraspionaj SMERȘ i-au intentat dosar. Ulterior, Ivan Mocan a fost cercetat în cadrul unei unități militare de rezervă. Ar fi just să menționăm, că fostul partizan, din cadrul Mișcării de rezistență antifascistă belgiene, a îndurat înjosirile poliției politice secrete sovietice încă mult timp înainte...

În iunie 1946, ostașul Ivan Mocan este lăsat la vatră.

III

După nouă ani, Ivan Mocan din nou pășește peste pragul casei părintești...

Perioada postbelică a fost suficient de grea. Mulți dintre consăteni, în anii 1941 și 1944, au fost încorporați în Armata Roșie pentru a fi trimiși pe front. Peste o sută de locuitori ai satului Parcani au căzut în lupte și s-au pierdut în focul războiului, în urma lor rămânând numeroși orfani. Alții s-au întors invalizi.

Și de parcă toate acestea nu ar fi fost de ajuns, se mai declanșă și o foamete cumplită, care secera nemilos vieți omenești. Și colac peste pupăză, în 1949, mai vine și al doilea val al deportărilor...

Asupra lui Ivan Mocan mai exercita presiune și situația lui de fost prizonier. „Noi nu avem prizonieri, noi avem trădători”, acest postulat stalinist încă mult timp a dominat legislația sovietică, atitudinea oficialităților, dar și morala colectivă. Așa că Ivan Mocan, continua periodic să fie interogată de organele poliției secrete sovietice MGB³...

De alt fel, după cum am menționat, tuturor participanților la Mișcarea de rezistență antifascistă belgiană le-au fost intentate dosare. Unii au fost arestați și

¹ *Autobiografia lui Ivan Ilie Mocan* [decan al Facultății Economie USM]. Arhiva ASEM.

² Lagărele de control și filtrare ale NKVD-ului au fost instituții penitenciare speciale pentru controlul persoanelor, care au fost în prizonieratul german sau pe teritoriile ocupate. Acestea au fost create prin Decizia Comitetului de Stat pentru Apărare din 27 decembrie 1941 și au existat până în 1949. Condițiile de întreținere în acestea erau ca și în lagărele de corecție și muncă. Motivul real al menținerii acestor lagăre a fost cel economic. Internații erau folosiți la munci.

³ МГБ (abreviere din rusă de la *Министерство Государственной Безопасности* (rom. *Ministerul Securității Statului*), a fost poliția secretă sovietică în anii 1946-1953.

internați în închisori¹. În prezent, dosarele respective au fost desecretizate, așa că familiile au acces la aceste documente.

Ivan Mocan, din nou, este refuzat pentru angajarea în sistemul bancar. În aceste circumstanțe, în august 1946, se angajează economist, în Asociația de producție interraională Bender. La început, era greu. Producția de-abia se înfiripa, comerț, în condițiile foametei și absenței produselor de consum larg popular, practic nu exista. Însă... erau numeroase controale și învinuirile permanente de tot soiul. Cu toate acestea, în curând, este transferat în funcția de șef al secției planificare-economie a Asociației...

În anul 1948, Ivan Mocan se căsătorește cu Natalia, fiica lui Alexandr Kuzmenko, din Debalțevo, Ucraina. Născută în 1925, Natalia (*vezi fotografia*²), fiind studentă la Universitatea de medicină din Mahacikala (rus. *Махачкала*), Federația Rusă, în componența unui grup de studenți, în urma transferului cadrelor didactice la Universitatea de Medicină recent creată la Chișinău, vine să-și continue studiile. Aici își găsește ursitul...

În anul 1950, Ivan Mocan, în cele din urmă, este încadrat la Sucursala republicană moldovenească a Băncii de Stat a URSS. Este angajat în funcția de inspector pentru credite în secția planificare-economie.

În același an, în familia lui Ivan și a Nataliei Mocan se naște fiica Victoria³, care avea să meargă pe urmele tatălui, devenind economist.

În anul 1952, Ivan Mocan a absolvit Universitatea marxism-leninismului, obținând studii politice.

Activitatea bancară, pentru Ivan Mocan, a devenit un domeniu propice. Cu toate că, după cum se pare și acum, aici nu este mult spațiu pentru dinamică, specificul lucrului cu bani l-a captivat. Acesta muncea cu abnegație, însușea tehnicile de lucru bancar, realiza analize ale circulației monetare,

¹ Spre exemplu, Nicolai Kiung, în anii 1949-1950, pe parcursul a 14 luni, împreună cu alți camarazi ai săi din ilegalitate – Simacov, Kotov, Azarov, Куртов (rus. *Симаков, Котов, Азаров, Куртов*), a fost internat în temnița de la Lubyanka (rus. *Лубянка*) (strada pe care era amplasat, la Moscova, sediul central al MGB, în subsolurile căruia a fost amenajată o mare și groaznică închisoare pentru deținuții politici), fiind învinuit pe articolul 58, punctul B al Codului penal al Federației Ruse. Acestuia i se încredința că a fost agent al gestapo în timpul războiului și rezident al unui serviciu de spionaj străin în regiunea Moscova. Mai târziu toate învinuirile au fost clasate.

² Natalia Alexandr Kuzmenko [soția lui Ivan Mocan]. Arhiva personală a lui Igor Ivan Mocan.

³ Victoria Ivan Mocan este căsătorită cu colonelul în rezervă Piotr Alexei Molohov. Familia locuiește la Kiev. În familia Victoriei și a lui Piotr Molohov s-au născut trei copii: Nadejda, Andrei și Elena.

dinamicii creditării economiei naționale etc.

Creșterea profesională a inspectorului superior pentru credite al Sucursalei republicane moldovenești Ivan Mocan, a fost apreciată prin

conferirea titlului personal (rus. *персональное звание*) de Consilier al serviciului financiar de rangul II (rus. *советник финансовой службы II-го ранга*). Extrasul¹ din Ordinul nr. 726 din 14 mai 1954, privind acordarea titlurilor personale angajaților Băncii de Stat a URSS, este prezentat aici.

În același an, în familia lui Ivan și a Nataliei Mocan, se naște fiul Igor²,

care avea să devină inginer-electrofizician, să susțină teza de doctor, să obțină titlul științific-didactic de docent (conferențiar universitar) și mulți ani să fie cadru didactic la Universitatea Tehnică din Moldova...

În această perioadă, Ivan Mocan este promovată în funcția de șef al Secției planificare-economie a Sucursalei republicane moldovenești a Băncii de Stat a URSS...

În toamna anului 1955, Ivan Mocan este admis pentru studii la aspirantura (doctorantura) Institutului de Finanțe din Moscova. Sub coordonarea științifică a celebrului economist sovietic Usoskin Mark M.³, Ivan Mocan desfășoară cercetări privind creditarea și

decontările în economia națională, publică articole științifice în revistele republicane și unionale.

În anul 1957, la Moscova a avut loc Festivalul Mondial al Tineretului și

¹ Extrasul din Ordinul nr. 726 din 14 mai 1954 privind acordarea titlului personal lui Ivan Mocan [șef catedră Finanțe și credit, USC]. Arhiva personală a lui Igor Ivan Mocan.

² Igor Ivan Mocan este căsătorit cu Olga Pavel Montieva. Familia locuiește în Chișinău. În familia lui Igor și a Olgăi Mocan s-au născut două fete: Iulia și Zinaida

³ Usoskin Mark M. (rus. *Усоскин Марк Михайлович*) (1903–1966) – economist sovietic, doctor habilitat în științe economice (1950), profesor universitar (1951). În anii 1946–1962 – șef Catedră Activitatea de credit (rus. *кредитное дело*) la Institutul de Finanțe din Moscova.

Studentilor¹. Ivan Mocan a fost desemnat responsabil al Băncii de Stat a URSS pentru schimbul valutar al participanților la festival, care intrau în Uniunea Sovietică din partea de sud-vest.

Aceasta, probabil, a fost una din cele mai splendide și impresionante misiuni ale funcționarului bancar Ivan Mocan, deoarece acesta, frecvent și cu căldură, își amintea de zilele petrecute în tren, tinerii străini, cu care se întâlnește, și situațiile, uneori neordinare, care trebuiau rezolvate²...

Серия БН № 017678

И. ВОЕННО-УЧЕТНЫЕ ДАННЫЕ

1. Род войск (службы) *Служба связи*
ВУС № *249-а/0467*
Состав *Командир (инженер)*

2. Военное звание *мл. лейтенант*
№ *249-а/0467* от *15.10.1946*

3. Запас *1* разряда *2* разряда

4. Должность

5. Должен состоять на учете по 31 декабря *1968* года

Воспитный билет выдан
М. П. *15. октября 1946 г.*
Генеральный районком Г. Кишинев
(Генеральный районком Г. Кишинев)
(подпись, должность, подпись)

III. ПРОХОЖДЕНИЕ

С какого времени (м-я, год)	По какое время (м-я, год)	Должность
<i>27.12.1939</i>	<i>5.1940</i>	<i>Служба связи</i>
<i>5.1940</i>	<i>20.7.1941</i>	<i>на действительной службе</i>
<i>20.7.1941</i>	<i>1.11.1945</i>	<i>в запасе</i>
<i>1.11.1945</i>	<i>6.1946</i>	<i>командир</i>

Генеральный районком Г. Кишинев
Ген. районком (Грухан-Погриба)

Toamna târziu, în anul 1957, Ivan Mocan a fost invitat la Comisariatul Militar Raional Lenin din Chișinău. Vechiul ostaș era copleșit de gânduri: epoca stalinistă se încheiase, cultul personalității a fost condamnat, serviciile secrete nu-l mai deranjau de ceva timp...

Comisarul, înmânându-i legitimația de ofițer, i se adresă „Tovarășe sublocotenent, te felicit cu distincția guvernamentală.”

Mergând spre casă, Ivan Mocan își aminti, în detalii, războiul și necazurile prin care a trecut. Își aminti și de cei 12 ani, pe parcursul cărora a trebuit să-și demonstreze nevinovăția.

Se gândi, că distincția respectivă, în masă a fost acordată încă în 1946... Și, totuși, era bucuros: a înțeles că, odată cu conferirea medaliei „Pentru Biruința asupra Germaniei în Marele Război pentru Apărarea Patriei 1941-1945” (rus. *За Победу над*

V. ОТМЕТКА ОБ УВОЛЬНЕНИИ В ЗАПАС ИЛИ В ОТПАВКУ

Уволен в запас или в отставку (подчеркнуть) *1. июня 1946*

Из *(наименование части)*

По должности *Сержант связи*

Со званием *мл. лейтенант*

Приказ *№ 600 от 24.09.46 г.*

Служба связи

Генеральный районком Г. Кишинев
Ген. районком (Грухан-Погриба)

М. П. *15. октября 1946 г.*

10

Серия БН

VI. РАНЕНИЯ И КОНТУЗИИ

(тип, когда, степень ранения)

Всего ранен 4.10.1941 г.

¹ Cel de al VI-lea Festivalul Mondial al Tineretului și Studentilor a demarat la 28 iulie 1957 la Moscova și a durat două săptămâni. Acțiunea a întrunit 34 000 de participanți din 131 de țări.

² Amintirile lui Ivan Ilie Mocan [decan al facultății de economie USM]. Documentate de Oleg Stratulat la 28 februarie 1979.

Германией в Великой Отечественной Войне 1941-1945 гг.), a fost restabilit atât în drepturile de participant la război, cât și reabilitat moral.

Ivan Mocan avea și presimțiri bune. În curând, viața avea să ia o nouă întorsătură...

De la 1 septembrie 1958, Ivan Mocan își începe activitatea didactică. Aceasta a avut loc în condiții de insuficiență a cadrelor didactice, la catedra recent creată (1 septembrie 1957), Finanțe și credit, de la Universitatea de Stat din

Chișinău (USC), pentru predarea unităților de curs de profil monetar și de credit. O întreagă pleiadă de funcționari de la Sucursala republicană a Băncii de Stat - Gorelceko M. A., Losiatinski Anisim I., Mocan Ivan I., Țvetaev Nicolai P. au fost încadrați în procesul didactic la Facultatea de Economie. Ivan Mocan, la acel moment, a fost angajat pe 0,5 salariu.

În aceste condiții, povara s-a majorat. Ivan Mocan continua să exercite funcția de șef al Secției planificare-economie a Sucursalei republicane a Băncii de Stat, era pe ultima sută de metri în definitivarea tezei, elabora cursuri universitare...

La 9 iunie 1960, la Institutul de Finanțe din Moscova, Ivan Mocan, susține cu succes, teza de doctor cu tema „Rolul creditului în dezvoltarea industriei alimentare (în baza materialelor RSS Moldovenești¹) (rus. *Роль краткосрочного кредита в развитии пищевой промышленности: (по материалам Молдавской ССР)*). L-a avut drept oponent pe cunoscutul economist sovietic, profesor universitar Atlas Z. V.²

De altfel, Catedra Circulație monetară și credit, din cadrul institutului moscovit a ajutat mult Catedra Finanțe și Credit de la USC sub aspect metodic, cât și în pregătirea cadrelor în doctorantură, și toate acestea grație relațiilor stabilite de Ivan Mocan...

La peste 40 ani, nu este ușor de a schimba radical preocupările profesionale. Și totuși, Ivan Mocan face alegerea în favoarea pedagogiei și

¹RSS Moldovenească (abreviere din română de la – Republica Sovietică Socialistă Moldovenească - RSSM (rus. *Молдавская ССР - Молдавская Советская Социалистическая Республика – МССР*).

²Atlas Zahar V. (rus. *Атлас Захарий Вениаминович*) (1903 — 1978) — economist sovietic, doctor habilitat în științe economice (1939), profesor universitar (1939). În anii 1935-1963 – șef catedră Circulație monetară și credit, iar din 1963 - profesor-consultant la Institutul de Finanțe din Moscova.

cercetării.

IV

Din 1 septembrie 1960, dr. Mocan Ivan este numit decan al Facultății Economie a USC. De aici încolo, în decurs de trei decenii, activitatea pedagogică și de cercetare a fost indisolubilă legată de organizarea învățământului economic superior în republică.

Din 8 martie 1962, dr. Mocan Ivan, concomitent cu exercitarea funcției de decan, este numit și în funcția de șef al Catedrei Finanțe și credit, în fruntea căreia s-a aflat aproape trei decenii.

La 28 iunie 1962, lui Ivan Mocan, i se conferă titlul științifico-didactic docent (conferențiar unitar) la Catedra Finanțe și credit. Atestatul¹ respectiv este reprodus aici...

Unitatea de curs, căreia i s-a dedicat conf. univ. dr. Mocan Ivan, a fost „Circulația monetară”. Aceasta materie se preda, în perioada respectivă, pe parcursul a doi ani universitari. Fiind structurată în două compartimente, conținutul ei reflecta particularitățile monedei și creditului în sistemele economice capitalist și, respectiv, socialist.

Aici, vom menționa că prima parte a cursului, în esență, a redat organizarea monedei și creditului în condițiile economiei de piață. Atunci, când economia, inclusiv sistemul bancar, era etatizată, noțiunile și teoriile economice, proprii economiei liberale, captivau atenția studenților, trezind interes. La drept vorbind, toate unitățile de curs cu referință la capitalism, cum ar fi economia politică, moneda și creditul, finanțele publice, erau studiate cu mai multă curiozitate și mai cu luare-aminte...

¹ Atestatul de docent a lui Ivan Ilie Mocan [șef catedră Finanțe și credit, USC]. Arhiva personală a lui Igor Ivan Mocan.

În scurt timp de la trecerea la USC, conf. univ. dr. Mocan Ivan s-a integrat plenar în comunitatea academică universitară, a devenit unul din cei mai activi conducători de facultate, se bucura de autoritate la subalterni și încredere la superiori.

Catedra Finanțe și credit. 1953 este anul începutului învățământului economic superior în RSS Moldovenească. De la 1 septembrie își începu activitatea Facultatea de Economie în cadrul Universității de Stat din Chișinău. Una dintre subdiviziunile acesteia era Catedra „Finanțe, Credit, Statistica și Analiza Activității Economice”. Această catedră era responsabilă de formarea cadrelor la două specialități: „Finanțe” și „Economia Industriei”. Din anul 1956, catedra se numea „Finanțe, Contabilitate și Statistică”. Către anul universitar 1957/58, grație majorării numărului de studenți admiși și extinderii numărului de unități de curs predate, s-au format condiții pentru constituirea unei subdiviziuni specializate în instruirea finanțistilor și bancherilor. În așa mod, din 1 septembrie 1957, este înființată Catedra „Finanțe și credit”, denumirea căreia a dăinuit 34 de ani. Aceasta a organizat instruirea la specializările „Finanțe” și „Credit”.

La catedră, în acea perioadă, activau doar trei cadre didactice: Ivan Proscurin, care exercita și funcția de șef catedră, Boris Faizulin și Lidia Nikitina, lectori...

Sursa: STRATULAT, Oleg. Scurt istoric al primei Catedre de „Finanțe și Credit” din R. Moldova. Mesagerul. 1997. 24 octombrie.

Din fotografie¹ se vede decanul Facultății Economie, conf. univ. dr. Mocan Ivan, împreună cu conducerea universității, la una din demonstrații pe Piața Biruinței² din or. Chișinău. Din acea perioadă, conf. univ. dr. Mocan Ivan desfășoară o amplă activitate de educație patriotică a tineretului. Iar în ziua, când a împlinit 45 ani, în mass-media apare

prima publicație cu referință la biografia militară a participantului la Mișcarea de rezistență antifascistă belgiană³.

În anul 1963, în viața conf. univ. dr. Mocan Ivan, a avut loc un eveniment despre care, în prezent, nu se obișnuiește a vorbi, sau, în cel mai bun caz, se trece cu tăcerea. Vom devia de la această regulă...

Secretarul

comitetului de partid al universității, i-a propus, decanului și șefului de catedră, să

¹ *Mocan Ivan la demonstrație* [decanul Facultății Economie a USC]. Arhiva personală a lui Igor Ivan Mocan.

² În prezent – Piața Marii Adunări Naționale.

³ НАГОРНЫЙ, Борис. Боец отряда «024». Молодежь Молдавии. – 1963. – 23 февраля.

între în partidul comunist. Formal, pentru Ivan Mocan, aceasta nu era actual. Avea grade și titluri, deținea funcții, era apreciat și stimat. Iar credința și devotamentul l-a demonstrat pe parcursul celor aproape cinci decenii trăiți. Cu toate acestea, Ivan Mocan a acceptat propunerea, devenind, în curând, membru de partid.

Ivan Mocan a fost un om pragmatic, și nu credea orbește în idealuri false, iar cuvântul comunist, pentru dânsul, avea un sens aparte, cel al responsabilității, al fidelității și al încrederii în camarad. Să nu fi avut alături oameni cu asemenea calități, în timpuri de grea cumpănă, probabil, nu ar fi rezistat. Desigur, în diferite perioade ale vieții, Ivan Mocan a întâlnit diferiți oameni cu carnet roșu. Aceștia au fost comandanții din armată, care iau încredințat supremație peste soldați, camarazii din ilegalitate, care au riscat pentru el, dar și cei care au tras în tatăl și fratele său, care au îngenunchiat în prizonierat și, nu rareori, au trădat, care, după război l-au maltratat, și care, îmbibați până în măduvă de stalinism, încercau să revanșeze, și cel mai grav, să cultive valorile totalitarismului în auditoriile studențești. A rezistat, iar când era cazul, s-a opus, dar niciodată nu a pierdut încrederea în cinste, onoare și demnitate. Condamna abuzurile, demitea din funcții corupții, era exigent față de colegi și subalterni. Dar și coopta, în jurul său, confederați, mai ales printre tineri¹, pe care îi susținea și cărora le acorda încredere.

Cu mulți ani mai târziu, când partidul și-a încetat existența, nu a regretat, menționând că acesta nu a fost capabil să se refacă însuși și să reformeze societatea în ansamblu. Adevărat, i-a părut rău de țară...

În anul 1964, la Chișinău, este înființat Institutul Politehnic. În cadrul acestuia, pe motivul că este o structură cu funcționalitate foarte bună și poate servi drept model în organizarea celorlalte subdiviziuni, Facultatea Economie este transferată de la USC în cadrul institutului nou-creat. Respectiv, Catedra Finanțe și credit și-a continuat activitatea în cadrul Facultății Inginerie-Economie a Institutului Politehnic din Chișinău (IPC).

În scurt timp, conf. univ. dr. Mocan Ivan s-a integrat plenar în activitatea instituției. A fost ales în organele de conducere a institutului, a contribuit la elaborarea strategiei de dezvoltare a acestuia, a atras oameni noi în diferite funcții didactice, de cercetare și de conducere.

Anume în această perioadă s-a definitivat personalitatea lui Ivan Mocan ca manager iscusit al învățământului economic, dar și ca activist proeminent al vieții publice în cele mai diverse domenii, atât pe plan național, cât și unional. De aici încolo, decanul economiștilor, avea să devină o figură emblematică a învățământului universitar și al vieții publice...

¹ În anul 1978, prof. univ. dr. Mocan Ivan l-a recomandat în partid subsemnatul, concomitent invitându-l cadru didactic la catedra Finanțe și credit, USM.

Guvernul belgian, încă de la sfârșitul Celui de-al Doilea Război Mondial, a apreciat aportul membrilor Mișcării de rezistență antifascistă, cu excepția celor din rândul cetățenilor sovietici. „Cortina de fier” a anihilat toate încercările de a decora foștii partizani sovietici. Cu trecerea anilor, relațiile s-au încălzit, iar apropierea celei de a 20-a aniversări a Biruinței în Cel de al Doilea Război Mondial a creat oportunități de celebrare și a eroilor sovietici.

Fostul partizan, Ivan Mocan, în zilele de celebrare a celei de a 20-a aniversări a Biruinței asupra fascismului în Europa (29 aprilie-17 mai 1965), în componența delegației Comitetului sovietic al veteranilor de război, s-a aflat în Belgia. Aici a participat la o suită întreagă de acțiuni de comemorare, întâlniri cu foștii camarazi, a vizitat locurile, unde partizani au dat lovituri etc. Delegația a fost în audiență la Palatul Regal al Belgiei. Tot atunci, fostul partizan, Ivan Mocan, a fost decorat cu medalia Independenței (fr. *Médaille de l'Indépendance*) (vezi imaginea din stânga¹).

De asemenea, acestuia i-a fost acordată și medalia „Partizan al Frontului de Independență” (fr. *Milices du Front de l'Indépendance*), (vezi imaginea din dreapta²)...

Meritele fostului partizan au fost înalt apreciate în Belgia. Ivan Mocan, pe parcurs, a fost decorat cu cinci distincții belgiene și a fost desemnat cetățean de onoare al or. Charleroi...

Și Guvernul sovietic a apreciat meritele militare ale lui Ivan Mocan. Revenind din Belgia, acesta a aflat că, la 6 mai 1965, a fost decorat cu ordinul Războiului pentru apărarea Patriei de gradul I (rus. *орден Отечественной*

¹ Medalia Frontului Independenței (Belgia), cu care a fost decorat Ivan I. Mocan [participant al Mișcării de rezistență antifascistă belgiană]. Colecția personală a lui Igor Ivan Mocan.

² Medalia „Partizan al Frontului de Independență” (Belgia), cu care a fost decorat Ivan I. Mocan [participant al Mișcării de rezistență antifascistă belgiană]. Colecția personală a lui Igor Ivan Mocan.

войны I-й степени).

Aici este reprodusă Cartela de distincții¹...

În anii 1970, politehnica deveni cea mai râvnită universitate, iar Facultatea Inginerie-Economie - una din cele mai prestigioase din republică. Și cu toate că, într-o universitate de profil tehnic, era greu de menținut poziția de lider, facultatea era un exemplu de organizare a procesului de studiu. Și aceasta, datorită decanului facultății, care se dedica muncii fără rezerve.

Pentru meritele în formarea economiștilor, conf. univ. dr. Mocan Ivan, decan și șef catedră, la 14 ianuarie 1967, a fost decorat cu ordinul Insigna de onoare (rus. *орден Знак Почёта*). Din imagine, se vede cartela de distincții².

Prin Ucazul Prezidiului Sovietului Suprem al RSS Moldovenești, din 21 martie 1968, lui Ivan Mocan, conf. univ. dr., decan și șef catedră, în semn de apreciere a nivelului profesional, i s-a conferit titlul onorific de „Economist emerit din al RSS Moldovenească”. Imaginea legitimației³ și însemnului respectiv sunt reproduse aici.

Era anul în care Ivan Mocan împlinise 50 ani...

În toată perioada existenței sale, Facultatea Inginerie-Economie nu avea un bloc de studii separat, catedrele erau amplasate în diferite clădiri, nu existau săli specializate pentru lucrările de laborator.

Desigur, era mai bine, decât acum un deceniu, când prelegerile se țineau și într-

¹ *Орденская книжка Ивана Ильича Мокан [участник II-ой мировой войны]. Личный архив Игоря Ивановича Мокан.*

² *Орденская книжка Ивана Ильича Мокан [декан Инженерно-Экономического факультета Кишиневского политехнического института]. Личный архив Игоря Ивановича Мокан.*

³ *Аdeverința de conferire a titlului de „Economist emerit al RSS Moldovenești” lui Ivan Mocan [decan al Facultății Inginerie-Economie a IPC]. Arhiva personală a lui Igor Ivan Mocan.*

un depou al unității de pompieri...

Așa că, într-un sfârșit, a fost aprobată construcția unui bloc de studii separat, special pentru Facultatea Inginerie-Economie, care, în curând, demară.

Problemele construcțiilor de atunci - insuficiența de materiale și a brațelor de muncă, sunt cunoscute. În aceste circumstanțe, decanul Mocan Ivan a preluat inițiativa. Dobânda fonduri la Comitetul de Stat pentru aprovizionarea tehnică și materială (rus. *Государственный комитет по материально-техническому снабжению – Госснаб*), insista, la Ministerul Finanțelor, privind debursarea oportună a fondurilor, intervenea la întreprinderile executoare de lucrări etc. Dar principalul, sistematic organiza echipe de studenți și cadre didactice, care, în măsura posibilităților, ajutau constructorii.

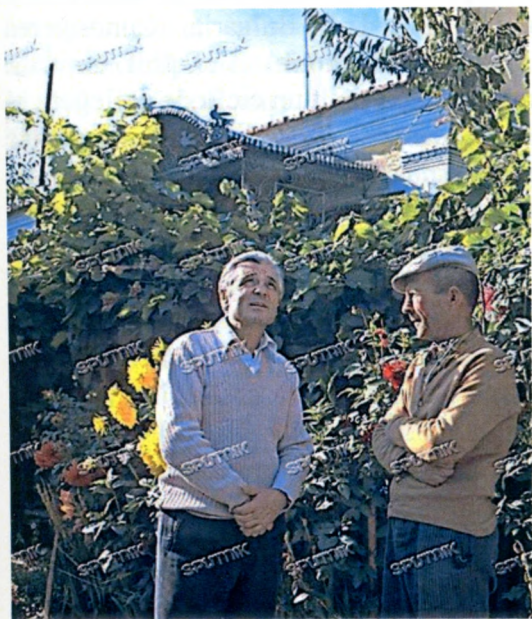
În anul 1970, clădirea a fost dată în exploatare. Aceasta, prin efortul decanului, a fost dotată cu mobilier nou. De asemenea, au fost amenajate o sală de festivități solemnă, o sală sportivă modernă, o cantină de mare capacitate, mai multe laboratoare cu tehnică de calcul și multe altele. În perimetrul facultății, a fost amenajat un complex sportiv, pe terenul adiacent a fost sădit un mic parc, au fost cultivate alee cu trandafiri, iar în jurul blocului au fost plantați brazi albaștri. Și toată această frumusețe era în grija zilnică a decanului Mocan Ivan.

Trecerea, într-un sediu nou, a fost un imbold pentru dezvoltarea facultății. Acum, instruirea se făcea la specialitățile Economia și organizarea industriei constructoare de mașini (rus. *Экономика и организация машиностроительного производства – ЭОМП*), Economia și organizarea industriei mărfurilor alimentare (rus. *Экономика и организация производства продовольственных товаров – ЭОППТ*), Economia și organizarea construcțiilor (rus. *Экономика и организация строительства – ЭОС*), Organizarea prelucrării mecanice a informației economice (rus. *Организация механизированной обработки экономической информации – ОМОЭИ*), Finanțe și credit (rus. *Финансы и кредит – ФК*), Planificarea industriei (rus. *Планирование промышленности – ПП*), Economia muncii (rus. *Экономика труда – ЭТ*) și Contabilitate (rus. *Бухгалтерский учёт - БУ*).

În toată această perioadă, conf. univ. dr. Mocan Ivan a desfășurat o amplă activitate metodică și de cercetare. Au văzut lumina tiparului o serie de lucrări metodice, articole științifice, monografii. Mult timp acorda doctoranzilor. Toate acestea au servit argument pentru conferirea lui Ivan Mocan, la 25 iunie 1971, a titlului științifico-didactic de profesor universitar...

Cu toate că, multiplele activități îl țineau ocupat permanent, Ivan Mocan găsea timp și pentru a merge în satul său de baștină, acolo unde era mereu așteptat de rude, prietenii de copilărie, consăteni. Aceștia îi purtau respectul și se mândreau cu pământeanul lor. Dar și Ivan Mocan, descendent din neam de

țărani, ducea dorul băștinei. Din fotografie¹ se vede Ivan Mocan, împreună cu nepotul său Ivan, fiul fratelui Petru, în grădina de flori din fața casei celui din urmă, aflată în s. Parcani...

În anul 1973, conducerea de vârf a republicii a lansat un atac la adresa rectorului IPC, membru al Academiei de Științe din Moldova, prof. univ. dr. hab. Rădăuțan Sergiu². Indiferent de faptul că, învinuirile aduse erau inventate, artificiale și caraghioase³, acesta a fost demis din funcție, postul rămânând vacant.

O perioadă, relativ lungă, s-a căutat un candidat la funcția respectivă. Candidați au fost mulți. Și discuțiile au fost aprige. Cât de uimit a fost prof. univ. dr. Mocan Ivan, când a fost invitat la cel mai înalt nivel republican, pentru a i se comunica faptul că conducerea

republicii l-a selectat anume pe el. Rămânea doar, ca acesta să meargă la Moscova, pentru o convorbire protocolară, la Ministerul învățământului superior și mediu de specialitate.

În aeroportul moscovit, prof. univ. dr. Mocan Ivan a fost întâlnit de un funcționar de la Reprezentanța RSSM⁴ la Moscova, care i-a comunicat că ... conducerea de la Chișinău a retras candidatura lui Mocan, înlocuind-o cu alta⁵.

Rămâne de imaginat, care au fost resentimentele prof. univ. dr. Mocan Ivan. Cu toate acestea, fiind un bărbat adevărat, izbit rău de atâtea ori de soartă, a ținut și de această dată lovitură, trecând cu demnitate peste situația umilitoare. Și, totuși, opinia publică a fost favorabilă prof. univ. dr. Mocan Ivan și din motivul,

¹ *Иван Ильич Мокан* [электронный ресурс]. [цитирован 16 января 2018]. Доступен: <https://www.m.ok.ru>.

² Rădăuțan Sergiu Ion (1926–1998) a fost un om de știință, specialist în domeniul fizicii și chimiei materialelor semiconductoare, organizator și primul rector al Universității Tehnice din Moldova.

³ Sergiu Rădăuțan a fost învinuit în faptul că, în autobiografie, a indicat un număr de oi mai mic, decât cel real, avute în proprietate, în perioada interbelică, de familia tatălui său. În octombrie 1973, conducerea de vârf dictează că Rădăuțanu provine dintr-o familie de moșieri și nu merită să se afle în postul de rector.

⁴ RSSM (abreviere din română de la *Republica Sovietică Socialistă Moldovenească*).

⁵ *Amintirile prof. univ. dr. hab. Mocan I. I.* [decan al Facultății de Economie a USM]. Documentate de Oleg Stratulat la 23 februarie 1992.

că cel aprobat în funcția respectivă a fost un docent obscur, fiul unui demnitar de stat de rang înalt, rămas în istoria institutului ca o mediocritate și un mare prieten al paharului...

În perioada 18 iunie-17 iulie 1973, prof. univ. dr. Mocan Ivan a avut o deplasare de documentare în Republica Populară Bulgaria. Cunoașterea profundă a limbii bulgare a contribuit la succesul călătoriei. Aici, prof. univ. dr. a avut mai multe întâlniri în diferite universități, a ținut un ciclu de prelegeri, s-a documentat privind programele analitice, planurile de studii etc. Despre toate acestea a relatat, la revenire, colegilor săi. Având în vedere izolarea de străinătate, din perioada respectivă, trebuie de spus că evenimentul a fost de rezonanță.

Între timp, s-au declanșat discuțiile referitor la viitorul Facultății Inginerie-Economie. Lobby-ul revenirii acesteia la universitate, care acum avea denumirea de Universitatea de Stat din Moldova (USM), se intensifică. În aceste condiții, prof. univ. dr. Mocan Ivan lansează ideea creării în, Moldova, după exemplul altor republici, a Institutului Economiei Naționale. Trebuie menționat, că deși i s-a reproșat că și Benderul dorește un institut tehnologic, ideea a fost agreată. Dar iată că, de realizarea acesteia, nimeni nu a dorit să se preocupe, dându-i-se profesorului de înțeles că Moscova nu va aproba solicitarea respectivă.

În acea perioadă, prof. univ. dr. Mocan Ivan avea o autoritate imensă, era cunoscut în cele mai înalte cercuri moscovite, avea prieteni de rang foarte înalt. Acesta îndrăznește să solicite audiență la ministrul Veaceslav Eliutin¹, cu care îi făcu cunoștință celebrul Alexei Maresiev², pe atunci secretar responsabil la Comitetul sovietic al veteranilor de război.

Discuția dintre cei doi, având un caracter general amical, a fost lungă și contradictorie. Într-un sfârșit, ministrul a spus: - M-ai convins. Însă, voi semna ordinul de creare a institutului numai atunci când îmi vei aduce cheia de la clădirea din Chișinău, în care va fi amplasat acesta³...

Zădarnice au fost eforturile prof. univ. dr. Mocan Ivan de a fi auzit de conducerea orașului, ministerul învățământului republican, conducerea superioară de partid a republicii. Ideea, devenită aproape realitate, a fost înfundată.

Poate de aceea și este mai apreciabil faptul fondării, în 1991, a Academiei de Studii Economice din Moldova, de către foștii învățăcei ai prof. univ. dr.

¹ Eliutin Veaceslav P. (rus. *Елютин Вячеслав Петрович*) (1907—1993), om de stat sovietic, ministru al învățământului public (1954-1959), ministru al învățământului superior și mediu de specialitate (1959-1985). Membru corespondent al Academiei de Științe a URSS (1962).

² Maresiev Alexei P. (rus. *Маресьев Алексѐй Петрович*) (1916—2001) — aviator militar sovietic, Erou al Uniunii Sovietice (1943). Din cauza unei răni grave, i-au fost amputate ambele picioarele. Însă, cu toate că era invalid, aviatorul a revenit în cer, pilotând cu proteze. În toată perioada războiului a efectuat 86 de zboruri de luptă, doborând 10 avioane inamice: trei până la rănire și șapte după. Este prototipul protagonistului cărții lui Boris Polevoi „Povestire despre un om adevărat”.

³ *Amintirile prof. univ. dr. Mocan Ivan Ilie* [profesor universitar, ASEM]. Documentate de Oleg Stratulat la 23 februarie 1992.

Mocan Ivan...

Din 1 septembrie 1977, facultatea revine în cadrul USM.

Din același an, catedra „Finanțe și credit”, începe instruirea încă la o specializare - „Finanțele industriei”. Aceasta, evident, a necesitat efort comun al întregului colectiv al subdiviziunii. Sub conducerea prof. univ. dr. Mocan Ivan, în acea perioadă, la catedră munceau Ramzi T. Halitov, prof. univ. dr. hab., Lidia M. Nikitin, conf. univ. dr., Valentina I. Buceațchi, conf. univ. dr., Andrei M. Tighineanu, conf. univ. dr., Victor T. Furdui, conf. univ. dr. Raisa D. Evsiucova, conf. univ. dr., Alexandr T. Naumov, conf. univ. dr., Vera P. Zelenskaia, conf. univ. dr., Galina P. Mencenok, lector superior, Ana V. Suhovici, lector superior, Elena Koinak (Sarova), lector superior, Iurie V. Morozov, lector superior. În funcție de profesori invitați au lucrat specialiști de înaltă calificare din economia națională, printre care Ivan Timoșenco, Nicolai Țvetaev, Alexandru Dâma, Constantin Antoniev, Leonid Budeanu, Tudor Dănilă, Mihail Teplițchi, Grigore Furtună. În funcție de laboranți, activau Ecaterina A. __?__, Valentina D. Timoșenco, Eleonora V. Minaev și Ludmila Marafievici¹.

În aceeași perioadă, demarează și formarea economiștilor pentru țările în dezvoltare. Zeci de studenți din străinătate - Africa, Asia și America Latină, au pășit pragul facultății.

În anul 1980, la Facultatea Economie, învățau aproape două mii și cinci sute de studenți, la secția cu frecvență, și peste o mie, la secția cu frecvență redusă...

Activitatea de bază a prof. univ. dr. Mocan Ivan era cea didactică. Ca profesor universitar, acesta s-a afirmat, în decursul anilor, prin rigoarea științifică, prin exigența didactică și prin tact pedagogic. Profesorul Mocan era aproape de studenți, pe care, într-un mod exemplar, i-a încurajat, le-a dezvoltat aptitudinile, și i-a promovat. Prelegerile lui, pregătite cu minuțiozitate, erau expuse într-o înaltă manieră academică. Acestea erau audiate, cu mare atenție, de studenți, de doctoranzi, dar și de diferite personalități ale științei și practicii financiare. Atenția auditorilor era captivată de logica gândirii și claritatea expunerii, de finețea frazei și profunzimea conținutului, de artistismul gesticulării și tonalitatea articulației. Vorbea cu ușurință, frazele se succedau firesc, iar lecția, construită armonios, se cicatriza în memoria studenților. Prelegerile profesorului Mocan erau așteptate de studenți cu interes. Aceștia se integrau în atmosfera caldă din auditoriu și în miracolul materiei despre bani și bănci...

Prof. univ. dr. Mocan Ivan a fost dotat cu multe calități și talente. A fost un om inteligent, a posedat un spirit novator, a dispus de o imagine cuprinzătoare, a avut o rară carismă. Înalt și elegant, îngrijit și galant, amabil și

¹ A fost o onoare de a munci, în acest colectiv deosebit, împreună cu unii dintre cei mai buni specialiști în domeniul finanțelor și creditului, din republică, în funcția de asistent, în perioada respectivă, pentru subsemnatul.

binevoitor - toate acestea surprindeau și captivau...

În calitate sa de decan, prof. univ. dr. Mocan Ivan a avut, în diferite perioade, o pleiadă întreagă de prodecani. Cel mai longeviv a fost Piotr I. Ivanenco. Acesta era în aria facultății din noapte până în noapte, fiind responsabil de planuri, rapoarte, orar etc. Prodecani eficienți au fost dr. Ion Cotorcea, dr. Tatiana Mișova, dr. Vasile Burbulea, dr. Valentin Răileanu, dr. Constantin Matei și alții. În secretariatul facultății munceau cu abnegație Raisa D. _?_, Ludmila A. _?_, Tatiana Gavrilova, Tatiana Lisnic etc.

Fondul de aur al facultății îl constituiau șefii de catedră. În diferite perioade, în fruntea catedrelor s-au aflat Revolda D. Fedotava, prof. univ. dr. hab., Ilie D. Blaj, prof. univ. dr. hab., Leonid Gamov, conf. univ. dr., Leonid Danilenco, conf. univ. dr., Ramzi T. Halitov, prof. univ. dr. hab., Adrian L. Budeanu, conf. univ. dr., Mihai I. Carauș, conf. univ. dr., Vitalii A. Slobodeniuc, conf. univ. dr., Nadejda M. Șișcan, prof. univ. dr. hab., Sergiu I. Chircă, conf. univ. dr. și alții.

Decanul Mocan, în activitate sa, se sprijinea pe organizațiile social-politice și obștești din cadrul facultății. În diferite perioade, alături de decan au fost: secretarul organizației de partid, prodecanul și ulterior decanul facultății de economie cu frecvență redusă conf. univ. dr. Tudor Tuhari, un om harnic și corect; președintele organizației sindicale a institutului Vladimir Stratulat, cel care trăia cu grija nevoilor studențești și era mult stimat în mediul universitar; conf. univ. dr. Marin Mazur, și el decan a facultății de economie cu frecvență redusă; secretarul organizației comsomoliste Vladimît Voznesenschi, un tânăr activ, care dedica întreaga sa energie tinerilor; președinții organizației sindicale a facultății Andrei Bugaian, Valentin Sverdlic, Constantin Vlasiuc, Toma Bogaci, cei care purtau grijile cotidiene ale studenților și încă mulți alții.

Aparte vom menționa încrederea, pe care o avea decanul Mocan în activul studențesc. Chestiunile de atribuire a burselor, cazare în cămine, crearea condițiilor de trai, îngrijirea blocului de studii și amenajarea spațiilor adiacente etc., toate acestea erau la discreția autogestiunii studențești. Din acest motiv, studenții aveau o mai mare încredere în deciziile adoptate. De alt fel, studenții de la economie se conștientizau ca o colectivitate distinctă în cadrul universității.

În diferite perioade, în pleiada de activiști ai facultății s-au manifestat activ Ceslav Ciobanu, Vasile Șoimaru, Boris Chistruga, Ghenadie Bejan, Pavel Tostogan, Natalia Țirulinicov (Mumji), Valentina Paladi, Galina Ulian (Iurașco), Eugen Dașchevici, Petru Avasiloe, Victor Efremov, Gheorghe Trocin, Grigore Gurdâș, Vladimir Davidescu, Tudor Cernavca, Petr Novicov și mulți, mulți alții.

În fotografie¹, se vede o secvență de la una din multiplele întruniri ale decanului Mocan cu activul facultății. Facultatea Economie, după revenirea la universitate, în curând, a luat întâietatea în sportul studentesc, activitatea artistică a studenților, munca patriotică în detașamentele studențești de construcție, concursurile studențești tematice, cum ar fi

cel „Suntem patrioți-internaționaliști”, TVC²-urile și în multe alte domenii. Ce să mai zicem, nu era aceasta pe placul tuturor „universitarilor vechi”, așa că, în aprecieri, mai era și suficient subiectivism. Cu toate acestea, studenții se mândreau că sunt de la Facultatea Economie.

O mândrie aparte, a studenților și cadrelor didactice, era blocul de studii. Permanent îngrijit, holuri amenajate, panouri elegante. La intrare, te întâlnea un mare acvariu, o pădure de ficuși și palmieri, și zâmbetul celor mai buni studenți de pe panoul de onoare.

Cu timpul, clădirea și zona adiacentă a devenit un mărgăritar al străzii. Din coincidență fericită, aceasta purta numele celebrului economist german Karl Marx³, bustul căruia, mai târziu, a fost instalat în fața facultății. Aleile de trandafiri, în lunile mai și iunie, dădeau un farmec întregii zone, iar mirosul fin al florilor învăluia întreg cartierul. Brazii albaștri, de parcă niște străjeri, înconjurau clădirea, arbuștii de tuia și ienupăr înfrumusețau potecile din jur. De altfel, ele cu nimic nu cedau gazonatelor engleze.

Din fotografii⁴ se văd imaginile clădirii Facultății Economie, de atunci și

¹ Prof. univ. dr. Mocan Ivan I. în cadrul ședinței activului facultății [decan al Facultății Economie, USM]. Arhiva personală a lui Igor Ivan Mocan.

² TVC (abreviere din română de la *Tinerete, Veselie, Cutezanță*) – concurs umoristic-artistic.

³ În prezent, aceasta este strada Miron Costin. În clădirea cu numărul trei acum este amplasat Liceul teoretic moldo-german Mihail Kogălniceanu.

⁴ Экономический Факультет КПИ [электронный ресурс]. [цитирован 16 января 2018]. Доступен: <https://www.m.ok.ru>; *Liceul Mihail Kogălniceanu* [online]. [citat 16 ianuarie 2018]. Disponibil: <https://liceu.md/licee/7>.

acum.

Toate acestea erau rezultatul inspirației și preocupării personale a decanului Mocan Ivan.

Permanent, prin această „grădină botanică”, hoinărea „căpitanul Nemo”, după cum îl numea decanul Mocan pe îngrijitor. Acesta era un țăran, dintr-o localitate rurală moldovenească, participant la război, unde și-a pierdut un ochi, din care motiv purta un bandaj specific. Decanul Mocan nu numai că l-a angajat și îi tolera diluările de amar, care se mai întâmplau uneori, dar a avut grijă să fie amenajat un colț în spațiul de gospodărie al blocului, unde, acest om, afectat de necazuri, și-a trăit ultimii ani de viață...

Cu toate preocupările cotidiene, prof. univ. dr. Mocan Ivan continua cercetările științifice. Publica articole în edițiile de specialitate republicane și unionale, participa la conferințe științifice, edita și redacta culegeri de

lucrări, publica monografiile. Lista completă a publicațiilor științifice și metodico-didactice, elaborate pe parcursul întregii activități include peste o sută de titluri. S-au încununat toate acestea cu elaborarea și susținerea, cu succes, în anul 1982, a tezei de doctor habilitat cu tema „Integrația agroindustrială și problemele relațiilor de credit și a achitărilor ale gospodăriilor integrate (rus. *Агропромышленная интеграция и проблемы кредитно-расчётных отношений интегрированных хозяйств*).

Diploma de doctor habilitat a lui Ivan Mocan este reprodusă aici¹.

Deosebită atenție acorda prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan asigurării didactice și metodice a unităților de curs din planurile de învățământ. Personal, coordona completarea cu manuale a fondurilor bibliotecii facultății, împreună cu colegii de la catedră elabora lucrări metodice, recenza manuale și note de curs. O perioadă a fost membru al Comisiei științifico-metodice a Ministerului Învățământului Superior al URSS².

Prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan a contribuit esențial la formarea cadrelor științifico-didactice de înaltă calificare. Acesta a cultivat o întregă pleiadă de doctoranzi, dintre care mulți au susținut cu succes tezele de doctor, ulterior, fiindu-le conferit gradul de doctor în științe economice. Desfășurarea evenimentelor avea să-i împrăstie prin lume. Din cei mulți, îi vom menționa pe Anna Suhovici³ (Republica Moldova), Iurie Morozov (Federația Rusă), Marius Jean (Republica Madagascar)⁴. În același timp, prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan a fost oponent la mai multe teze de doctor și doctor habilitat, susținute în țară și peste hotare, și membru în câteva consilii specializate de susținere a tezelor de doctor și doctor habilitat.

Pe întreaga perioadă a celor câtorva mandate de decan, prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan a fost președintele Consiliului facultății. În cadrul ședințelor acestui organ de decizie, erau dezbătute și aprobate diferite hotărâri referitoare la organizarea procesului de studii, asigurarea metodică a acestuia, angajarea cadrelor etc. Secvența din fotografie⁵ redă un episod de la ședința Consiliului Facultății Economie a USM.

¹ *Diploma de doctor habilitat a lui Ivan Mocan* [decan al Facultății Economie, USM]. Arhiva personală a lui Igor Ivan Mocan.

² *Fișa personală a prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan Ilie* [decan al Facultății Economie, USM]. Arhiva ASEM.

³ Сухович, Анна Васильевна. Финансово-кредитные аспекты межхозяйственной кооперации в АПК: (По материалам межхозяйственных предприятий Министерства сельского хозяйства и продовольствия Республики Молдова): дис. на соискание ученой степени кандидата экономических наук / Сухович, Анна Васильевна; науч. рук.: Мокан И. И., Стратулат О. А. - Кишинев: [б. и.], 1992. - 234 с.

⁴ Spre regret, lista nu este nici pe departe completă.

⁵ *Prof. univ., dr. hab. Mocan Ivan la ședința Consiliului Facultății Economie* [decan al Facultății Economie, USM]. Arhiva personală a lui Igor Ivan Mocan.

Prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan a desfășurat o largă activitate politică. A fost membru al biroului organizației primare de partid a facultății, membru al Comitetului de partid al universității, membru al Comitetului orășenesc al partidului (1966-1968).

Prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan a activat și în organele administrației publice locale. Pe parcursul termenului electoral 1972-1976, a fost membru al Consiliului orășenesc al deputaților poporului.

În anul 1977, prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan a fost ales membru în Consiliul Republican al Sindicatelor.

De asemenea, prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan a fost membru al Comitetului Orășenesc al Controlului popular (rus. *Городской комитет народного контроля*)¹.

Fostul pugilist a revenit în box, de data aceasta în funcția de Președinte al Federației naționale de box din Republica Moldova². În această ipostază, prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan a avut grijă de dezvoltarea bazei materiale a boxului, de organizarea campionatelor republicane, de pregătire a echipei naționale pentru participarea la campionatele unionale.

Mulți ani, prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan a fost președinte al filialei orășenești, ulterior, a filialei republicane și membru al conducerii unionale a Fondului sovietic al păcii (rus. *правление Советского фонда мира*)³. Pentru munca îndelungată și amplă în aceste organe, a fost decorat cu Medalia de aur a Fondului sovietic al păcii.

Prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan a fost membru al Comitetului sovietic pentru securitatea europeană și colaborare.

¹ Fișa personală a prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan [decan Facultatea Economie a USM]. Arhiva ASEM.

² Страницы истории бокса в Молдове [электронный ресурс]. [цитирован 16 января 2018]. Режим доступа: <http://m.moldovenii.md/ru/news/view/section/562/id/31064> .

³ Raport privind activitatea prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan [decan Facultatea Economie a USM]. Arhiva ASEM.

Deosebit de fructuoasă a fost activitatea prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan în calitate de membru al organului unional de conducere a Comitetului sovietic al veteranilor de război și muncă, în filiala republicană și a or. Chișinău a acestuia. Mai mulți ani la rând, prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan a fost și președinte al Consiliului veteranilor de război și muncă al Universității de Stat din Moldova¹.

Activitatea de educație patriotică, desfășurată de prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan, a fost de o mare amploare. Una dintre cele mai memorabile acțiuni a fost sosirea în republică, la invitația personală a acestuia, a Eroului Uniunii Sovietice, Alexei Maresiev. Cu efortul

prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan au fost organizate zeci de întâlniri ale celebrului aviator în colectivele de muncă și de studii. Cele mai memorabile au fost evenimentele organizate la Facultatea Economie a USM...

Dezvoltarea tradițiilor alma mater a fost o ală preocupare a prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan. Acesta întreținea legături cu absolvenții, îi ajuta în cariera profesională, îi aștepta la facultate. În fotografie² este redată o secvență de la întâlnirea unei promoții a absolvenților, organizată în 29 octombrie 1980, cu prilejul a zece ani de la absolvire.

Decanul facultății era mereu în mijlocul studenților la diferite acțiuni culturale, sportive. Din fotografie³, se vede un grup de studenți economiști, în

¹ Fișa personală a prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan [decan al Facultății Economie, USM]. Arhiva ASEM.

² Prezidiul festivității [Conducerea Facultății Inginerie–Economie a IPC]. Arhiva personală a Tatianei Alexandr Mișova.

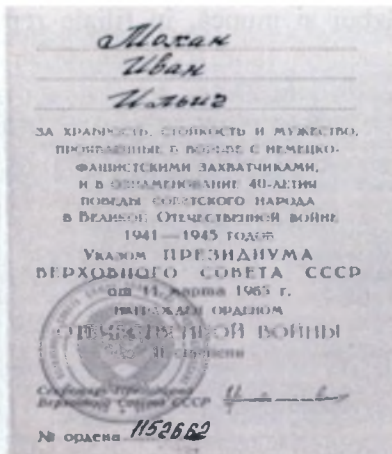
³ Prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan Ilie la demonstrație [decan al Facultății Economie, USM]. Arhiva personală a lui Igor Ivan Mocan.

frunte cu prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan, la una dintre demonstrații.

La 11 martie 1985, prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan, în legătură cu

A № 288522

aniversarea a 40 ani ai Victoriei în Cel de-al Doilea Război Mondial, a fost decorat cu ordinul Războiului pentru apărarea Patriei de gradul II. Cartela de decorare este reprodusă aici¹.

O activitate, cu

adevărat titanică, a desfășurat prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan pe tărâmul educației patriotice. Vom menționa numeroasele întruniri, reuniuni, serate cu caracter patriotic, al căror protagonist a fost. Acestea, mărturisesc personal și în cunoștință de cauză, erau numeroase. Din fotografie², se vede prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan în prezidiul unei asemenea reuniuni în cadrul Facultății Economie a USM.

În afară de amintirile, legate de perioada războiului, prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan relatează despre multiplele călătorii avute în străinătate și evenimentele la care participa. Printre acestea, vom evidenția doar câteva.

În anul 1966, în calitate de membru al Mișcării de rezistență antifascistă belgiană, Ivan Mocan este invitat la Reuniunea europeană a veteranilor Celui de-al Doilea Război Mondial, care s-a desfășurat în Luxemburg.

¹Орденская книжка Ивана Ильича Мокан [декан Экономического факультета Молдавского государственного университета]. Личный архив Игоря Ивановича Мокан.

²Prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan Ilie în prezidiul unei întâlniri cu studenții [decan al Facultății Economie, USM]. Arhiva personală a lui Igor Ivan Mocan.

Fiind deja un cunoscut activist mișcării de pacificare în Europa, Ivan Mocan este delegat la cea de-a Doua Asamblăe a forțelor sociale pentru securitate și colaborare europeană (Belgia, Bruxelles-Liège, 26-29 aprilie 1975).

În anul 1978, cu prilejul aniversării de la sfârșitul războiului, Ivan Mocan este din nou invitat în Belgia, pentru participarea la inaugurarea Cimitirului partizanilor sovietici, căzuți în luptă în cadrul Mișcării de rezistență antifascistă belgiană.

Din fotografie¹, se vede secvența, în care, generalul Batov Pavel² ține un discurs comemorativ. De altfel, anume generalul Batov a fost cel care a curmat definitiv toate necazurile fostului prizonier de război, Ivan Mocan, care i-au fost provocate de poliția politică secretă sovietică.

În același an, Ivan Mocan a participat la Cel de al IV-lea Congres al luptătorilor rezistenței antifasciste din Europa (Minsk).

În anul 1980, Ivan Mocan a fost delegat la Consfătuirea europeană a Comitetului „Inițiativa internațională” (Belgia), iar în anul 1985 – la colocviul științific consacrat celei de a 40-ci aniversări a Victoriei asupra Fascismului german și militarismului nipon (Paris).

Am putea indica încă multe alte foruri, desfășurate în Bulgaria, România, Republica Federală Germania, Franța, Cehoslovacia, Olanda etc.³, la care a participat prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan...

Participanții la conferințele tematice ale prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan, desfășurate în blocurile de studii, căminele studențești, casa de cultură, cel mai frecvent, studenți de la diferite facultăți ale universității, ascultau relatările acestuia cu interes și îl asaltau cu întrebări. În toiul izolării de lumea externă, un cuvânt viu, referitor la străinătate, era o raritate. Iar tinerii, dintotdeauna au fost curioși, setoși de nou și dornici de schimbare...

¹ Ivan Mocan la inaugurarea cimitirului partizanilor sovietici în Belgia [decan al Facultății Inginerie-Economie, IPC]. Arhiva personală a lui Igor Ivan Mocan.

² Pavel I. Batov (rus. *Павел Иванович Батов* (1897-1985) — general de armată (1955), dublu Erou al Uniunii Sovietice, președinte al Comitetului sovietic al veteranilor de război (1970).

³ Fișa personală a prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan Ilie [decan al Facultății Economie, USM]. Arhiva ASEM.

Decanul Mocan a fost un suport al vieții artistice și sportive a facultății. Ansamblul instrumental-vocal era cel mai bun în universitate, echipele de volei și baschet participau la campionatele republicane, competițiile sportive universitare, la diferite probe, erau câștigate de economiști. Dar ce amploare aveau competiției inter-facultate! La fotbal, la baschet, la volei și la multe altele. Nu rămâneau în urmă nici artiștii. Se țineau șir TVC-urile, concursurile teatrale, de cântec, poezie etc. Și peste tot era prezent decanul Mocan...

De altfel, prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan însuși a fost devotat sportului. Zilnic găsea timp pentru exerciții fizice, de 3-4 ori pe săptămână mergea în sala sportivă, unde se dedica sportului iubit – badmintonul...

Și totuși, timpul este de ne oprit...

În anul 1987, a expirat mandatul de decan, pe care prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan l-a deținut pe parcursul a 27 de ani. La alegerile ordinare, mandatul de decan a fost încredințat conf. univ. dr. Țurcan Viorel. Acesta a fost un bun succesor al prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan în fruntea facultății.

La 9 februarie 1991, a expirat și mandatul de șef catedră Finanțe și credit, pe care l-a deținut fără întrerupere, 29 ani. Ștafeta, prin decizia Senatului USM, din 4 ianuarie 1991, a fost încredințată subsemnatului.

În septembrie 1991, odată cu fondarea Academiei de Studii Economice din Moldova, catedra, cu denumirea „Monedă, finanțe, credit”, se regăsește în

componenta noii universități. Prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan a continuat activitatea didactică și științifică în cadrul acesteia. În acea perioadă, aici s-a constituit o echipă eficientă, care a introdus în planul de învățământ noi unități de curs, a elaborat noi programe analitice, a demarat predarea în limba română. Printre membrii aceștia, s-au regăsit rectorul ASEM Paul Bran, prof. univ. dr.,

ex-prim-ministru al Republicii Moldova Valeriu Muravschi, ex-vice-prim-ministru, ministrul al economiei și finanțelor Constantin Tampiza, ex-vice-ministru al finanțelor Alexandru Șerbanschi, conf. univ. dr., șeful direcției valutare-financiare a Ministerului Finanțelor Mihai Groza și alții.

Alături de profesorii experimentați, în acea perioadă, a început activitatea pedagogică o pleiadă întreagă de tineri, asistenți și doctoranzi, care aveau să devină cu timpul doctori în științe economice, conferențieri universitari, cadre didactice de înalt profesionalism și recunoscuți cercetători. Printre aceștia sunt: Ludmila Cobzari, Irina Dicov, Alla Darovannaia, Ana Berdilă, Larisa Mistrean, Nina Muntean, Ecaterina Balaban, Natalia Băncilă, Nadejda Botnari, Iurie Oboroc și alții.

Cadrele didactice, din diferite generații, s-au întâlnit la sărbătorirea, în 1997, a 40 ani de la fondarea Catedrei Finanțe și Credit (vezi fotografia¹).

Prof. univ., dr. hab. Mocan Ivan, după 36 ani, la 24 decembrie 1993, își încheie activitatea științifică și pedagogică, plecând onorabil la pensie.

piață.

Cu toate acestea, la propunerea unui tânăr finanțist, Victor Hvorostovchi², președinte al comitetului executiv al Băncii de comerț și finanțe, prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan este ales președinte al Consiliului băncii sus numite. Cunoștințele teoretice și practice ale vechiului funcționar bancar, au fost solicitate de noile relații monetare și de credit, care erau implementate în practica bancară în contextul cu tranziției la economia de

¹ STRATULAT, Oleg. Scurt istoric al primei Catedre de Finanțe și Credit din R. Moldova. Mesagerul. 1997. 24 octombrie.

² Victor Hvorostovchi, fiind student la aspirantura Universității de Finanțe și Economie din Leningrad, după cum mărturisea însuși, s-a inspirat din lucrările științifice ale prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan

După atâția ani, aportul președintelui consiliului de atunci, prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan (vezi tografia¹) este apreciat de colectivul băncii, iar persoana acestuia – venerată. De altfel, eroismul și munca prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan, au fost apreciate cu mai multe distincții și mențiuni. De rând cu ordinele și titlurile onorifice indicate mai sus, acesta a fost menționat cu Diploma Prezidiului Sovietului Suprem al RSS Moldovenești (1978), Diploma Sovietului Miniștrilor al RSS Moldovenești; Diploma Ministerului Învățământului superior și mediu de specialitate al RSS Moldovenești (1988), Diploma Consiliului Republican al Sindicatelor (1977), diplomele organelor administrative și de partid raionale și orașenești. Prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan a fost decorat și cu numeroase medalii jubiliare, printre acestea regăsindu-se: medalia „Douăzeci ani ai Biruinței în Marele Război pentru Apărarea Patriei” (rus. *Двадцать лет Победы в Великой Отечественной войне 1941—1945 гг.*) (1965), medalia „50 ani ai Forțelor Armate ale URSS” (rus. *50 лет Вооружённых Сил СССР*) (1968), medalia „Pentru meritul în muncă” la 100 ani de la nașterea lui Vladimir Ilici Lenin” (rus. *„За доблестный труд”. В ознаменование 100-летия со дня рождения Владимира Ильича Ленина*) (1970), insemnul „25 ani ai Biruinței în Marele Război pentru Apărarea Patriei”– „Pentru bravură și vitejie în Marele Război pentru Apărarea Patriei,” (rus. *нагрудный знак «25 лет Победы в*

¹ Ivan Ilie Mocan [președinte al Consiliului Băncii de Finanțe și Comerț S.A.]. Arhiva personală a lui Igor Ivan Mocan.

Великой Отечественной войне» -«За доблесть и отвагу в Великой Отечественной войне») (1970), medalia „Treizeci ani ai Biruinței în Marele Război pentru Apărarea Patriei” (rus. *Тридцать лет Победы в Великой Отечественной войне 1941—1945 гг.*) (1975), medalia comemorativă 40 ani ai Victoriei, 1945-1985, al Frontului Independenței, (fr. *Medal of the Independence Front (Front de l'Indépendance / Onafhankelijkheidsfront)*)

Commemorative of the 40th Anniversary of Victory, 1945-1985) (Belgia), medalia „60 ani al Forțelor Armate ale URSS” (rus. *60 лет Вооружённых Сил СССР*) (1978), medalia „Patruzeci ani ai Biruinței în Marele Război pentru Apărarea Patriei” (rus. *Сорок лет Победы в Великой Отечественной войне 1941—1945 гг.*) (1985), medalia „70 ani ai Forțelor Armate ale URSS”

(rus. *70 лет Вооружённых Сил СССР*) (1988), medalia „Cincizeci ani ai Biruinței în Marele Război pentru Apărarea Patriei” (rus. *Пятьдесят лет Победы в Великой Отечественной войне 1941—1945 гг.*) (1995)¹. De asemenea, prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan a fost menționat și cu medalia „Veteran al muncii” (rus. *Ветеран труда*) (1984).

În privința decorațiilor, prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan a fost un om modest. Nu le-a cerșit, dar nici nu a avut resentimente, dacă nu i s-au acordat. Niciodată nu a fost văzut cu ordine și medalii la piept. Nu a fost găsită nicio fotografie, în care să-și etaleze distincțiile.

În anul 1996, în contextul vârstei onorabile, dar și a aprecierii sumare a activității de o viață, catedra Monedă, finanțe, credit și Facultatea Finanțe, a înaintat propunerea de a decora prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan cu o distincție de stat a Republicii Moldova. La ședința Senatului ASEM, din 29 septembrie 1996 (proces-verbal nr. 2), s-a adoptat unanim decizia de înaintare a prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan spre decorare cu medalia „Meritul civic”. Însă²...

¹ Medalii cu care a fost decorat Ivan Ilie Mocan [participant la Cel de-al Doilea Război Mondial]. Colecția personală a lui Igor Ivan Mocan.

² ... ultima distincție a avut ghinionul primei – nu a ajuns la destinatar. Și dacă atunci, la război, în încercuire, în fața morții, comandantii au avut grijă de întocmirea fișei de decorare, acum

Ivan Ilie Mocan s-a stins din viață, la 28 decembrie 1997.

* * *

Ivan Mocan a trăit o viață plină și din plin. A trecut prin timpuri concrete, mergând alături de oameni reali. S-a mângâiat de succese și s-a întristat de înfrângeri. A fost mult iubit de mulți, dar, și mai puțin de puțini. A avut o viață obișnuită a generației sale și, în același timp, un destin care l-a reliefat printre semenii săi.

Ivan Mocan, nu a disperat niciodată. A mers înainte, înfruntând cu demnitate greutățile și necazurile, spre cele mai spectaculoase culmi ale izbânzii.

Ivan Mocan, la distanță de o sută ani de la naștere și douăzeci ani de la plecarea în eternitate, este viu în memoria celor, care l-au cunoscut. Personalitatea lui și acum trezește stimă și admirație. Și foarte multă lume îi apreciază fapta, îi consideră devotamentul și îi cinstește consacrarea...

conducerea instituției, din obidă și invidie, pur și simplu a refuzat să o semneze, aceasta păstrându-se în arhivă... Timpul comandanților-eroi de mult a trecut. Veni vremea conducătorilor corupți, comercianți de favoruri, posturi și onoruri...

DĂRZENIE

Vasile COȚOFAN

Sala festivă a Institutului de Finanțe din Moscova era ticsită de lume. În liniștea adâncă, omul de la tribună vorbea cu glas răspicat, solemn, aducând argumente după argumente.

Tema disertației -

„Creditarea industriei alimentare din Moldova”.

Când oratorul își termină cuvântarea, în sală izbucni un val de aplauze. Cunoscuți și prieteni se apropiau, îi strâneau mâna.

- Te-am ascultat cu o deosebită plăcere. Disertația a fost susținută cu succes, - îi zise oponentul -

profesorul Z. V. Atlas. Apoi după o pauză adăugă: - Și, totuși, îmi pare rău, că nu te-am cunoscut atunci. La 20 de ani. Ehe, la 20 de ani...

-Războiul, profesore, războiul ne-a încurcat tuturor ițele. Dar nu-i nimic, zorim acum pasul.

Ion Ilici porni chiar în ziua aceea spre Chișinău, unde îl așteptau studenții Facultății de economie a Institutului Politehnic din capitală.

În drum spre casă, în cântecul monoton al roților de tren, Ion Ilici, stând la fereastra vagonului și admirând frumusețea pământului nemărginit al Patriei, se lasă furat de amintiri. Ele îl purtau pe aripile lor la leagănul tinereții, bătrânul Nistru, satul Parcani, casa părintească, anii de studenție...

Împlinise abia douăzeci de primăveri, când termină Institutul Economic din Odessa. Un an de muncă în capitala Kârgâziei a trecut ca o zi. Apoi, îi venise și lui Ion timpul să facă serviciul militar.

În iarna lui 1939, un grup de voluntari, în frunte cu secretarul organizației comsomoliste Ion Mocanu plecă pe frontul finlandez. Iar atunci, când, în zorii zilei de 22 iunie ciurma fascistă întunecase cerul senin al Patriei Sovietice, Ion e din nou pe front.

...Orașul Elnia din regiunea Smolensk. Comandamentul german, vrând să-l ocupe cu orice preț, aruncă asupra lui o armată numeroasă. Plutonul de mitralieri, condus de sergentul Ion Mocanu, primi ordin să țină piept fasciștilor. Tânărul comandant își dislocă soldații pe loc deschis la marginea orașului în apropierea unei fabrici. Nemții înaintau și nici prin gând nu le trecea că, la numai câțiva pași îi așteaptă cuiburile de mitraliere. Surprinși de foc, hitleriștii au rupt-

o la fugă, urmăriți de curajoșii ostași.

-Ce vă spuneam eu, băieți? – se adresă Ion către soldați. – Fără tancuri nu fac nicio ceapă degerată.

Comandantul diviziei îl felicită personal în fața unității pe bravul comandant cu ocazia acestei biruințe și îl avansă în gradul de sublocotenent, propunându-l pentru a fi decorat cu ordinul Drapelul Roșu. Abia peste o lună, pricinuind multe pierderi inamicului, unitățile sovietice părăsesc orașul. Ultimii au plecat ostașii din plutonul sublocotenentului Ion Mocanu...

Era în luna octombrie, anul 1941. Lângă orașul Viazma, în urma unor lupte grele, dușmanul reușise să încercuiască câteva unități care se retrăgeau. Printre ele nimeri și plutonul de mitraliori condus de Ion Mocanu.

Într-o luptă cu nemții, Ion a fost grav rănit și a căzut prizonier.

Escortați de soldați și câini, prizonierii erau mânați spre apus. Din când, în când răsuna câte un țipăt strident, urmat de o împușcătură, de un lătrat de câine...

-Își fac curaj, fricoșii, - șopti Ion tovarășului ce mergea alături. – Trebuie să găsim un moment mai potrivit și să fugim.

-De acord. Chiar la noapte, până nu ne-au trecut peste hotar, - îi răspunse acesta.

-Mie-mi zice Ion, sunt din Moldova.

-Eu – din Moscova, mă cheamă Pavel...

Când se lasă întunericul, nemții au întărit paza și au poruncit ca prizonierii să îndesească rândurile. La o cotitură, cei doi s-au tupilat lângă o tufă. Părea că nu observase nimeni dispariția lor.

Morți de oboseală, au cerut găzduire unui cetățean. Acesta, după ce i-a măsurat lung, s-a învoit, dar nu cu toată inima, să-i culce într-un sarai. Dormeau buștean și s-au trezit abia când în ușa saraiului stăteau cu armele îndreptate spre ei doi fasciști...

După câteva zile pline de chin, trenul se opri la o stație pustie. De aici, drumul l-a adus în lagărul 304 H din localitate Iacobstal de pe Elba.

Cine intra pe poarta acestui lagăr, nu mai avea nici nume, nici prenume. Devenea un număr fixat pe o tăbliță de fier, prinsă cu o sârmă de haină. Prizonierii erau supuși la cele mai grozave chinuri: foame, sete, bătai, interogatorii. O viață de om nu costă nimic. Zilnic mureau sute de oameni.

Dar ostașii sovietici și în aceste condiții nu încetau lupta. Organizația ilegalistă, condusă de comunistul Nicolai Kiung, participant la apărarea Brestului, îmbărbăta soldații, răspândea proclamații, lupta împotriva provocatorilor. Curând Ion Mocanu deveni unul din activiștii organizației ilegaliste.

Într-o zi, un tren de marfă îl aduse pe Ion, împreună cu ceilalți, în lagărul Țvarber din Belgia, în apropierea unor mine de cărbuni din Haseld. Aici, în adâncul pământului, în condiții de nedescris, munceau mii de prizonieri.

Prizonierii sovietici, conduși de același Nicolai Kiung, continuau și aici să

lupte contra dușmanului. Curând, însă, Kiung este trădat și trimis la Buchenwald. Peste câteva zile, trădătorul și-a primit răsplata. Nemții, însă, dăduseră de urmele organizației, și viața lui Ion era în primejdie. Cu ajutorul membrilor mișcării de rezistență din Belgia, se pune la cale evadarea prizonierilor.

- E rândul tău, Ioane, - îi spuse într-o zi unul din conducătorii centrului ilegal. - Te așteaptă o sarcină foarte grea și de mare răspundere. Centrul te trimite să faci legătură cu conducerea mișcării de rezistență belgiene și să lupți contra nemților, să ajuți la eliberarea prizonierilor din lagăr. Se cere mult curaj, voință, agerime și devotament.

Cei doi oameni și-au strâns puternic mâinile și s-au despărțit.

Ion intră cu pașii grăbiți în camera de duș. Dincolo de peretele de scândură se aud glasurile minerilor belgieni. Lucrează și ei la aceste mine, dar pleacă în fiecare zi acasă, au permis. El, însă, n-are nimic. Avea la dispoziție doar câteva minute. Mâinile începură să pipăie cu înfrigurare scândurile. Una din ele trebuia să fie scoasă din cuie. Un scârțâit ușor și partea de jos a scândurii cedă. Cineva îi întinse niște haine și așeză cu grijă scândura la loc. Peste un minut, Ion se alătură grupurilor de mineri, care se îndreptau spre ieșire. Din ambele părți santinelele îi cercetau cu privirile pe cei care plecau. Pe mulți îi cunoșteau bine, cei care trezeau bănuieli erau opriți și li se controlau actele. Mai rămâneau câțiva pași. O santinelă îl luă la ochi. Ion se făcu că nu observă și pășea înainte cu încredere. În timpul acesta, o femeie în vârstă se repezi la el și, luându-l de braț, începu să-i vorbească cu glas tare în limba franceză. Era o veche comunistă, cunoscută în rândurile mișcării de rezistență belgiene sub numele de „Sofa”. Ea îl întâmpină pe Ion atât de firesc, ca o adevărată mamă, încât santinelele se liniștiră.

În aceeași zi, însoțit de fiul ei, Roman, Ion porni cu trenul spre orașul Charleroi – un mare centru industrial și cu bogate tradiții revoluționare. Spre norocul lor, pasagerii n-au fost controlați de bilete.

Spre seară, trenul se opri în gara Charleroi. Cei doi pasageri, evitând posturile de control, se contopiră cu mulțimea de oameni. Pentru a se convinge că nu sunt urmăriți, au intrat în câteva blocuri, apoi au luat sub supraveghere casa, unde urma să aibă loc întâlnirea. Era posibil ca poliția să le organizeze o capcană. Și Ion îi făcu semn lui Roman să plece în recunoaștere.

Rămas la un colț de grădină, Ion stătea cu ochii în patru. Era hotărât să nu mai cadă în mâna nemților pentru nimic în lume. Peste cinci minute, băietanul se întoarse. Cei doi se strecurară în antreul strâmt al unei case vechi. Trecând pragul, Ion se pomeni în fața unui bărbat de vârstă mijlocie, care, după ce îi strânse mina în tăcere, îl pofți să se așeze.

Îmi zice Stanislav Goha și lucrez la fabrica de olane, - se recomandă gazda.

Înserase de-a binelea. Între noul venit și stăpânul casei, se legă o convorbire caldă, care se termină noaptea târziu. Ion îi povesti prietenului ceh

despre Moldova, despre dorința prizonierilor sovietici de-a lupta alături de patrioții belgieni împotriva fasciștilor. Adormiră tocmai în zori.

Câteva bătăi ușoare în ușă îl treziră pe Ion din somn. Sări din pat și se retrase cu grijă în fundul camerei. Bătăile se repetară. Stanislav și Roman dormeau duși. Ion se apropie de Stanislav și-l zgâlțâi puțin. Acesta, trezindu-se și auzind bătăile, spuse liniștit:

- Sunt ai noștri. Poliția, când vine, intră cu tot cu ușă.

În semiîntinericul odăii, își făcu apariția un om zdravăn, care, văzându-l pe noul venit, zise bucurat:

- Saliu! Încă unul? Foarte bine.

Apoi, întinzând mâna, se recomandă:

- Frans Râba! Da, da, nu te mira, Râba, sânt de origine ceh, dar trăiesc aici. Cunoști limba franceză?

- Am studiat germana, - răspunse Ion.

- Cam prost. Trebuie neapărat să cunoști măcar un minimum de cuvinte francize, altfel n-o să putem lucra. Aceasta e prima sarcină. Lupta de partizani se desfășoară aici în condiții de oraș. E periculos, dar ne-am deprins. În rândurile noastre, luptă cei mai buni feciori ai Belgiei, Franței, Cehoslovaciei, Italiei. Acum, iată, ne-au venit în ajutor și sovieticii. Râba îi propuse lui Ion să se mute la locuința sa, care era situată într-un loc ceva mai ferit de ochii poliției. Chiar din primele minute, Râba a rămas încântat de noua sa cunoștință, îi dădea lecții de franceză, îl purta pe străzile orașului.

Peste câteva zile, Frans îi înmâna un pașaport zicându-i:

- Poftim, de azi înainte îți zice Vladislav Jicovski din Varșovia. Ai venit încă înainte de război să lucrezi la minele din Belgia.

Curând Ion Ilici a devenit membru al detașamentului nr. 024 din orașelul Charleroi. Aici, se întâlni cu Vasile Kuida – alt prizonier sovietic, evadat din lagărele nemțești. Partizanii sovietici îndeplineau toate însărcinările, dând dovadă de un înalt eroism, trezind admirație celorlalți luptători.

La începutul lunii noiembrie 1943, detașamentul a primit sarcina să rupă ecluza unui canal mare, pe unde nemții aduceau noi întăriri pentru „Valul Atlantic”.

Operația a avut loc în ajunul aniversării Marelui Octombrie. Această hotărâre tovarășii de arme belgieni au luat-o în semn de solidaritate cu norodul sovietic.

Era într-o sâmbătă. La conducerea detașamentului, sosi vestea că fasciștii pun la cale o crimă monstruoasă. Luni, la orele șapte dimineată, urmau să fie executați un mare număr de prizonieri și deținuți politici, care se aflau în închisoarea orașului. Patrioții belgieni au chibzuit în fel și chip, dar nu puteau găsi vreun mijloc, care să salveze situația.

- Există o singură soluție, - își dădu cu părerea unul dintre conducătorii detașamentului. - Cu o zi înainte de execuție, deținuților li se permite să facă o

plimbare în curtea închisorii. Primblarea durează numai jumătate de oră – de la 8 până la 8 și 30. Tot ce se poate face trebuie să se facă în timpul acesta. Operația însă e cât se poate de riscantă, și poate fi înfăptuită numai de voluntari.

- Să spargem zidul în timpul plimbării, - propuse Moris.

- Hotărât. Pentru asta avem nevoie de cinci oameni.

- Noi suntem de acord, - răspunseră în același timp Ion Mocanu și Vasile Cuida.

- Nici nu ne îndoiam de curajul și devotamentul vostru, - le răspunse

Moris. – Curtea în care vor fi scoși deținuții are un singur zid, ce dă spre stradă. Porțiunea aceasta de teren este păzită de două santinele, situate pe turlele deschise de la colțuri. Deținuții vor avea posibilitatea să fugă pe terenul care se întinde dincolo de închisoare.

În dimineața de 10 noiembrie, la orele 8, Mocanu și Kuida se aflau deja la oprirea tramvaiului. Ei trebuiau să nu scape din ochi santinelele și când vor auzi explozia, să tragă în ele, apoi să dispară. Peste un minut din vagon coborâră Robert și Moris, ducând fiecare câte o valiză. Luând-o de-a lungul străzii, cei doi se lipiră de zidul închisorii și așezară explozibilul. Încă câteva clipe și unul din ei aprinse fitilul. Curtea era plină de condamnați la moarte, când o zguduitură cutremură pământul. În zidul închisorii se formă o poartă largă, spre care au dat năvală deținuții.

Atacul acesta îndrăzneț asupra închisorii a zguduit toată Belgia. Comandamentul german fierbea de furie...

Ofensiva întreprinsă de Armata Sovietică în vara anului 1943 a înviorat și mai mult mișcarea de partizani în toate țările Europei, care zăceau sub jugul nazist. Spre toamna anului 1943, Ion Mocanu dispunea de acum de trei pașapoarte. Îi zicea Vladislav Jicovschi, Albert Mercks și Jili Olivier. În detașamentul nr. 024, în care luptau partizanii sovietici, francezi, iugoslavi, cehi, italieni, se legase o adevărată frăție de arme și el era socotit drept detașament internațional de lupte împotriva fascismului. În acest timp, reușiseră să evadeze din lagărele de aici prizonierii ruși Stepan Davâdov, Pavel Andriusov, Grigore Andrușenco, Grigore Macarov, Alexandru Alexeev și alții. În detașament, s-a format un grup sovietic, în fruntea căruia stătea neînfricatul partizan Ion Mocanu. Din acest moment grupul primea misiuni speciale, pe care le înfăptuia cu succes. Isprăvile eroice ale grupului sovietic trezeau admirația tuturor. Partizanii sovietici au aruncat în aer tunul de apă de la stația Cue Montini, au avariat de câteva ori calea ferată, nimicind trenuri militare cu armament și soldați.

...Vara anului 1944. După debarcarea aliaților, nemții au început să se retragă din Franța prin Belgia. În luna august, detașamentul nr. 024 părăsește orașul Charleroi și se instalează într-o pădure, nu departe de orașul Namiura. De aici, el hărțuiește sistematic grupurile de hitleriști, care se retrăgeau în dezordine. Nemții lăsau în urma lor ruine. Pentru a preveni aceste distrugerii, detașamentul se întoarce din nou în oraș. Ion Ilici împreună cu grupul său primi misiunea să apere podul de pe magistrala centrală, care trecea peste canal. Mulțumită

eroismului manifestat de frații de arme din detașamentul nr. 024, condus de patriotul Belgian Adam Rene, orașul Charleroi n-a fost distrus. Americanii au pășit pe străzile lui fără să tragă măcar un foc de arme.

În luna septembrie 1944, grupul sovietic, condus de Ion Ilici Mocanu, își termină lupta în rândurile eroicului detașament al mișcării de rezistență din Belgia, detașament internațional, care a unit sub drapelul său pe cei mai buni feciori ai popoarelor ce se ridicaseră la luptă împotriva fascismului.

Au trecut anii. În țările eliberate din ghearele ciumei fasciste, s-a instaurat pacea. Vremea însă n-a șters din amintirea belgienilor numele acelora care au luptat alături de dâșii pentru eliberarea patriei lor. Pe adresa Comitetului sovietic al veteranilor de război, sosesc mereu scrisori. Frații de arme de peste hotare se interesează de frații lor din Uniunea Sovietică. Întruna din scrisori, prietenii din Belgia întrebau de conducătorul grupului sovietic Albert Merks din detașamentul nr. 024.

În primăvara anului 1959, la Moscova, s-au adunat foștii luptători ai mișcării de rezistență din țările europene, aflate cândva sub ocupația fascistă. Printre veterani se afla și Albert Marks – pământeanul nostru, Ion Ilici Mocanu. Aici el îi întâlnește pe foștii deținuți Nicolai Gutârschii din Poltava, Nicolai Gicineșvili din Tbilisi, Ludvig Nadejdin din Dnepropetrovsk, Griogorii Kiș din Lugansk și alții.

Conducătorul organizației ilegaliste Nicolai Kiung, isprăvile căruia au zguduit groaznicul Buchenwald, era șef de studii la o școală de lângă Moscova. Fiecare dintre foștii luptători lucrează pentru binele Patriei, pentru pace.

Adunați la forul lor, veteranii sovietici și cei de peste hotare au jurat să continue lupta pentru menținerea păcii.

Când s-a înființat Institutul Politehnic din Chișinău, Ion Ilici Mocanu s-a aflat printre primii lectori și organizatori ai acestui nou așezământ superior de învățământ, care era atât de necesar republicii. La început, activează ca lector, iar din anul 1960 și până-n prezent conduce Catedra de Finanțe și Credit, este decanul Facultății de Economie și Inginerie. În primii ani, la catedră, era mare nevoie de cadre, și Ion Ilici depune multe eforturi pentru a închea un colectiv de lectori, care să-i poată abilita cu cunoștințe pe viitorii specialiști.

În fața noii catedre, stătea o mulțime de probleme.

Viața pune în fața științei noi sarcini și savantul nu se mărginește numai la activitatea organizatorică și metodică de instruire, dar desfășoară o largă activitate de cercetări științifice. Studenții învață de la dânsul modul de-a pune o problemă sau o întrebare, de-a întreprinde o cercetare, de-a munci în colectiv și de a trece prin ciurul criticii rezultatele obținute.

În revistele de specialitate, Ion Ilici publică o serie de lucrări științifice, care trezesc un viu interes. Tezele expuse de savant devin obiect de discuție între lectori și student. La catedră, apar primii aspiranți, și Ion Ilici are grijă ca printre ei, să fie mereu prezent entuziasmul și încrederea reciprocă, dorința permanentă

de a învăța și a se perfecționa.

Ampla sa activitate, lucrările publicate vorbesc despre neostenite căutări, erudiție și crez față de știință, despre înalta conștiință a savantului comunist.

Adâncit în munca științifică zi de zi, înconjurat de prieteni și tovarăși, mereu preocupat de creșterea și educarea cadrelor tinere, Ion Ilici nici pentru o clipă nu uită de grozăviile războiului. El rămâne un partizan devotat cauzei păcii. Activează în cadrul Comitetului sovietic al veteranilor de război, ține prelegeri publice, participă la întâlniri cu oamenii muncii.

Cu ocazia celei de-a 20-a aniversări a zdrobirii fascismului, Ion Ilici este poftit să viziteze Belgia. Și iată, peste 20 de ani, pământeanul nostru, în componența delegației Comitetului sovietic al veteranilor de război, poposește din nou pe pământul Belgiei.

Scipitorul Iainer TU-104 aterizează lin pe aerodromul din Brusel. Printre cei veniți să întâmpine delegația se aflau și prietenii de arme ai lui Ion Ilici.

Anii și-au lăsat amprenta pe fiecare din ei, dar faptul acesta nu-l observa nimeni. Revăzând locurile, prietenii de luptă, Ion Ilici avea impresia că parcă mai deunăzi a plecat de aici.

...Piața „Victoria”. „Atunci mergeam pe aici altfel”, - își zice Ion Mocanu în gând.

Împreună cu prietenii de arme, el vizitează închisoarea centrală, unde, la sfârșitul anului 1943, a fost organizată evadarea unui grup de comuniști condamnați la moarte. Un alt popas l-a făcut la cimitirul orașului, unde delegația Comitetului sovietic al veteranilor de război a depus o coroană de flori la mormintele oamenilor sovietici căzuți pe teritoriul Belgiei în luptă cu fascismul.

Cu prilejul acestei sărbători, Ion Ilici a fost decorat cu medalia Belgiei „Pentru rezistență antifascistă”.

E o problemă să-l găsești pe Ion Ilici într-un moment de răgaz. Fiecare minut e calculat cu strictețe: trebuie să-i ajungă timp pentru predarea lecțiilor, pentru activitatea sa de decan, munca științifică, îndeplinirea însărcinărilor de partid și a altor misiuni obștești. Cere timp și corespondența cu prietenii de peste hotare.

... Are loc ședința Consiliului științific al Institutului Politehnic. Într-o atmosferă solemnă, lui Ion Ilici Mocanu, pentru faptele de luptă împotriva fascismului, i se înmânează ordinul Marele Război pentru Apărarea Patriei de gradul I.

Isprăvile de vitejie de pe câmpul de luptă se succed cu cele de muncă în auditorii și laboratoare. An de an știința își deschide ospitalieră ușile în fața cutezătorilor. Institutul Politehnic „Sergei Lazo” își ocupă locul de cinste în rândul celor mai bune așezăminte de învățământ superior din țară. Una după alta, în multe domenii ale economiei naționale din republică și din țară, vin să lucreze noile promoții de specialiști – absolvenți ai institutului. Și printre ei se află și cei peste 3000 de economiști și ingineri, care au absolvit Facultatea condusă de Ion

Ilici Mocanu.

Pe parcursul anilor de muncă creatoare, se dezvăluie în toată frumusețea sa și talentul fructuos de lucrător științific și îndrumător.

Activitatea rodnică a savantului entuziast este înalt apreciată de Partid și Guvern. În anul 1967, pentru munca științifică și pedagogică de mulți ani, lui Ion Ilici Mocanu i se conferă titlul de „Economist emerit al RSS Moldovenești”. În următorul an, el este decorat cu „Insigna de onoare”, pentru contribuția la pregătirea specialiștilor în economia națională a republicii.

Domeniul favorit al savantului, în care își desfășoară munca de cercetări științifice, continuă să rămână perfecționarea creditului și evidenței. El face un șir de recomandări practice, care sunt introduse în munca organizațiilor Băncii de Stat, a publicat peste 26 de lucrări, printre care și două monografii. Un deosebit interes îl prezintă lucrările cu privire la perfecționarea relațiilor de credit și calcul, cercetările problemelor de finanțe și credit în asociațiile agroindustriale, organizate în ultimii ani, și altele.

Participând activ la rezolvarea problemelor economice ale republicii, Ion Ilici activează ca membru al Consiliului științific de pe lângă Institutul de Economie al Academiei de Științe a RSS Moldovenești, este membru al redacției principale a Enciclopediei Moldovenești.

Ținând cont de activitatea îndelungată pe tărâmul pregătirii cadrelor de specialiști pentru republică, precum și de munca rodnică pedagogico-științifică și obștească, în februarie 1970, în cinstea jubileului de 100 ani de la nașterea Marelui Lenin, Consiliul științific al institutului înaintează Comisiei superioare de atestație cererea să i se acorde lui Ion Ilici Mocanu titlul de profesor. Curând Comisia superioară de atestație a Ministerului Învățământului, școlilor superioare, medii și speciale al Uniunii RSS satisface această cerere.

În fiecare dimineață Ion Ilici se îndreaptă cu pași grăbiți spre institut. E chemat de clocotul vieții din auditorii și laboratoare, de miile de studenți setoși de cunoștințe.

Principial și sever, profesorul Ion Mocanu s-a afirmat ca un adevărat promotor al științei și ca înflăcărat activist obștesc. Acesta și este elanul unui comunist adevărat – elan ce clocotește mereu în artere și se cere dăruit oamenilor.

***Mandatul generațiilor. Chișinău: Editura „Cartea Moldovenească”.
1974, p. 229-242.***

БОЕЦ ОТРЯДА „024“

Борис НАГОРНЫЙ

Мы не всегда умеем в будничном видеть необыкновенное...

Вот снова прозвенел звонок и в одной из аудиторий Кишиневского университета началась очередная лекция по денежному обращению, которую читает декан экономического факультета, доцент Иван Ильич Мокан. Но мало кто из сидящих в аудитории может догадаться, какой необыкновенный путь прошел этот человек.

...Уже третий день товарный состав с военнопленными идет по чужой территории. Уже давно остались позади Гомель, Минск, Брест. Холодный октябрьский ветер, перемешиваясь с крупными каплями дождя, врывается сквозь широкие щели вагона, унося последнее тепло. Чужая земля, чужая осень...

Сидящий в углу человек не замечает холодного ветра, не слышит тревожного стука колес. Его мысли далеко отсюда.

...Знойный июль сорок первого года, когда стрелковый полк принимал боевое крещение под Смоленском. Тяжелые оборонительные бои, не прекращавшиеся ни днем, ни ночью. Дерзкая атака на Ельню, за которую ему, Ивану Мокану, старшине первой роты зенитных пулеметов, было присвоено звание младшего лейтенанта с представлением к ордену Красного Знамени. Окружение под Вязьмой. Попытка вырваться с боем. Ранение. Плен, побег, снова плен. И вот этот поезд...

Начались страшные будни концлагеря № 304-Н для русских военнопленных, расположенного в глубине Германии.

Сквозь густые ряды колючей проволоки был виден громадный песчаный холм – там хоронили умерших узников. Каждый день появлялись все новые и новые могилы – в лагере свирепствовали дизентерия и тиф. Менее чем за год лагерь унес более 90 тысяч человеческих жизней. Но люди не сдавались. Участники первых боев, защитники Бреста и Смоленска, принявшие на себя первыми удар гитлеровской машины, продолжали бороться. В лагере начала складываться подпольная организация. Одним из ее руководителей стал защитник Брестской крепости - политрук Николай Федорович Кюнг (впоследствии один из авторов известной книги «Бухенвальд»). Членом подпольной организации стал и Иван Ильич Мокан. Но, подпольная организация просуществовала недолго: нашелся предатель...

- Мокан! – В бараке-появились переводчик и двое конвойных. – К начальнику лагеря!..

Был схвачен Николай Кюнг. Всех подозреваемых по нескольку раз в день вызывали на допрос. Через несколько дней стало известно, что

Кюнга отправили в Бухенвальд. Все остальные участники подпольной организации были приговорены к пожизненным каторжным работам на каменноугольных шахтах Бельгии. Приговор был сравнительно мягким: немцы несли громадные потери на Восточном фронте, и недостаток в рабочей силе гитлеровцы стали восполнять за счет военнопленных.

И вот Бельгия. Новый лагерь – Шварцберг.

Пальцы лихорадочно ошупывают дощатую перегородку. Где-то здесь, как ему передали, должна быть выбита доска. Есть! Перегородка разделяет душ на две части – одна для бельгийских шахтеров, другая для военнопленных, работающих на шахте. В той половине его ждут. Бельгийцы торопливо достают поношенную шахтерскую одежду.

Вместе с толпой шахтеров Иван Ильич подходит к воротам. Здесь стоят часовые. Сердце бешено заколотилось: «Только бы не проверяли документы!». И вдруг, с той стороны ворот к нему подходит пожилая женщина, берет под руку и, о чем-то оживленно, начинает говорить по-французски. Обычная картина: мать встречает сына-шахтера. Часовой равнодушно смотрит на них и отворачивается. Женщина, встретившая Ивана Ильича на проходной, была старой коммунисткой, полячкой по национальности, известной в рядах бельгийского Сопротивления под именем «Софы».

А на второй день он был уже в Шарлеруа, одном из центров движения Сопротивления, где нелегально поселился на квартире рабочего гонимого завода Станислава Гоха.

Ивану Ильичу были вручены паспорт и рабочая карточка на имя поляка Владислава Жировского, приехавшего в Бельгию на заработки еще до войны. Приказом подпольного комитета Сопротивления он был зачислен бойцом в отряд «024» и получил первое боевое задание – изучить минимум французских слов и план города.

Потом начались боевые операции.

На окраину города пробирались по одному. Здесь их уже ждал старший группы – Ренэ. Собралось пять человек. Тут же получили оружие и взрывчатку. Ренэ объяснил, что есть указание ЦК компартии Бельгии: ровно в тот момент, когда в Москве откроется торжественное заседание, посвященное 26-й годовщине Октября, по всей территории страны провести массовые выступления против фашистов в знак солидарности с советским народом. Их группе поручено взорвать шлюз большого канала в предместье Шарлеруа Маршеньяне. По каналу немцы перевозили большие военные грузы для укрепления своего «Атлантического вала».

Салютом Октябрю и прозвучал взрыв на канале в Маршеньяне.

...Раннее ноябрьское утро. Спешат на рынок домашние хозяйки, уже открыты маленькие кафе, где-то совсем рядом, заглушая отдаленный шум трамвая, прогремели кованые сапоги немецкого патруля. Обычное утро

оккупированного города...

Эти люди в поношенной одежде, сидящие в крохотном кафе неподалеку от тюрьмы, ничем не отличаются от других посетителей, которые заходят сюда выпить кружку пива, перебраться новостями с товарищами. И все же гестапо дорого дало бы, чтобы узнать, чем говорят за этим крайним столиком!

Станислав Гоха, неторопливо отхлебывая пиво и незаметно оглядываясь по сторонам, рассказывал вполголоса.

-Там, – он кивнул головой на высокую мрачную стену, видневшуюся через дорогу, от кафе, – находится группа коммунистов, приговоренных к смертной казни. Приговор приводится в исполнение в понедельник в 7 утра. Сегодня, с 8 до 8.30, смертников выводят на последнюю прогулку. Нам поручено взорвать стену тюрьмы.

Распределив обязанности, начали расходиться по одному. Иван Ильич сразу же наткнулся на патруль. Громадная овчарка подбежала к подпольщику, понюхала плащ и ... побежала дальше. Рука Ивана Ильича, сжавшая пистолет в кармане плаща с облегчением отпустила горячую рукоять...

План операции был чертовски дерзок: все нужно было делать на виду у тюремной охраны, которая привыкла, что на тропинке, тянувшейся вдоль тюремной стены, часто ходят горожане. На это и на быстроту делался главный расчет. Роберт, Морис, Камиль и Рауль на трамвае прямо в мешках привезли ящики со взрывчаткой. Дальше все шло также по строго намеченному плану. Первые сбросили ящики со взрывчаткой. Следующие, как бы прикуривая, подожгли бикфордов шнур и дымовые шашки, третьи стояли на страже, внимательно наблюдая за часовыми на башнях. Потом все отошли к трамвайной остановке.

Часовые подняли шум, когда дым поднялся выше тюремной стены, но поздно! Раздался страшный взрыв...

Шестеро коммунистов, приговоренных к смерти, были спасены.

Рос отряд «024». Иван Ильич Мокан был назначен командиром русской группы отряда. В группу влились бежавшие из плена Степан Давыдов из Бурят - Монголии, москвич Григорий Макаров, ленинградец Александр Алексеев, Григорий Андрущенко с Урала и многие другие. Ширилась и боевая летопись группы. Взрыв водонапорной башни в Кье-Монти, железнодорожные диверсии, нападение на гитлеровцев, хищение взрывчатки. И этот последний тяжелый бой у моста в Кье-Монти...

В первые дни сентября 1944 года, гонимые с востока Советской Армией, гитлеровцы хлынули назад через Бельгию. Одной из вражеских колонн нужно было перейти мост через канал Шарлура – Кье-Монти. Трое суток, расположившись на крышах соседних домов, группа советских людей во главе с Иваном Моканом отражала атаки рвавшихся к

мосту фашистов. И трое суток над ними победно реяло родное Красное знамя, установленное Степаном Давыдовым. Немцы так и не прошли через мост. А на четвертые сутки в Шарлеруа без единого выстрела вошли американские войска.

Понесенные жертвы со стороны американцев исчислялись... одним солдатом, убитым в окрестностях Шарлеруа. Отряд «024» недосчитался же многих боевых товарищей. Зато пробитая каска американского солдата была установлена на витрине одного из самых фешенебельных магазинов города, как символ «доблести» американских войск.

Так, в сентябре 1944 года, закончилась боевая деятельность отряда «024» под командованием Адама Ренэ и Ренэ Зуенена, неотделимой частью которого являлась русская группа под командованием Ивана Мокана.

Только тот, кто вдали от Родины испытал ужасы фашистских лагерей, кому не раз угрожала смерть, кто не сдался в самых тяжелых условиях, тот поймет чувства человека, ступившего после шести лет разлуки на родную землю.

Он вернулся к тебе, Россия, один из многих твоих сыновей, кто в тяжелые годы войны не просто ждал победы, а дрался за нее!

Теперь это все осталось позади. Но, память навсегда сохранит суровые годы испытания и борьбы, нескоро забудется и горечь незаслуженной обиды, когда его, активного участника движения, Соппротивления, бериевские элементы разжаловали из офицеров. От худшей участи Ивана Ильича спасла отличная боевая характеристика, выданная ЦК компартии Бельгии и командованием отряда «024». После XX съезда партии И. И. Мокан был полностью реабилитирован, ему вернули офицерское звание.

Иван Мокан – сын молдавской земли, уроженец приднестровского села Парканы. Вот почему в Республиканском краеведческом музее бережно хранят документы–реликвии славы командира русской группы, сражавшейся бок о бок с патриотами Бельгии против общего врага – фашизма.

Задумываясь над мужественной судьбой этого скромного человека, невольно спрашиваешь, почему его несомненные заслуги перед Родиной остались неотмеченными ни одной наградой...

Молодежь Молдавии. 1963. 23 февраля

ИВАН ШАРЛЕРУА

Капитолина КОЖЕВНИКОВА

Пути человеческих жизней, скрещения их, тропы и кручи, которые попадают; о дороге, поистине неисповедимы. Только они и создают подлинность, единственность, неповторимость судьбы.

Предки Ивана Мокана когда-то в давние-давние времена приехали из Болгарии и основали на берегу Днестра село Парканы. Позже он, болгарин, выросший в Молдавии, в критическую минуту бытия, когда их, военнопленных, сортировали перед отправкой в Германию, на вопрос – национальность, твердо скажет: русский. И имя у него было для этого подходящее - Иван.

Вопреки обстоятельствам, жизнь у Ивана Мокана состоялась. Интересная, насыщенная событиями. Он бы здорово удивился, если б тогда, в фашистской неволе, ему сказали, что он стал профессором, воспитателем студентов, что его примет (а это уже вообще невероятно!) королева Бельгии, а бельгийские журналисты назовут его «о месье Шарлеруа»... Что, когда он прилетит уже немолодым человеком в эту чужую страну, его встретят, как друга, как брата, и на руках вынесут с перрона аэропорта.

Но, тогда был плен... Нельзя покоряться обстоятельствам, нельзя уподобиться бессловесному рабу-сверлила мысль - действовать, действовать! Фашисты заставили их рыть яму, чтобы похоронить умерших и застреленных в дороге. Иван присел на дно ямы с лопатой. Все ушли. Спасен! В лес! А через три дня снова схватили - у него не было опыта конспирации. Снова попал в ту же колонну. Из Минска их отправили в Германию, под Дрезден, в шталаг № 304, печально знаменитый тем, что, к весне 1942 года, там уморили голодом, болезнями почти сто тысяч советских военнопленных. Иван превратился в живой скелет. Его поместили в блок неходячих, откуда путь только один - в крематорий. Но, пока жив - бороться. Бороться, стиснув зубы. Вошел в подпольную группу. Их выдали. Одних расстреляли. Других - среди них оказался Иван - отправили на каторжные работы. Ехали долго в закрытых товарных вагонах. Когда остановились, и заключенных, закованных в деревянные колодки, стали выводить на улицу, они удивились. Люди вокруг говорили не по-немецки. На них смотрели с сочувствием, бросали хлеб, конфеты.

Их привезли в оккупированную Бельгию, в шахтерский поселок. И началась у Ивана новая страничка жизни на неведомой земле. Работал на шахте, на промывке угля. Они спускались вниз, а конвоиры оставались наверху. С бельгийцами было легче, они жалели русских, видели, как тяжело дается истощенным людям шахтерский труд.

Иван снова и снова искал пути борьбы - надо было в нечеловеческих условиях остаться человеком. Он упорно шел к этой цели, только в этом видя спасение, если не жизни, то чести.

...Бежать ему помогли поляки, еще до войны приехавшие сюда на

заработки. На рассвете, в сопровождении мальчика лет пятнадцати, Иван отправился на вокзал. Издали услышал стук колодок на мостовой - это вели его товарищей на шахту. Сжалось сердце. Он расставался с ними навсегда.

На земле шла такая большая война, что, где бы ни находился честный человек, куда бы его ни забрасывало, всюду он мог найти свою линию фронта, всюду мог занять место на баррикадах. Была Испания тридцать шестого года, были интернациональные бригады. Люди, принадлежащие к разным нациям, пришли на помощь испанским республиканцам. Русские, поляки, французы погибали под Барселоной, в Пиренеях, погибали в чужой стране за общее дело, общую идею.

И, вот, снова объединялись разные народы, чтобы сражаться с коричневой чумой.

Привезли Ивана Мокана в рабочий шахтерский город Шарлеруа, что неподалеку от французской границы. Ох, и далеко же от родных днестровских берегов забросила его война. Он проживет здесь целых два года. Два года его фронт будет проходить здесь.

Пристроили его поначалу у поляков. Утром явился молодой парень, чех. Здесь, в Бельгии, его звали Франсуа, а Иван вскоре станет просто Жаном... Прицелился веселыми глазами, спросил:

- Русский? Будешь с нами бошей бить?

- Буду, - ответил Иван и добавил: - Только с коммунистами.

- Идет, парень. Попал в точку. Я из Компартии.

Принес Ивану одежду. Костюм, рубашку, туфли. Ему выдали паспорт на имя поляка - шахтера Владислава Жиковского. Он стал бойцом группы 024 партизанского отряда бельгийских коммунистов. Командиром группы был ныне покойный Адам Рене, начальником штаба Роберт Зуинен, рабочий-плотник, с которым Иван Мокан встретится спустя почти тридцать лет.

- Жан, неужели ты? - воскликнет Роберт и обнимет его, как обнимают брата после долгой-долгой разлуки...

Соратниками Ивана стали земляки: Василий Куйда, бежавший из того же лагеря по его следам. Вася, самый близкий и верный друг в эти трудные годы, бывший шахтер из Ровенек. Отчаянный парень Степан Давыдов.

Поселили Ивана в бельгийской семье, чтобы быстрее осваивал французский. Хозяин - скорняк. Жена его - ревностная католичка, строгая, но справедливая мадам Катрин, которая называла себя позже «военная мама Жана». Что ж, она и была его второй матерью. Укрывала, прятала, заботилась о оде.

У них было две дочери: старшая Мари-Мадлен, уже замужняя дама, жила отдельно. 11-летняя Клодин стала его добровольной учительницей французского. Надо сказать, ученик ей попался способный. Он хорошо освоил и свободно владеет языком и по сей день. Скоро он уже стал и по паспорту Жилем Оливье. Предстояло вжиться в это чужое имя, изучить все тонкости конспирации - на этом теперь держалось и его существование, и само новое дело, которому он себя посвящал.

Шестого ноября 1943 года явился связной с известием: по решению ЦК

Компартии Бельгии объявлялся массовый саботаж в тот момент, когда в Москве начнется торжественное заседание. Ивану надлежало явиться вечером в определенное место, где его будет ждать человек с зонтиком и двумя чемоданами.

Шел дождь. В условленном месте стоял человек под зонтом, он ответил на его пароль и передал чемоданы. Они оказались тяжелыми, в них была взрывчатка, которой предстояло взорвать шлюз на канале. Им с Васей поручили убрать часового на мосту. Взяли они финки, пистолеты, пошли. Схватили часового, заткнули рот тряпками, увели. Другие в это время укладывали динамит. Иван видит: по проводу бежит огонь. Взрыв. Крики.

В тот день, 6 ноября, были взорваны в городе все шлюзы, трамвайные депо. И это был для них, русских, настоящий праздник с пьянящей радостью первой победы, хоть и не на своей земле.

Когда жизнь его достигнет зенита, и он приедет в город, давший ему кров, и, главное, возможность продолжать войну, прерванную на время пленом, работники бельгийского телевидения приведут его на то место, где состоялась, пожалуй, самая опасная операция тех лет. Стоял месяц май. Цвели каштаны. Над городом стлались думы огромных заводов Шарлеруа. Только теперь Иван Ильич почувствовал их мощь - ведь тогда, в войну, многие из них не работали. Вот он, тот самый старинный замок. Теперь он ему показался даже романтическим. На берегу реки, с башнями и мощными стенами. Сколько он стоит? Двести, триста, а может, пятьсот лет? В старой и устойчивой Европе хорошо сохраняются древности.

Да, вот она, часть стены, которую они тогда взорвали. Следы этой работы остались с тех самых пор. И пока телевизионщики деловито стрекотали кинокамерами - они снимали про эту его поездку фильм, - он вспоминал тот хмурый ноябрьский день, похожий с расстояния на приключенческую историю, в которой действовал вовсе не он, а какой-то совсем другой человек, отчаянный, двадцати пяти лет от роду...

Они с Васей встали рано-рано, надели старую одежду и пошли по набережной. На углу завернули, как им было сказано, в кафе. Там сидел знакомый парень, поляк, с хозяйственной сумкой, заполненной вполне безобидно капустой и морковкой. Под всей этой бутафорией он прятал оружие.

- Видишь, на улице у витрины стоит человек? - сказал он Ивану. - Иди, он тебе все скажет, что надо делать.

Иван подошел. Человек обернулся. Это был сам Нестор Фуше, по кличке Рене, один из руководителей Сопротивления в Шарлеруа, старый бельгийский коммунист.

Сейчас он повел Ивана в туалет, вытащил из-под куртки английский автомат. Иван спрятал его под плащом - и обратно в кафе. Васю тоже вооружили. В 8.20 - он хорошо помнит каждую минуту того утра - отправились к мосту, в сторону тюрьмы. Остановился трамвай, из него выскочила группа ребят, с шутками и смехом стала сбрасывать какие-то ящики, мешки. То была взрывчатка.

Ивану объяснили: вон твоя вышка с часовым, а другая - Василия. Как только боши откроют стрельбу, бейте по башням из своих автоматов. Веселые парни, все также балагурия, побросали мешки под самую тюремную стену, зажгли бикфордов шнур. В тюрьме завывала сирена. Взрыв потряс толстые стены.

Взрыв был задуман, чтобы освободить коммунистов, приговоренных к смертной казни за подпольную деятельность. Пятерым удалось бежать.

Кружным путем вышли партизаны к кладбищу, спрятали там оружие и, по домам.

Газета коммунистов Бельгии «Драпо руж» высоко оценила смелые действия участников операции «Тюрма». А позднее бельгийский коммунист, национальный секретарь Общества бельгийско-советской дружбы Анри Лоран напишет в советском журнале «Новый мир»: «Наверное, только он один (И. Мокан. - К. К.) может еще обнаружить следы одного из своих подвигов: дыру во взорванной им стене тюрьмы Шарлеруа, через которую узники-патриоты совершили побег, чтобы вновь вернуться в ряды Сопrotивления...»

После победы под Сталинградом Сопrotивление в Бельгии, равно как и в других европейских странах, становится еще активнее. Каждую неделю - боевое задание. Оружие добывали у фашистов, взрывчатку - на шахтах. Вместе с товарищами Мокан взрывал водонапорную башню и железнодорожное дело в предместье Куйе, коммуникации и связь между немецким военным аэродромом и городом, на станции обрезал шланги, соединяющие вагоны, чтобы задержать движение вражеских составов.

Кровопролитная война близилась к концу. Войска союзников освободили Париж, двигали к бельгийской границе. Всем отрядам - приказ: выйти из подполья, произвести реквизицию транспорта, уходить в леса в сторону Франции, захватить в свои руки дороги, чтобы враг не мог беспрепятственно отступить.

За две недели до прихода союзников Мокан был назначен командиром отряда из 40 человек. В нем были бельгийцы, русские, испанцы, люксембуржцы, поляки, чехи. Ушли в лес, вступали в бои с мелкими группировками фашистов. Потом вернулись в город. Разведка доложила: враг собирается взорвать мосты и шлюзы перед отступлением. Этого нельзя было допустить. Весь батальон бросили на охрану. Гитлеровцы так и не смогли под ружейным огнем партизан заминировать объекты. Город оказался во власти отрядов Сопrotивления. И американцы беспрепятственно, без боев вошли в него. Погиб всего один солдат. Жители города сохранили его каску и выставляли ее, как экспонат, в универсальном магазине. Своеобразный знак памяти...

...Для советских людей, попавших на чужбину, жизнь здесь закончилась. Они сделали свое дело. Пришла пора расставаться. Уезжал к себе на Украину смелый парень Степан Давыдов. Он с грехом пополам освоил, наверное, десятка три французских слов и, кажется, так и не запомнил правильного названия города, в котором столько прожил. А воевал

прекрасно. И товарищем был отличным. На прощание он подарил свой пистолет, которым уложил не одного фашиста, товарищу, бельгийскому коммунисту:

- Держи, друг, - сказал Степан, - больше мне оружие не понадобится. Все. Еду в Ровеньки, на свою шахту.

И, наверное, он здорово работал в своих Ровеньках. Потому что однажды пришло Ивану Ильичу в Кишинев от него письмо и фотография: группа улыбающихся чумазных шахтеров с букетами цветов. И среди них он, Степан.

Друг Вася, Василий Лаврентьевич Куйда, позже нашелся в Сургуте, Николай Зубарев - в Москве. Жизнь разметала их по разным местам. Но, чувство братства, рожденное опасностями военных лет, осталось у них навсегда...

Мокан какое-то время, по распоряжению советского консульства, работал в Брюсселе, в военной миссии по репатриации советских граждан, ездил по делам в Голландию, Западную Германию, а мыслям был дома, в Парканах, где мать его, верно, проглядела все глаза, ожидая сына.

Перед отъездом из Бельгии прощался с городом Шарлеруа, с супругами Дюпон. Вся семья плакала. Они провожали не квартиранта и чужеземца, а приемного сына. Поезд прошел мимо их дома, жили они рядом с вокзалом. Старики махали руками. Больше их Иван Ильич не видел. Когда он приехал в Бельгию, они уже умерли.

А с дочками встречался Клодин. Меньшая, стала матерью восьмерых сыновей.

Несколько раз Иван Ильич Мокан, профессор Кишиневского политехнического института, был в Бельгии у своих друзей. Теперь он увидел туристскую Бельгию с ее старинными замками и храмами с чистенькими фламандскими фермами, картинными ветряными мельницами. Это не мешало ему, однако, чувствовать, помнить ее такой, какой была она в тяжкие годы оккупации: страдающей, борющейся...

Он узнал простых людей с честными лицами, открытыми сердцами. Они приняли всех, как товарищей, как братьев, как соратников по борьбе.

Так, прошла через его жизнь маленькая страна, оставив в душе нестираемый след. Такое не уходит. Правда, все время, пока он был там, ему казалось, что он ведет тот же нескончаемый бой, который начался под Вязьмой, что над ним все то же осеннее родное небо, в которое уперлись березы в ржавых листьях...

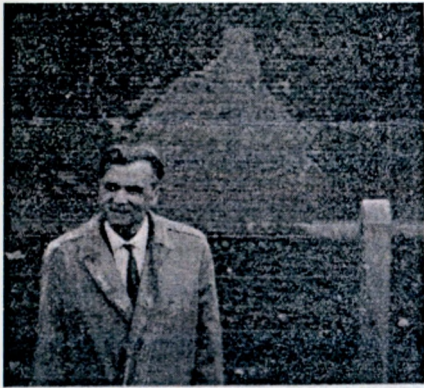
Он вовсе не считает, что проявлял какое-то особое геройство. Просто выполнял свою работу, как многие, просто был рядовым бойцом Сопротивления. Он мог прямо смотреть в глаза людям и у себя на родине, и там, в Бельгии. А это уже много для честного человека. Без этого жизнь попросту невозможна.

Комсомольская правда. 1975. Июль.

ИВАН ШАРЛЕРУА

Т. БУРДЕНКО

И снова прозвенел звонок, студенты вернулись в аудиторию, к одной из университетских кафедр поднялся профессор Иван Ильич Мокан. Студенты записали очередную тему - «Денежное обращение». Лекция началась - привычная для профессора и всегда необычная для студентов, умеющих оценить счастливое сочетание серьезности понятий и легкости их подачи, основательности и широты аргументов-примеров из истории и социологии, философии и художественной литературы. Иван Ильич не упустит случая еще и еще раз показать своим слушателям могучую универсальность экономической науки, особую красоту ее метода, всепроникающую силу ее анализа, пробудить интерес к своей науке, ввести новичка в ее святая святых, чтобы поскорее почувствовал человек то благословенное волнение, по которому узнаешь и любовь, и призвание, - не на краткий срок, на всю жизнь.

За спичкой Иван Ильича стоит тот самый Центральный рынок в Шарлеруа, которую взрывали участники Сопротивления. Светлый участок стены — заделанная брешь, образовавшаяся после взрыва.

Снимок сделан в 1945 году.

После лекции двери его кабинета всегда открыты для студентов - определенных часов приема нет. К декану, вот уже девятнадцать лет возглавляющему инженерно-экономический факультет, приходят с самыми различными вопросами, предложениями, сомнениями. Потому что Иван Ильич отдает студентам не только знания, но и свой большой организаторский талант. Его заботы - и учёба, и спорт, и самодеятельность. Ведь он и сам в прошлом спортсмен, и сам когда-то играл в оркестре. Где студенты - там и их декан: в общегитии, на работе в колхозе, на репетициях и спортивных соревнованиях.

Он часто напоминает своим молодым коллегам слова выдающегося экономиста современности академика, лауреата Ленинской премии С. Г. Струмилина, обращенные к молодежи: «Никогда не стариться, сохраняя всю свою юную прямоту, смелость и жизнерадостность; работать - без брака, дружить - без расчета, любить - без измены, преодолевать пережитки прошлого - без сожаления и бороться за свои идеалы - без поражений».

Эти слова дороги Ивану Ильичу. Уж он-то знает цену и работе без брака, и дружбе без расчёта, и борьбе, в которой люди, не сгибаясь и не отступая, идут до победы.

Немногим студентам известно, что этот скромный и совсем не воинственный на вид человек был храбрым и смелым солдатом; в невероятно тяжелых испытаниях, выпавших на его долю, показал незаурядное мужество, благородство и величие души.

А было ему в ту суровую пору столько же лет, сколько им сейчас.

Третий день состав с военнопленными идет по чужой территории. Вагон битком набит людьми, истлестанными войной. Израненные, голодные, оборванные - как они сейчас похожи один на другого, как одинаково мучителен для каждого стук колес по чужой земле - страшный приговор судьбы, имя которому - плен. Приговор, не только перечеркивающий будущее, но и отнимающий у человека его прошлое - все, что любил, все, чем жил, все, к чему стремился. А между тем и на этой трагической линии судьбы у человека нельзя было отнять укрепляющее его дух прошлое, я тот, кто не отдал врагу своей памяти, - тот выстоял и победил.

Именно таким человеком оказался Ваня Мокан, окровавленный и обессиленный паренек в разодранной солдатской шинели.

Специальность он выбрал самую мирную: окончив в 1938 году Одесский институт народного хозяйства, он готовился стать экономистом. Но время было тревожное, и пройдет всего три года, как жизнь бросит его в пучину испытаний.

Великую Отечественную войну встретил уже обстрелянным солдатом - побывал на финской. А в знойный июльский день 1941 года, 282-й стрелковый полк принял боевое крещение под Смоленском. За дерзкую атаку на Ельню ему, Ивану Мокану, старшине первой роты зенитных пулеметчиков, было присвоено звание младшего лейтенанта с представлением к ордену Боевого Красного Знамени.

Трагедия разыгралась под Вязьмой: полк в окружении. Раненный в ногу Иван попал в плен. Бежать не удалось. И вскоре Мокан становится узником лагеря 304-Н, печально прославившегося тем, что за полгода своего существования здесь уморили голодом около ста тысяч человек. Пленник не имел здесь ни имени, ни фамилии. На груди младшего лейтенанта проволокой прикрутили дощечку с номером-«47374».

Он не погиб. Вместе с товарищами Иван вступил в организацию Сопrotивления фашизму, действовавшую в лагере. Провокатор выдал группу. Часть подпольщиков была расстреляна, часть осудили на каторгу. На каторгу попал и Мокан.

Узников привезли в бельгийский шахтерский городок Цвартберг. Здесь, от зари до зари, добывали уголь сотни пленных - русских и поляков, чехов и французов. Здесь же, в шахтах, работали и вольнонаемные бельгийцы, поляки, югославы.

В лагере уже образовалась подпольная группа, поддерживающая тесные контакты с бельгийцами и поляками. Руководил группой, бывший политрук брестского гарнизона Николай Кюнг. Подпольщики расправлялись с предателями, организовывали саботаж и диверсии на шахтах, побеги пленных, через бельгийцев добывая для них одежду.

Иван бежал сто двадцать первым. Побег ускорило ЧП, случившееся в лагере. Иван в этот день занимался уборкой территории лагеря и видел, как пришли немцы и арестовали Кюнга и еще несколько человек. Подозрение

пало и на Мокана, немцы могли арестовать его с часу на час. По решению организации Сопротивления он должен был немедленно бежать. Это произошло 15 августа 1943 года.

Пальцы судорожно ощупывают дощатую перегородку. Где-то здесь, как ему передали, должна быть выбита доска. Есть! На той половине его ждут. Бельгийцы торопливо достают поношенную шахтерскую робу, помогают одеться. Но как пройти через проходную, где, конечно же, обратят внимание на истощенного человека? Вместе с толпой шахтеров Иван подходит к воротам. Сердце бешено колотится. И вдруг, с той стороны к нему бросается пожилая женщина, берет его под руку, и начинает что-то оживленно говорить по-французски. Обычная картина: мать встречает сына-шахтера.

Когда проходили мимо жандарма, женщина, улыбаясь, что-то ему сказала, а Иван, как бы невзначай, прикрыл лицо платком. Женщина, встретившая Ивана, была матерью его напарника-поляка Зигмунда. Звали ее Софьей, она была активным борцом Сопротивления, членом Коммунистической партии с 1918 года.

Они выбрались в город, и быстро направились домой. Здесь и наметили дальнейший план.

Пригородный поезд из Хасселта привозил шахтеров на работу, а отработавших смену отвозил домой. Этим поездом и решили воспользоваться. Сопровождал Ивана младший сын Софьи пятнадцатилетний Роман. На рассвете они вместе вышли из дому и направились в сторону вокзала. Поездом они добрались в Хасселт. Поездка была рискованной - документов нет, языка не знает.

В Хасселте пересели на пассажирский поезд, идущий в Льеж, из Льежа - в сторону границы, в городок Шарлеруа. На станции Боффю нашли дом, где жили родственники Софьи: Станислав Гоха и его мать. Станислав оказался веселым, добродушным человеком. Говорили они допоздна. Иван рассказал о себе, о своих товарищах, о своем желании поскорее включиться в борьбу.

А утром пришел Франс Рыба, чех, молодой человек могучего телосложения, но по-детски застенчивый. Медленно вошел в комнату и, добродушно улыбаясь, бросил:

— Салют! А, вот и новенький?

Он осмотрел Ивана с головы до ног:

— Да, досталось вам в лагере!

После завтрака Франс приступил к делу:

— Будешь с нами бошей бить? - спросил он.

— Буду, - ответил Иван.

Отряд 024 Бельгийской компартии, в который вступил Иван Ильич Мокан, проводил свои операции непосредственно в городах: Шарлеруа, Шатле, Шатлено, Монтини-Сюр-Самбр, Форсьен и других. Основными задачами отряда были организации саботажа и диверсий против фашистов - уничтожение железнодорожных мостов, составов, путей, средств связи, шлюзов и других военных объектов.

Франс дал задание Ивану: в кратчайший срок изучить расположение улиц городов и освоить для начала необходимый запас французских слов и выражений. Через несколько дней Мокану вручили паспорт на имя поляка Владислава Жиковского, приехавшего из Варшавы на заработки.

Немного позже, чтобы быстрее осваивал французский язык, Ивана поселили в бельгийской семье. Учительницей французского языка стала одиннадцатилетняя Катрин Дюпон. И очень скоро Иван овладел языком настолько свободно, что подпольщики достали ему более надежный с точки зрения конспирации, бельгийский паспорт на имя Жилия Оливье.

Был канун 26-й годовщины Октября.

С ноября прибыл связной с известием: ЦК Компартии Бельгии объявляет массовый саботаж в тот момент, когда в Москве начнется торжественное заседание. Ивану Ильичу надлежало явиться вечером в определенное место, где его будет ждать человек с зонтом и двумя чемоданами.

Это был Нестор Фуше, по кличке Ренэ, один из руководителей Сопротивления в Шарлеруа, старый бельгийский коммунист. Он проводил Ивана к месту сбора. Здесь получили оружие и взрывчатку. Группа, в которую входил Мокан, должна была обезоружить охрану и взорвать шлюзы большого канала в предместье Шарлеруа -Маршьен, по которому немцы провозили большие военные грузы, предназначенные для укрепления «Атлантического вала».

Точно в установленное время Ренэ и Роберт обезоружили часового вольнонаемной охраны, а Мокан, Куйда и Морис собрали в одном из служебных помещений остальной персонал, обслуживающий работу шлюзов.

Когда Куйда подошел к телефонному аппарату, чтобы перерезать провод, внезапно раздался звонок. Из военной комендатуры интересовались, как дела с охраной шлюзов. Куйда позвал Ренэ - тот отрапортовал, что все в порядке.

А через два часа Иван уже сидел у приемника в доме Катрин и слушал последние известия о новых победах Красной Армии. Тогда были взорваны все шлюзы в городе, трамвайное депо.

На третий день к Ивану пришел связной и передал предложение командира отряда принять участие в опасной операции, которая должна быть проведена в Шарлеруа среди бела дня. Связной объяснил: операция рискованная, без потерь, вероятно, не обойдется и поэтому командир берет только добровольцев.

10 ноября, в воскресенье, ровно в полвосьмого утра встретились в Шатле Мокан, Куйда и Морис и трамваем отправились в Шарлеруа. Сбор назначили в одном из кафе в восемь часов. Велено было явиться в поношенной одежде и не брать с собой ничего, кроме паспорта... В Центральной тюрьме Шарлеруа содержалась группа бельгийских патриотов, которым грозила смертная казнь. План операции был прост и дерзок: подготовить взрыв на виду у охраны, которая привыкла, что по тропинке,

пересекающей пустырь возле - тюремной стены, часто ходят горожане. Когда заключенный выйдет на прогулку, нужно взорвать заднюю стенку и дать им возможность бежать.

Ровно в 8.20 - Иван Ильич хорошо помнит каждую минуту этого утра - к остановке, расположенной напротив кафе, неподалеку от тюрьмы, подкатил трамвай, из него выскочила группа парней. С шутками и смехом они стали сбрасывать какие-то ящики и мешки. Это была взрывчатка.

Потом они, Роберт, Морис, Камель и Рауль, взвалив мешки на плечи, по тропинке направились к тюрьме. Мокан и Куйда следовали за ними на некотором расстоянии. Они должны были прикрывать основную группу, внимательно следить за часовыми на вышках.

Парни, все так же балагуря, остановились возле стены и, как бы желая передохнуть, сбросили с плеч мешки, закурили. Часовой, равнодушно поглядев на них, отвернулся, отошел в сторону. Парни мгновенно уложили под стенку динамит, присыпали его землей, незаметно подожгли бикфордов шнур. Бросив дымовые шашки, они побежали к трамвайной остановке. Засуетились часовые на башнях, в тюрьме завывала сирена. Но было уже поздно - через несколько секунд взрыв потряс тюремные стены. Пяти заключенным удалось спастись.

Каждую неделю отряд 024 получал новое боевое задание. Оружие добывали у фашистов, взрывчатку - на шахте. Вместе с товарищами Иван Мокан взрывал водонапорную башню и железнодорожное депо в предместье Куе, коммуникации и связь между немецким военным аэродромом с городом, на станции обрезае шланги, соединяющие вагоны, чтобы задержать движение вражеских составов.

1944 году Иван Ильич уже командовал отрядом в сорок человек. В отряде были бельгийцы и русские, испанцы и поляки, чехи и люксембургцы. Здесь встретились бежавшие из плена Степан Давыдов, родом из Бурят-Монголик, москвич Григорий Макаров, ленинградец Александр Алексеев, Григорий Андрющенко с Урала и многие другие.

В августе бойцы покинули Шарлеруа и ушли в небольшие леса в сторону города Намюра. А когда американские войска приблизились к Шарлеруа, отряд получил приказ вернуться в город, чтобы не дать гитлеровцам уничтожить стратегические сооружения - мосты, вокзалы.

Навсегда запомнился тяжелый последний бой у моста в Куе-Монти. Одна из вражеских колонн стремилась перейти через канал Шарлеруа - Куе-Монти. Трое суток, расположившись на крышах соседних домов, группа во главе с Иваном Моканом отражала атаки врага, рвавшего к мосту. И трое суток над ними победно реяло красное знамя, установленное Степаном Давыдовым. Немцы так и не прошли через мост.

А на четвертые сутки в Шарлеруа без единого выстрела вошли американские войска. ДЛЯ СОВЕТСКИХ людей, попавших на чужбину, пришла пора прощаться с боевыми товарищами по своему интернациональному отряду, объединившему в своих рядах представителей

почти всех народов Европы.

Иван Ильич по распоряжению Советского консульства работал в Брюсселе, в военной миссии по репатриации советских граждан, ездил по делам в Голландию, Западную Германию. Затем закончил аспирантуру при Московском финансовом институте, защитил диссертацию.

В 1958 году в Москве, в Советском Комитете ветеранов войны встретились бывшие участники вооруженной борьбы на территории европейских государств. На этой встрече присутствовал и писатель Степан Павлович Злобин. Через военкомат он нашел Мокана, написал ему письмо - и вот через год радостная и волнующая встреча в Москве, в Комитете ветеранов войны. Иван Ильич, увиделся со своими боевыми друзьями, бывшими узниками - Николаем Гутырей с Полтавы, Николаем Гигинейшвили из Тбилиси, Людвигом Надеждиным из Днепропетровска, Григорием Кншом из Луганска. Радостной была встреча и с Николаем Фёдоровичем Кюнгом. Пришло письмо и из Ровенек от Степана Давыдова нашелся в Сургуте Василий Куйда. Наладились контакты и с бельгийскими друзьями. В 1965 году Ивана Ильича Мокана пригласили в Бельгию на празднование 20-й годовщины Освобождения. Советскую делегацию приняла Елизавета II. В архивах Московского телевидения сохранилась запись приветственной речи, которую королева произнесла на русском языке. Бельгийские друзья частые гости в Кишиневе, где живет и работает Иван Ильич Мокан. Его помнят в Бельгии. И не только там. Он побывал в Люксембурге - и здесь у него друзья, и в ФРГ, в городе Дортмунде, куда его пригласили на митинг в Ромберг-парке. В «страстную пятницу» 1945 года гитлеровцы убили здесь триста человек, аккуратно и точно выстрелив каждому в затылок. В едином потоке смешалась кровь узников разных национальностей - русских и французов, бельгийцев и сербов, чехов и немцев. Вот почему этот парк стал символом интернациональной борьбы с нацизмом. Антифашисты Дортмунда решили создать интернациональный комитет «Ромберг-парк» и пригласили участников Сопротивления из разных стран Европы на его первое заседание.

В прошлом году вместе с генералом армии Павлом Ивановичем Батовым, Иван Ильич вновь побывал в Брюсселе на открытии памятника советским гражданам, погибшим в годы войны за освобождение Бельгии. По возвращении он был награжден Золотой медалью Совета Мира.

Молодежь Молдавии. 1978. 31 марта.

СОТРУДНИКИ ВСЕХ СТРАН, СОЕДИНЯЙТЕСЬ!

СОЦДЕЛ

И СНОВА начинается процесс, стартовавший в декабре 1974 года в городе Ровно. Впервые среди молдаванской интеллигенции, а также молдавских коммунистов, университетских преподавателей и студентов, профессионалов советского общества развернулся активный процесс демократии, который будет называться борьба за демократию. В этом процессе участвуют не только представители молдавского народа, но и представители интеллигенции из других республик Советского Союза. Этот процесс имеет характер всеобщего демократического движения, которое не имеет никаких ограничений, не имеет никаких границ, не имеет никаких ограничений по возрасту, полу, языку, профессии, национальному происхождению, месту жительства, месту рождения, месту проживания. Этот процесс имеет характер демократического движения, которое не имеет никаких ограничений, не имеет никаких границ, не имеет никаких ограничений по возрасту, полу, языку, профессии, национальному происхождению, месту жительства, месту рождения, месту проживания.

происходящего среди молдаванской интеллигенции, а также молдавских коммунистов, университетских преподавателей и студентов, профессионалов советского общества, развернулся активный процесс демократии, который будет называться борьба за демократию. В этом процессе участвуют не только представители молдавского народа, но и представители интеллигенции из других республик Советского Союза. Этот процесс имеет характер всеобщего демократического движения, которое не имеет никаких ограничений, не имеет никаких границ, не имеет никаких ограничений по возрасту, полу, языку, профессии, национальному происхождению, месту жительства, месту рождения, месту проживания.

С наступил первый этап, который можно назвать первым этапом демократического движения. Этот процесс имеет характер демократического движения, которое не имеет никаких ограничений, не имеет никаких границ, не имеет никаких ограничений по возрасту, полу, языку, профессии, национальному происхождению, месту жительства, месту рождения, месту проживания.

ИВА ПАРЛЕРУА

ТРЕТИЙ день восток в последние дни марта. Ветер сильный, порывистый, западный. Температура воздуха 4-6 градусов. Видимость хорошая. Облачность переменная. Ветер сильный, порывистый, западный. Температура воздуха 4-6 градусов. Видимость хорошая. Облачность переменная.

За спиной Ивы Парлеруа — три самок Центральной Европы и четыре самок Северной Америки. Сидит рядом с ней — заводчица Янина Александровна.

Симея Янина Александровна — заводчица Ива Парлеруа. Она занимается разведением самок Центральной Европы и самок Северной Америки. Симея Янина Александровна — заводчица Ива Парлеруа. Она занимается разведением самок Центральной Европы и самок Северной Америки.

НА ТРЕТИЙ день в восток в последние дни марта. Ветер сильный, порывистый, западный. Температура воздуха 4-6 градусов. Видимость хорошая. Облачность переменная. Ветер сильный, порывистый, западный. Температура воздуха 4-6 градусов. Видимость хорошая. Облачность переменная.

ДЛЯ СОБЕСЕДИНИКА из редакции «Кавказа» в Москве в конце февраля проходила встреча с представителями интеллигенции и коммунистами. Встреча состоялась в клубе «Молдавия» в Москве. Встреча состоялась в клубе «Молдавия» в Москве.

В 1958 году в Москве в Союзе писателей и журналистов состоялся съезд. На съезде участвовали представители интеллигенции и коммунисты. Съезд состоялся в клубе «Молдавия» в Москве. Съезд состоялся в клубе «Молдавия» в Москве.

У ШКОЛЮКОВ пришли в учебный кабинет. Дети сидят за партами. Учитель читает лекцию. Дети слушают внимательно.

MOCAN Ivan Ilie (Enciclopedia Sovietică Moldovenească)

MOCAN, Ivan Ilie (n. 23.02.1918, s. Parcani, r-nul Slobazia, RSSM) – economist sov. din RSSM, specialist în relațiile de credit și plată. Prof. (1971), economist emerit din RSSM (1968). Membru al PCUS din 1963. A absolvit In-tul de ec. națională din Odesa (1938). Între 1958-64, lector, lector superior, decan al facultății de economie și șef al catedrei de finanțe la Un-tea de Stat din Chișinău. Din 1964, șef de catedră și decan al facultății de ingineri-economiști a Intutului politehnic „S. Lazo” din Chișinău. Participant la Marele Război pentru Apărarea Patriei. Căzut prizonier, M. evadează din lagăr, se încadrează în Mișcarea de rezistență din Belgia și devine comandant al unui detașament de partizani (1943-45). Ordinele Războiului pentru Apărarea Patriei clasa I, „Insigna de Onoare”, medalii, dintre care două ale Frontului de rezistență din Belgia.

МОКАН, Иван Ильич (н. 23.11.1918, с. Паркань, р-нул Слобозия, РССМ) – экономист сов. дин РССМ, специа-лист ын релацииле де кредит ши платэ. Проф. (1971), экономист emerit дин РССМ (1968). Мембру ал ПКУС дин 1963. А абсол-вит Ин-тул де эк. националэ дин Одеса (1938). Ын-тре 1958—64 лек-тор, лектор супе-риор, декан ал факултэций де эк-номие ши шеф ал катедрей де финан-це ла Ун-тя де Стат дин Кишинэу. Дин 1964 шеф де катедрэ ши декан

ал факултэций де инженерь-эконо-мишти а Ин-тулуй политехник «С. Ла-зо» дин Кишинэу. Партиципант ла Мареле рэзбой пентру апэраря Па-трией. Кэзут прizonиер, М. евадязэ дин лагэр, се ынкадрязэ ын Мишка-ря де резистенцэ дин Белжия ши де-вине командант ал унуй детаšамент де партизань (1943—45). Ординеле рэзбокул пентру апэраря Патрией класа I, «Инсигна де Оноаре», меда-лий, динтре каре доуэ але Фронтулуй де резистенцэ дин Белжия.

Рэс. расчеты за товары и услуги в Мол-довом экономическом районе. Киш., 1965 (коаутор); Кредит и основные фонды. Киш., 1969 (коаутор).

Enciclopedia Sovietică Moldovenească. În VIII volume. Vol. IV. Chișinău: Redacția principală a Enciclopediei Sovietice Moldovenești, p. 371-372.

NIMENI NU-I UITAT, NIMIC NU SE UITĂ

Ivan MOCAN

Mizele celui de-al Doilea Război Mondial

Germania militaristă pierduse primul război mondial, dar visa să revanșeze. În acest scop, în 1933, a fost ales un guvern fascist sub conducerea lui Adolf Hitler. Hitler promisese că va subjuga întreaga lume. Pentru a realiza acest proiect, a mers până la exterminarea unor națiuni întregi.

Pregătind Cel de-al Doilea Război Mondial, pentru ași impune dominația și a schimba ordinea mondială, acest guvern fascist a instituit o politică de obscurantism și ură, construită pe cultul rasei. Această teorie reacționară, eronată, contrar științei, susținea că nu toți oamenii au aceeași valoare; există rase superioare, cu predestinare în istorie, și rase inferioare.

Propaganda naționalistă și rasistă a lui Hitler, ideologia de ură bestială, erau parte integrantă al statului german în pregătirea pentru Cel de-al Doilea Război Mondial. Pentru a înșela masele, partidul fascist al lui Hitler a luat numele de „național-socialist”, pe când, în realitate, el era inamicul declarat al progresului socialismului și a democrației.

În septembrie 1939, războiul a fost dezlănțuit. Hitler avea să profite de aproape toată Europa de Vest, să înrobească și să instaleze așa-numita ordine nouă. Pentru a-și realiza visele, mai rămânea doar un singur obstacol, o țară puternică – Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste. Negând pactul de ne-agresiune, Germania nazistă atacă, la 22 iunie 1941, în mod perfid, Uniunea Sovietică. Planul lui Hitler era de a distruge țara printr-un război-fulger, deschizând astfel calea spre dominația mondială.

Războiul începuse pe neașteptate, la hotarul de vest. Miza principală a acestui război a fost distrugerea comunismului. Partidul național-socialist se mândrea cu strategia și politica sa, dar pentru popoare Hitler a adus doar sânge și lacrimi.

Nemții au trebuit să recunoască puterea de rezistență a poporului sovietic, precum și valoarea sistemului economic și social al URSS.

Bătălia de la Smolensk

Când a izbucnit războiul, îmi făceam serviciul militar în garnizoana din Voronej. Am fost trimis la Smolensk, unde trecea principalul front german. Regimentul nostru făcea parte din Armata a 24-a, a cărei misiune era de a opri înaintarea armatei germane, contând pe întăriri din Siberia.

La 20 iulie 1941, am primit botezul de foc, luptând împotriva elitei armatei germane. Era o brigadă din care făceau parte două divizii de tancuri și o divizie motorizată. Nemții deja ocupase două orașe din regiunea Smolensk: Elnia și Iartsev.

În acel moment, Marele Stat Major al Armatei Sovietice îl numise în fruntea acestui front pe G. K. Jukov, care ulterior va fi recunoscut drept un mare strateg și erou al războiului din 1941-1945. Misiunea lui era să reorganizeze frontul pentru a opri trupele fasciste, care înaintau spre Moscova. Adesea, el însuși lua parte la luptele, care durau zile și nopți. Această bătălie sângeroasă a durat toată luna august. În fiecare zi, soseau întăriri, care înlocuiau pierderile suportate.

Dar artileria noastră ceda la precizie. Trebuia să fie înlocuită. Trupele erau obosite și, pentru eficientă, necesitau odihnă. În plus, pe segmentul de front al Armatei a 24-a, nemții erau mult mai numeroși și aveau o cantitate impresionantă de armament. Raportul era de trei la doi pentru ostași, de opt la unu pentru tancuri și artilerie, de șapte la unu pentru mortiere. Forțele aeriene germane aveau superioritatea în număr și calitate, pe de asupra, puteau conta și pe experiență aviatorilor săi.

Cu toate acestea, orașul Elnia a fost preluat din nou de armata sovietică. La 6 septembrie 1941, G. K. Jukov a raportat Marelui Stat Major că ordinele au fost executate, și că orașul Elnia a fost eliberat. Dar luptele au continuat, în partea de vest al orașului.

Această bătălie eroică este de neuitat. Potrivit lui G. K. Jukov, ea a costat multe vieți omenești. Nemții au pierdut 50 000 de oameni și multe resurse materiale.

Astfel, în vara anului 1941, înaintarea nemților a fost oprită pentru mai bine de două luni. Acesta a permis mobilizarea rezervelor și, în final, distrugerea frontului german lângă Moscova, în iarna lui 1941.

Pentru aceste acțiuni, un număr mare de soldați și ofițeri au fost decorați. Cât despre mine, am devenit ofițer și am fost decorat cu ordinul Drapelul Roșu.

Încercuirea/ Blocada

În septembrie 1941, armata germană s-a reorganizat, pentru a-și recâștiga inițiativa, pe tot frontul, și a realiza ideea fixă de ocupare a Moscovei. La începutul lunii octombrie, înaintarea a fost rapidă, iar în data de 7, corpul motorizat a încercuit patru armate ruse: 19, 20, 24 și 32. Acestea au continuat să se apere, în pofida urmăririi de către armata germană. Militarii sovietici au făcut tot ce le-a stat în puteri pentru a apăra orașul Moscova, chiar și cu prețul vieții. Acești ostași au luptat, mai mult de o lună, pentru a imobiliza un număr mare de divizii de elită SS germane, încetinind, astfel, înaintarea spre Moscova. În această perioadă, 28 de divizii germane au fost implicate în luptă. Câteva zile mai târziu, rămase doar 14.

Trupele sovietice au luptat cu înverșunare, dar nu au reușit să spargă blocada, întrucât întăririle nu sosi la timp. Doar o parte din aceste patru armate au reușit să scape, opunând rezistență, în pădurile din Smolensk și Breansk. Rezistența lor a permis Marelui Stat Major să trimită, pe front, rezervele din Est și să câștige, astfel, bătălia pentru Moscova. Armata germană se credea de neînvinc, dar aceasta a fost zdrobită, iar planul hitleriștilor, de a ocupa Moscova, a fost spulberat.

În timpul războiului și după război, s-au spus foarte puține lucruri despre armatele noastre, care au nimerit în încercuire. Abia mai târziu, a fost recunoscut adevărul despre bătălia eroică de la Viazma, din în toamna anului 1941.

Regimentele, care nu s-au putut salva, inclusiv și al meu, au fost luate în prizonierat. Pe la mijlocul lunii octombrie 1941, după ce am încercat să ieșim din punga de la Viasma, împreună cu un mic grup de soldați și ofițeri, am fost capturați în prizonierat. Am fost transportați în spatele frontului german. Abia atunci am cunoscut adevărata față a fascismului, nu doar din teorie, ci în practică. Am trăit ideologia lor rasistă în raport cu prizonierii.

Prizonier de război în lagărul de concentrare pentru militari/ Stalag H304

La început, am mers, șapte zile, fără hrană și apă, supravegheați de gardieni bine înarmați, spre orașul Elnia, apoi spre Brogobush, și, în cele din urmă, am ajuns la Smolensk. În timpul deplasării, cei care rămăneau în urmă erau împușcați.

La Smolensk, ne-au încărcat în trenuri marfare. Peste o săptămână, am ajuns în Germania. Am fost internați în lagărul de concentrare pentru militari stalag H304 Tsaitkaine, stația de cale ferată Jakobstal, într-o pădure nu departe de orașul Rieza pe Elba, la nord de Dresda.

Acest lagăr a fost înființat în vara anului 1941. Înainte de sosirea noastră, în acesta au fost deținuți alți prizonieri sovietici care, în primele zile de război, au luptat la graniță, unde au și fost capturați în prizonierat. Inițial, nu erau barăci. Prizonierii dormeau la sol. Spre sfârșitul lunii octombrie, când a venit frigul, au fost construite optzeci de barăci de lemn și patru clădiri de piatră. Iar pentru fiecare bloc, câte trei barăci de lemn destinate administrației.

Fiecare baracă avea șase secțiuni, în fiecare secțiune era un pat cu trei nivele. Dacă erau și saltele, acestea nu serveau la nimic. De cele mai multe ori, dormeam pe scânduri. În aceste barăci fiecărui deținut îi revenea aproximativ jumătate de metru pătrat. Din această cauză, mulți prizonieri trebuiau să stea afară. Pentru a se proteja de frig, aceștia, cu lingurile și străchinile de fier, săpau gropi în pământ.

Lagărul de concentrare era înconjurat de sârmă ghimpată și turnuri de veghe. În timpul nopții era interzisă ieșirea afară. Pentru a merge la masă, trebuia să ne deplasăm în grup. Dar în blocul 41, unde am rămas din octombrie până în decembrie, nimeni nu ieșea afară. Ni se aducea mâncare, foarte rea. Pâinea era din târâte, jumătate - rumeguș, jumătate - coajă de mei și sfeclă de zahăr, 250 grame pe zi. Supa, doar cu un cartof pentru o persoană, adesea era alterată. Mulți prizonieri mâncau iarbă.

Din lipsa îngrijirilor medicale, mulți deținuți au murit de foame, tifos, dizenterie, infecții, gangrenă. Singura vină a acestor oameni era faptul că și-au apărât patria. În decembrie 1941, a izbucnit o epidemie de tifos. Lagărul era în carantină. În interior nu era nici un gardian, dar lagărul era întărit pe din afară. În perioada de iarnă, mortalitatea ajungea la șapte sute de oameni pe zi.

Responsabilul de baracă trebuia să asigure evacuarea zilnică a cadavrelor. Prizonierii, care duceau această povară, adunau corpurile neînsuflețite, le duceau pe aleea centrală și le încărcau într-un vagon-platformă. Ulterior, aceștia numărau cadavrele și le aruncau în gropile comune. Pentru această muncă, respectivii deținuți primeau câte două țigări.

În blocul 6, unde am stat mai târziu, cadavrul deținutului decedat, nu era scos afară în aceeași zi. Uneori, rețineam câteva zile cadavrul, în baracă, pentru a primi și rația sa alimentară a acestuia. Aceasta era o practică obișnuită și în alte barăci.

Lagăre de exterminare prin foame

Ce ar putea să reprezinte acest lagăr de exterminare, unde am petrecut zece luni teribile, în comparație cu alte lagăre de concentrare?

În timpul războiului, această categorie de lagăre de concentrare era puțin cunoscută în țările ocupate și chiar în Germania, deoarece în acestea erau deținuți doar prizonieri sovietici. Ei nu primeau nici un ajutor, nici chiar de la Crucea Roșie și nici o scrisoare din partea familiei.

Gardienii considerau acest lagăr drept unul privilegiat, deoarece nu avea nici crematoriu și nici cameră de gaze. Ei preferau să lase prizonierii să moară de foame, de boală, din cauza bățăilor sau prin împușcare. Aceasta îi costa mai ieftin, se mai și distrau, văzând cum oamenii mureau încet.

Gardienii nu se simțeau deloc responsabili de supraviețuirea prizonierilor militari sovietici. Dimpotrivă, exterminarea acestora le oferea recompense.

Pentru a aduce lumină peste această cruzime, după război, a fost organizată o comisie specială, formată din ofițeri sovietici și reprezentanți ai Republicii Democratice Germane. Au fost găsite 32 de morminte comune cu o lungime între 18 și 120 de metri. Acestea se aflau la 1,5 km de lagărul de concentrare. După oasele găsite, comisia specială a estimat numărul celor decedați la 140 mii. Între anii 1946-1949, aici a fost ridicat un monument. În fiecare an, o mulțime de oameni vin să cinstească memoria celor care și-au dat viața pentru eliberarea țării de sub jugul fascist.

Condamnat la muncă grea

În lagărele de concentrare, prizonierii erau sortiți să moară de foame. Perioada de supraviețuire era programată cu precizie germană. Rația alimentară era calculată astfel, încât nimeni să nu poată rezista mai mult de cinci luni. La începutul primăverii anului 1942, în lagărul de concentrare, care arăta un adevărat azil de bătrâni, au supraviețuit doar un număr mic de prizonieri, și aceștia bolnavi. Am decis că trebuie să lupt atât timp, cât mai sunt în viață. Am intrat în grupul ilegal al lagărului. În curând, grupul nostru a fost deconspirat. Unii au fost împușcați, ceilalți, printre care eram și eu, am fost trimiși la munci grele. La sfârșitul verii, au început să sosească prizonierii de război din țările baltice și din

Belarus. Venind din lagărele naziste de acolo, ei trebuiau să muncească din greu în Germania.

Astfel, am părăsit lagărul de concentrare, fiind transportat, sub supraveghere strictă, în vagoane de marfă, un drum lung.

Când ne-am oprit, în cele din urmă, am rămas foarte surprinși. Oamenii nu vorbeau germana. Ne priveau cu compasiune, ne aruncau pâine, biscuiți, dulciuri. Am constatat, că fusesem aduși în Belgia ocupată, în provincia Limburg, satul Zwartberg, la în mina de cărbune cu același nume.

Este greu de redat ceea ce am simțit în timpul întâlnirii cu populația locală, care își exprima simpatia față de noi, într-un limbaj necunoscut. Dar, prin gesturi și zâmbete, am înțeles că aveam ceva în comun cu acest popor. Așa cum a arătat viitorul, nu ne înșelasem.

Din acel moment, începu o nouă pagină a vieții mele, pe un pământ necunoscut. Încă din școală, îmi făcusem o impresie despre Belgia, o țară foarte dezvoltată în toate domeniile. În 1940, eu știam că fasciștii au ocupat Belgia, după ce armata britanică o părăsise. Guvernul, condus de Hubert Pierlot, emigrase în Anglia, iar regele Leopold III, comandantul suprem al forțelor armate, capitulase. Este adevărat că poporul belgian, îndrăgostit de libertate, nu a îngenucheat, capitulat și a continuând lupta împotriva ocupanților.

Prizonier în mina din Zwartberg

În Zwartberg, eram deja așteptați. La acel moment, la mină, autoritățile de ocupație făceau tot ce le stătea în puteri pentru a exploata brațele de muncă gratuite pentru a obține cantități suplimentare de cărbune pentru industria de război a Germaniei. Fusesse pregătit un lagăr pentru aproximativ o mie de oameni. Lucrul în subteran, la o adâncime de 1100 de metri. Noi căutam orice modalitate de a relua lupta. Spre marea noastră satisfacție, mai bine de jumătate din grupul din lagărul de concentrare Zwartberg era format din partizanii din lagărul H304, care nu mai puteau accepta că să curgă sângele compatrioților lor pe câmpul de luptă. Și, din acest motiv, deținuții erau gata să ia în mână arma la prima ocazie.

Pentru a putea trece la fapte, ne-am stabilit drept prim obiectiv eliberarea de la închisoare a tovarășilor noștri și înrolarea lor în mișcarea de rezistență belgiană. Acest obiectiv era realizabil, întrucât gărzile germane ne însoțeau doar până la cuștile miniere. Acolo, în subteran, comunicam în voie cu minerii belgieni. Aceștia ne ajutau cu ce puteau. Ei împărțeau cu noi bucata lor de pâine, ne dădeau sfaturi, ne ofereau informații despre evenimentele de pe frontul sovietic-german etc. Deschiderea celui de-al doilea front ne-a determinat să aderăm la militarii aliați pentru a zdrobi definitiv fasciștii. Fiind astfel informați, ne-am decis asupra necesității de a urgenta evadarea prizonierilor din lagăr și de a face front comun cu membrii Rezistenței belgiene, cu scopul de a facilita eliberarea altor prizonieri sovietici, care tânjeau în lagărele de muncă germane din cele cinci bazine miniere din Belgia. Fiind sfătuit de tovarășii mei, am decis să fug din lagăr și să mă înrolez în detașamentele de rezistență din regiune, pentru a mă implica în lupta activă a

partizanilor împotriva cotropitorilor fasciști. În caz că reușeam, trebuia să dau de știre celor din lagăr ca să-mi trimită alți prizonieri, care doreau să continue lupta. Mi-am luat rămas bun de la tovarășii mei. Printre aceștia se număra moscovitul N. S. Zubarev, care mai târziu a comandat grupul partizanilor sovietici în detașamentul din or. Til, căruia i-am dat o parolă, ca să-mi trimită, în caz de reușită, următorul tovarăș.

Evadarea și înrolarea în mișcarea de rezistență

Evadarea mea a fost pregătită foarte minuțios de tovarășii belgieni: ziua, ora, locul de întâlnire și agentul de legătură care urma să mă întâlnească.

Odinioară, în mină, se obișnuia, ca după fiecare schimb, mamele, surorile, logodnicele să-și întâlnească soții, tații, fiii, la ieșire. În acea zi de august, a anului 1943, o femeie pe nume Sofia, a venit să mă întâlnească. Era mama unui miner. M-a ajutat să ies pe la un post de poliție, astfel că polițiștii nu ne-au acordat mare atenție. M-a luat la dansa acasă. A doua zi, în zori, împreună cu Roman, mezinul ei de cincisprezece ani, am luat trenul local pentru muncitori, care transporta lucrătorii primului schimb. La Hasselt, am luat un tren obișnuit spre Liège, apoi până la Charleroi. Era destul de riscant, pentru că nu aveam nici un act, dar, ca rezultat, am economisit ceva timp și le-am încurcat ițele celor care mă urmăreau ca să-mi dea de urmă. Din fericire, în timpul călătoriei, nu a fost nici un control de documente sau bilete. La amiază am ajuns la gara din Bouffioulx, de unde am mers la mătușa lui Roman. Ne-a primit prietenește. Îmi spuse că fiul ei, Stanislav Coha, care lucra olar, se va întoarce la ora patru. Coha mi-a făcut o impresie bună, în special, grație atitudinii sale negative referitor la fascismul german. Mi-a spus, că a doua zi va veni pe ospețe un prieten credincios, Frantisek Riba, care era ceh. Riba mi-a povestit despre situația generală din țară, despre dificultățile cu care se confruntau forțele patriotice în lupta împotriva ocupanților. Mi-a mai spus, că lupta partizanilor din Belgia se desfășoară în condiții extrem de dificile.

Principala misiune a detașamentului său era organizarea acțiunilor de sabotaj și a diversiuilor împotriva mijloacelor de comunicație ale ocupanților germani, distrugerea podurilor de cale ferată, a trenurilor, a căilor ferate, a ecluzelor. Riba mi-a spus că, înainte de toate, trebuie să învăț, într-un timp cât mai scurt, topografia orașului Charleroi și împrejurimile acesteia, să asimilez măcar unele cuvinte în limba franceză fără de care n-aș fi fost în stare să îndeplinesc misiunile de luptă. Pentru a mă ține la curent, Riba mi-a propus să locuiesc în casa lui din Chatelet. Spre marea mea satisfacție, datorită doamnei Sofia, întocmai cum era planificat, un alt membru al grupului a sosit din lagărul din Zwartberg: Vasilii Konida. El a fost primul după mine, dar și ultimul, căci doamna Sofia a încetat să mai colaboreze cu noi. Nu cunosc adevăratul motiv al renunțării sale.

Începutul activităților mele de luptă nu s-au soldat cu succes. Într-o zi, pe când ne întorceam acasă cu Riba, am nimerit într-o ambuscadă a Gestapo-ului. Patrula era formată dintr-un ofițer, trei soldați și un jandarm. S-a început verificarea documentelor. Am răspuns că le-am uitat acasă. Konida a fost eliberat, cerându-se

să aducă actele. El, ca și cum nimic nu s-a întâmplat, fără să mă privească măcar, a dispărut. La rândul meu, am fost dat pe mâna unui soldat german și a unui jandarm. Ceilalți membri ai patrulei și-au continuat calea, verificând trecătorii. Aveam la dispoziție foarte puțin timp ca să iau o decizie: sau închisoare cu tortură și moarte, sau fuga fără mare șanse de succes. Am decis să fug. Crezând că polițistul belgian nu ar risca să tragă în direcția mea, l-am răsturnat pe omul Gestapo-ului cu o mișcare puternică a capului și am luat-o la goană în direcția din care venisem. Întinericul nopții m-a ajutat să mă ascund.

Peste câteva zile, camarazii mei au reușit să obțină un pașaport și o cărtică de muncă de lucrător minier. Din acel moment, am devenit polonezul Vladislav Jikowski, originar din Varșovia, care a venit în Belgia, înainte de război, în căutarea unui loc de muncă. Comandamentul detașamentului a dat ordinul de a urgenta încadrarea mea la luptă activă a partizanilor.

Schimbându-mi domiciliul, m-am pomenit într-o familie din Châtelineau. Sincer, trebuie să recunosc, că am avut noroc. Am trăit în această minunată familie până la sfârșitul războiului. Aceasta nu se mulțumea cu faptul că mă ascunde și mă întreține, dar și mă ajuta în activitatea mea. Fiica cea mai mică, Claudine, o elevă de unsprezece ani, a devenit profesoara mea de franceză. Pentru a cunoaște mai bine orașul, împreună cu compatriotul meu Vasilii, deseori călătoream cu tramvaiul. De asemenea, urmăream funeraliile.

La acțiune în mișcarea de rezistență/ Detașamentul de partizani 024

Era plăcut să conștientizez că în curând, și noi vom lupta cu cotropitorii fasciști. Doream să fim implicați în luptă, cât mai repede posibil. În cele din urmă, veni și ziua mult așteptată. La începutul lui noiembrie 1943, eu și tovarășul meu, Vasilii Konida, am fost informați că vom pleca într-o misiune de luptă. Era în ajunul celei de-a 26-a aniversări a sărbătorii noastre naționale. Într-un loc ales din Charleroi, am întâlnit un tovarăș belgian, pe nume René, care ne-a condus la locul de întâlnire a grupului. Acolo, am primit arme și substanțe explozive. Grupul nostru era format din cinci persoane: Konida, belgienii René, Robert, Maurice și eu. Trebuia să dezarmăm gardianul și să aruncăm în aer ecluza de la Marchienne-au-Pont, prin care treceau birjele, încărcate cu produse militare, pentru construcția „Zidului de la Atlantic”.

În momentul potrivit, René și Robert au dezarmat santinela de gardă. Între timp, împreună cu Konida și Maurice, adunam într-una din camerele de serviciu, personalul care lucra la ecluze. În clipa, în care Konida se apropie de telefon, pentru a întrerupe legătura cu orașul, acesta sună. Cei de la Comandatură doreau să știe dacă era ceva de raportat. Konida îl chemă pe René, care răspunse că totul este în ordine. În timp ce păzeam oamenii pe care îi arestasem, ceilalți tovarăși au pus explozibilul. În acest moment, pe partea opusă, apăru un ciclist, care se îndrepta spre noi, pe podul de pe Sambre. Comandantul ne ordonă să nu-i acordăm atenție, iar dacă se oprește, fiind interesat de munca noastră, să-l arestăm. Mare ne fu

uimirea, când un jandarm belgian trecu pe lângă noi ca vântul. Evident, ghicind ce făceam, se prefăcu că nu ne observă, ducându-se mai departe.

În timp ce fitilul deja ardea, René a poruncit să fie eliberate persoanele arestate și le-a ordonat să plece cât mai repede posibil și cât mai departe de ecluze. Noi ne-am adăpostit într-o casă din apropiere și am așteptat, până când s-a auzit o explozie asurzitoare. După aceea, am părăsit locul, urmând un traseu stabilit în prealabil.

Astfel, într-o țară străină, departe de patria mea, începu lupta mea împotriva hitleriștilor, o luptă care avea să continue până la eliberarea Belgiei!

Acțiune în închisoarea din Charleroi

Două zile mai târziu, agentul de legătură mi-a propus să particip la o operațiune foarte periculoasă, care implica pierderi umane. Comandanții detașamentului doreau să angajeze doar voluntari. O propunere asemănătoare a fost trimisă lui Konida. Întâlnirea a fost stabilită la ora 8 într-o cafenea din Charleroi. René ne aștepta deja, și acolo, l-am găsit pe vechiul meu prieten, Coha. Acesta din urmă, într-o limbă rusă-poloneză stâlcită, ne-a explicat că în închisoarea centrală din Charleroi a fost internat un grup de patrioți belgieni, fiind amenințați cu moartea.

Hitleriștii obișnuiau să execute condamnații dimineață devreme. Duminică dimineața, de la 08:00 până la 08:30, cei condamnați la moarte, aveau dreptul să facă, în curtea închisorii, o ultimă plimbare, așa zisa, plimbarea condamnatului. În timp ce prizonierii ieșeau, noi trebuia să aruncăm în aer zidul închisorii, oferindu-le posibilitatea de a evada.

Exact la ora opt și douăzeci, avu loc o explozie puternică. Dar imediat după aceasta, s-au auzit rafale de mitraliere: naziștii au deschis foc asupra prizonierilor. René dădu ordin să ne retragem. Intrând în mulțime, am plecat în direcții diferite.

A doua zi, în ziarul *L'Avenir* apărură un comunicat al feldmareșalului german, precum că un grup de infractori încercaseră să elibereze deținuții din închisoarea din Charleroi. De asemenea, în declarație se spunea că oricine va ajuta autoritățile germane să găsească aceste persoane, va beneficia de o primă considerabilă în numerar. În continuare, în articol se menționa, că jandarmeria era deja pe urmele lor. Ziarul clandestin *Le Drapeau Rouge*, în ediția din noiembrie, a descris operația respectivă ca fiind îndrăzneată, remarcând un progres al forțelor patriotice belgiene.

Evadații sovietici se implică

În curând, în detașamentul nostru au venit prizonierii de război, care au evadat din lagărele naziste. Aceștia au avut ocazia să adere la diverse mișcări patriotice. Printre cei pe care îi cunoșteam, aș dori să menționez doi moscoviți: căpitanul Armatei Sovietice Constantin Rybin și soldatul Nicolas Krutikov, doi patrioți curajoși ai țării noastre.

Prizonierii sovietici, care au participat la mișcarea de Rezistență Belgiană, au avut un rol activ în distrugerea mijloacelor de transport ale nemților, de pe teritoriul Belgiei, implicate în construirea Zidului de la Atlantic, și a armamentului inamic. De asemenea, ei s-au remarcat în deteriorarea instalațiilor de semnalizare ale căilor ferate, distrugerea trenurilor marfare, ecluzelor, liniilor telegrafice și telefonice, capturarea, de la nemți, a armelor și explozibililor, dar și în lichidarea membrilor Gestapo-ului și a altor fasciști, vinovați de moartea patrioților belgieni.

Tot mai frecvent, pe întreg teritoriul Belgiei, răsunau explozii asurzitoare de pedepsire a crimelor fasciste, ca răspuns la suferința și distrugerile, provocate pe parcursul a cinci ani, atât în Belgia, cât și în alte țări ocupate din Europa.

Fasciștii bat în retragere

La începutul anului 1944, deplasările în oraș au devenit mai complicate, din punct de vedere al securității. Din cauza urii hitleriștilor față de poporul polonez, am fost nevoit să-mi schimb cetățenia poloneză pe cea belgiană. Am devenit Albert Merckx, originar din orașul Anvers, care deținea cărticica de muncă a unui angajat al căii ferate. Acesta mi-a dat posibilitatea de a nu fi trimis, la muncă, în Germania.

La începutul verii anului 1944, retragerea nemților din Franța, după debarcarea alizților, a condus la unele schimbări în modul nostru de luptă. La sfârșitul lunii august, am părăsit orașul, în direcția unei păduri dinspre Namur, unde se ascundeau nemții. În timp ce triam pădurea, am dat de grupuri mici, care se retrăgeau în dezordine și panică, aceia, care fuseseră anterior niște hitleriști beligeranți!

Iată cum, până în septembrie 1944, un mic grup de sovietici, pe care războiul i-a aruncat departe de patria lor, a luptat în rândurile glorioasei mișcări belgiene de Rezistență, până la expulzarea definitivă a cotropitorilor fasciști.

Am adus acasă căldura cordială a fraților noștri de arme, luptători ai rezistenței belgiene și recunoștința eternă.

„Fiți vigilenți !”

Din nefericire, lumea contemporană se confruntă cu un val de naționalism, șovinism și rasism. Disocierea tuturor țărilor din fostul bloc socialist, războiul civil din republicile fostei Iugoslavii, conflictele naționale din fosta Uniune Sovietică, sunt dovezi importante și răsunătoare. Țările dezvoltate sunt departe de a fi imune la acest virus. După cum se poate observa, în unele țări occidentale, inclusiv în Belgia și Canada, există mișcări separatiste, naționaliste și rasiste.

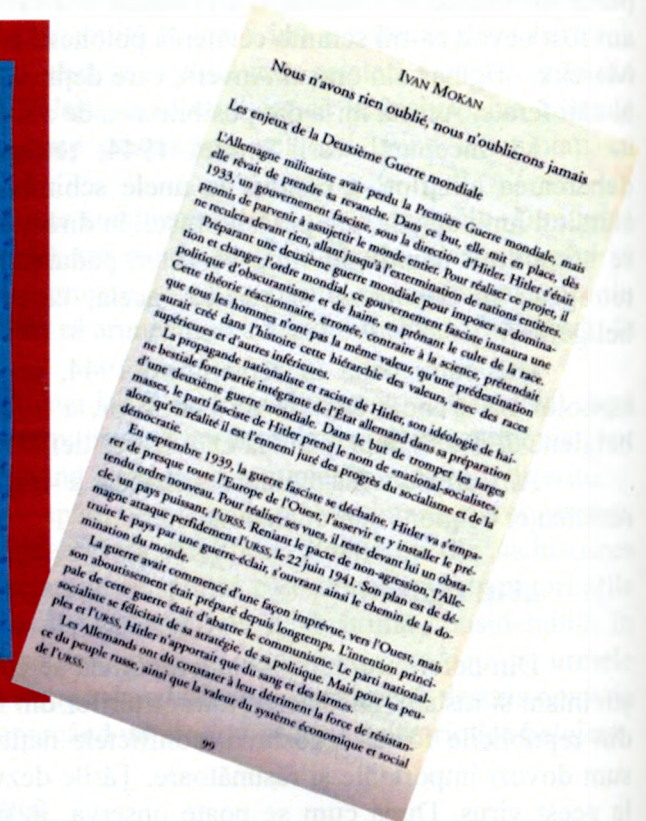
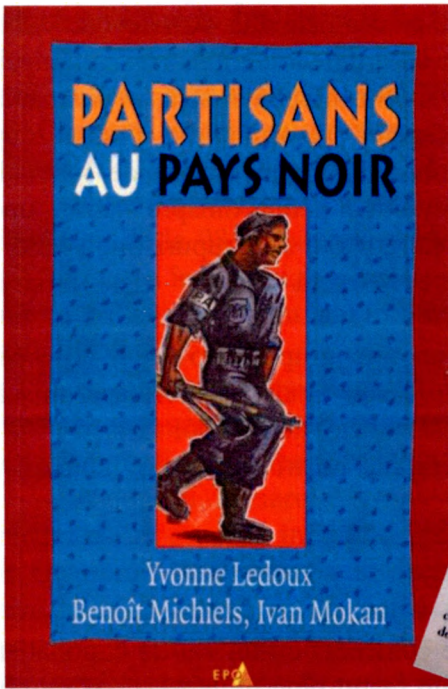
Intoleranța, ura etnică și rasială, sunt exploatate în scopuri egoiste de către politicieni, care fac imposibilă conviețuirea oamenilor de diferite naționalități, limbi, rase și culturi. Indiferent dacă doresc sau nu, aceștia pregătesc un teren favorabil pentru renașterea fascismului.

Condamnat de un tribunal fascist în timpul războiului, activistul ceh Julius Fucik, în ziua execuției sale publice a spus ultimele cuvinte: „Fiți vigilenți!”.

Trebuie să repetăm neîncetat aceste cuvinte.

(Traducere de Djulieta RUSU, dr. conf.univ.)

LEDOUX, Yvonne, MOKAN, Ivan, MICHIELS, Benoit. *Partisans au Pays Noir*. Bruxelles: Édition EPO, 1995, p.99-110. ISBN 2-87262-102-4

ШУМЯТ ДЕРЕВЬЯ РОМБЕРГ-ПАРКА

Иван МОКАН

Скоро исполнится месяц с того дня, когда я вернулся из Ромберг-парка. А его деревья до сих пор передо мною, будто наяву. Старые деревья парка в Дортмунде, среди которых в «страстную пятницу» 1945 года эсэсовцы и гестаповцы убили триста человек. Нет, их не распяли на кресте - каждому

аккуратно и точно выстрелили в затылок. В едином потоке смешалась кровь узников разных национальностей - русских и французов, бельгийцев и сербов, голландцев и хорватов, украинцев и немцев. Да, немцев, антифашистов, поднявшихся на борьбу против нацизма, опозорившего страну их отцов. Каждый народ даровал этой немецкой земле частицу самого драгоценного своего достояния - жертвенной крови борцов, лучших своих сынов.

Вот почему в глазах каждого честного немца и подлинного патриота этот старый парк стал символом интернационализма, международной солидарности в борьбе с реакцией, шовинизмом, фашизмом. Антифашисты Дортмунда решили создать Интернациональный комитет «Ромберг-парк» и пригласили участников Сопротивления из разных стран Европы на его первое заседание. В числе делегатов Советского комитета, ветеранов Великой Отечественной войны отправился в ФРГ и я.

Что ж, меня не оставляет убеждение, что Западной Германии долго еще будут полезны визиты людей с хорошей памятью, к которым, не греша против скромности, могу причислить и себя. Ведь я хорошо помню, что такое фашизм. Я познакомился с ним и на поле боя, и в немецком концлагере, и в оккупированной Бельгии, в которой, после побега из заключения участвовал в Сопротивлении общему врагу. Зная всю мерзость нацизма, я не удивился, когда узнал и об одном из его последних, самых циничных преступлений, о массовом убийстве в Дортмунде. Уже после Освенцима и Лидице, на краю гибели, германский фашизм не упустил возможности еще раз по локоть погрузить свои руки в горячую кровь патриотов.

Но я знаю также силу, способную победить фашизм, если надо будет - еще и еще раз. На фронте, в лагере смерти, в героическом бельгийском маки я познакомился со всемогуществом дружбы народов разных стран, с великой мощью интернационализма, рожденного солидарностью рабочего класса.

Разные люди выступали на траурном митинге в Ромберг-парке, в день памяти трехсот расстрелянных. С трибуны раздавались речи советских, нидерландских, французских ветеранов Сопротивления. Тревожнее всего звучали голоса немцев, и не напрасно: угроза неонацизма в ФРГ становится все более реальной. Ганс Юнге напоминал, что «приговор» западногерманских судов некоторым фашистам - участникам массовых казней - предусматривал в нем ... несколько минут тюрьмы за убитого человека. Ганс Шлезингер говорил о родстве неофашистской партии НДП с гитлеровской НСДАП. Кровавый упырь фашизма все настойчивее силится вырвать кол, забитый в его грудь народами мира в 1945 году.

Но в каждой речи главной темой звучала непоколебимая вера в могущество самой большой духовной силы мира - интернационализма.

Ну что ж, на гитлеровской каторге и на партизанских тропах мне довелось увидеть, как самая великая идея века, провозглашенная в его освободительных битвах пролетариатом всех стран, становится силой реальной, материализуется в подвиг. И отход от нее ведет к гибели. Не подашь вовремя товарищу руку помощи - погибнешь и ты. Не отведешь от него вражескую пулю - следующая настигнет тебя самого. Так было в каждом бою. Ведь тень сомнения в соратнике, говорящем на другом языке, мгновение недоверия к товарищу по оружию могли погубить всех. А кровь на поверку у всех оказывалась красной, какой национальности бы ни был человек, в чьих жилах она текла.

Вот почему главной заповедью и делом фашизма было растить бредовые расовые теории и сеять национальную нетерпимость. Вот почему, то же отравленное оружие охотно применяет неофашизм и современный империализм.

В те годы борьбы и за прошедшие с тех пор четверть вена я убедился: трудящееся человечество - это сообщество народов-борцов, во всем сходное с тем многонациональным отрядом рабочих-макизаров¹¹⁰, в котором мне довелось сражаться. Взаимное недоверие и рознь, измена принципам интернациональной солидарности грозит бедой для всех. Ведь выбора нет, история нашего времени - история борьбы между интернационализмом и фашизмом. Кто отвернется от первого - неизбежно попадет во власть второго.

Быть патриотом - значит быть антифашистом. Быть антифашистом значит быть интернационалистом, борцом против шовинизма и национальной розни во всех ее проявлениях, за братство всех людей земли. Об этом говорит память о всех, кто отдал жизнь, чтобы нацизм не воцарился на нашей планете, как беспросветная тысячелетняя ночь. Об этом шумят старые деревья Ромберг-парка.

Вечерний Кишинев. 1969. 30 апреля

¹¹⁰ маки, от фр. *maquis* - партизан.

Орган Кишиневского ГК КП Молдавии и Кишиневского городского Совета депутатов трудящихся

ШУМЯТ ДЕРЕВЬЯ РОМБЕРГ-ПАРКА

Скоро исполнится месяц с того дня, когда я вернулась из Ромберг-парка. А его деревья до сих пор передо мною, будто наяву. Старые деревья парка в Дортмунде, среди которых в «страстную пятницу» 1945 года эссовцы и гестаповцы убили триста человек. Нет, их не распяли на кресте — каждому аккуратно и точно выстрелили в затылок. В едином потоке смешалась кровь узников разных национальностей — русских и французов, беларушек и сербов, голландцев и хорватов, украинцев и немцев. Да, немцев, антифашистов, поднявшихся на борьбу против нацизма, опозорившего страну их отцов. Каждый народ даровал этой немецкой земле частичку самого драгоценного своего достояния — жертвенной крови борцов, лучших своих сынов.

Вот почему в глазах каждого честного немца и подлинного патриота этот старый парк стал символом интернационализма, международной солидарности в борьбе с реакцией, шовинизмом, фашизмом. Антифашисты Дортмунда решили создать Интернациональный комитет «Ромберг-парк» и пригласили участников Сопротивления из разных стран Европы на его первое заседание. В числе делегатов Советского комитета, ветеранов Великой Отечественной войны отправился в ФРГ и я.

Что ж, меня не оставляет убеждение, что Западная Германия долго еще будут возмизгивать и выныривать из воды, к которым, не греша против скромности, могу причислить и себя. Ведь я хорошо помню, что такое фашизм. Я познакомился с ним и на поле боя, и в немецком концлагере, и в оккупированной Бельгии, в которой, после побега из заключения участвовал в Сопротивлении общему врагу. Зная всю мерзость нацизма, я не удивился, когда узнал и об одном из его последних, самых ничинных преступлений, о массовом убийстве в Дортмунде. Уже после Освенцима и Лидице, на краю гибели, германский фашизм не упустил возможности еще раз по ложить потрудить свои руки в горячую кровь патриотов.

Но я знаю также силу, способную победить фашизм, если надо будет — еще и еще раз. На

фронте, в лагере смерти, в героическом бельгийском манастире и позачем-то со всемогуществом друзей народов разных стран, с великой мощью интернационализма, рожденного солидарностью рабочего класса.

Разные люди выступали на траурном митинге в Ромберг-парке, в день памяти трехсот расстрелянных. С трибуны раздавались речи советских, нидерландских, французских ветера-

нов Сопротивления. Трещавшее всего звучало голоса немцев, и не напрасно: угроза неонацизма в ФРГ становится все более реальной. Ганс Юнге напоминал, что «приговор» западногерманских судов некоторым фашистам — участникам массовых казней — предусматривал в среднем... несколько минут тюрьмы за убитого человека. Ганс Шлезингер говорил о близком родстве неонацистской партии НДП с гитлеровской НСДАП. Кровавый упырь фашизма все настойчивее силится вырвать кол, забитый в его грудь народами мира в 1945 году.

Но в каждой речи главной темой звучала непоколебимая вера в могущество самой большой душой силы мира — интернационализма.

Ну что ж, на гитлеровской каторге и на пар-

тизанских гробах мне довелось увидеть, как самая великая идея века, провозглашенная в его освободительных битвах пролетариатом всех стран, становится силой реальной, материализуется в подвиг. И отход от нее ведет к гибели. Не подась во-время товарищу руку помощи — погибнешь и ты. Не отведешь от него вражескую пулю — следующая настывает тебя самого. Так было в каждом бою: Ведь темь сомнения в соратнике, говорящем на другом языке, иговедие недоверия к товарищу по оружию могли погубить всех. А кровь на поверку у всех оказывалась красной, какой национальности бы ни был человек, в чьих жилах она текла.

Вот почему главной заповедью и делом фашизма было растить бредовые расовые теории и сеять национальную нетерпимость. Вот почему то же оравленное оружие охотно применяет неонацизм и современный империализм.

В те годы борьбы и за прошедшие с тех пор четверть века я убедился: грядущее человечество — это сообщество народов-борцов, во всем сходное с тем многонациональным отрядом рабочих-макизавров, в котором мне довелось сражаться. Взаимное недоверие и рознь, измена принципам интернациональной солидарности грозит бедой для всех. Ведь выбора нет, между нашим временем — историей борьбы между интернационализмом и фашизмом. Кто отвернется от первого — неизбежно попадет во власть второго.

Быть патриотом — значит быть антифашистом. Быть антифашистом — значит быть интернационалистом, борцом против шовинизма и национальной розни во всех ее проявлениях, за братство всех людей земли. Об этом говорит память о всех, кто отдал жизнь, чтобы нашим не воцарился на нашей планете, как беспрепятственная тысячелетняя ночь. Об этом шумят старые деревья Ромберг-парка.

И. МОКАН,

кандидат экономических наук, декан инженерно-экономического факультета Кишиневского политехнического института.

LISTA
publicațiilor semnate
de prof. univ., dr. hab. Mocan Ivan Ilie

Autor al lucrărilor metodice și științifice

1. Мокан, Иван Ильич. Роль краткосрочного кредита в развитии пищевой промышленности: (По материалам Молдав. ССР): автореф. дис. на соискание ученой степени кандидата экон. наук / Иван Ильич Мокан ; Моск. финанс. ин-т. – Москва : [б. и.], 1960. - 24 с. ·
- ✓ 2. Мокан, Иван Ильич. Роль краткосрочного кредита в развитии пищевой промышленности: (По материалам Молдав. ССР): дис. на соискание ученой степени кандидата экономических наук / Иван Ильич Мокан ; Моск. финанс. ин-т. – Москва : [б. и.], 1960. - 284 с.
3. Мокан, Иван Ильич. Порядок финансирования капитального ремонта жилищного фонда местных Советов депутатов трудящихся / Иван Ильич Мокан. - Кишинев: Картя Молдовеняскэ, 1963. - 53 с.
- ✓ 4. Мокан, Иван Ильич. Расчеты за товары и услуги в молдавском экономическом районе / И. Мокан, П. Бейзер, Н. Цветаев. - Кишинев: Картя Молдовеняскэ, 1965. - 147 с.
5. Мокан, Иван Ильич. Вопросы подготовки экономических кадров, совершенствования учета, анализа и экономической работы в промышленности Молдавской ССР / И. И. Мокан, В. А. Новак, Ф. Г. Тужилкин; Кишиневский политехн. ин-т. - Кишинев: Картя Молдовеняскэ, 1967. - 11 с.
- ✓ 6. Мокан, Иван Ильич. Кредит и основные фонды / И. И. Мокан, Н. П. Цветаев. - Кишинев: Картя Молдовеняскэ, 1969. - 198 с.
- ✓ 7. Мокан, Иван Ильич. Совершенствование кредитно-расчетных отношений агропромышленных объединений / Иван Ильич Мокан; отв. ред. И. Д. Блаж ; КГУ им. В. И. Ленина. – Кишинев : Штиинца, 1979. - 204 с.
- ✓ 8. Мокан, Иван Ильич. Агропромышленная интеграция и проблемы кредитно-расчетных отношений интегрированных хозяйств: дис. .. доктора экон. наук : 08.00.10 / Иван Ильич Мокан. - Москва, 1982. - 355 с.
- ✓ 9. Мокан, Иван Ильич. Кредитно-расчетный механизм и эффективность производства / И. И. Мокан, А. В. Канаев. – Кишинев : Картя Молдовеняскэ, 1982. 130

Editor

10. Вопросы учета и экономического анализа в промышленности Молдавской ССР : [Сборник статей] / Кишиневский политехн. ин-т., Межотраслевой совет науч.-техн. обществ МССР ; ред. И. И. Мокан [и др.]. – Кишинев : Картя Молдовеняскэ, 1965. - 156 с.
11. Вопросы экономики, финансов и кредитования пищевой промышленности Молдавской ССР в новых условиях: (Материалы докладов Респ. экон. конференции) / Молдав. респ. правл. Науч.-техн.

о-ва пищевой пром-сти, Кишиневский политехн. ин-т., Молдав. контора Госбанка СССР; ред. И. И. Мокан [и др.]. - Кишинев: [б. и.], 1967. - 100 с.

12. Пути совершенствования учета, анализа и финансов в народном хозяйстве: [Сборник статей] / отв. ред. И. И. Мокан [и др.]. - Кишинев: [б. и.], 1968. - 179 с. - (Труды / Кишиневский политехн. ин-т им. С. Лазо; Вып. 14).
13. Совершенствование экономической работы в народном хозяйстве: [Сборник статей] / И. И. Мокан [и др.]. - Кишинев: [б. и.], 1969. - 108 с. - (Кишиневский политехн. ин-т им. С. Лазо; Вып. 132).
14. Конспект лекций по специальности «Бухгалтерский учет» для студентов дневного, заочного и вечернего отделений / Кишинев. политехн. ин-т им. С. Лазо; ред. И. И. Мокан. - Кишинев: КПИ, 1976. - 50 с.
15. Механизм управления промышленным производством теория, практика, проблемы / ред. И. И. Мокан. - Кишинев : Карта Молдовеняскэ, 1977. - 122 с.
16. Практикум по «Государственному страхованию в СССР»: для студентов спец. «ФК» дневн. и заоч. обучения / Кишинев. политехн. ин-т им. С. Лазо; ред. И. И. Мокан [и др.]. - Кишинев: КПИ, 1977. - 57 с.
17. Совершенствование производительных сил развитого социализма: экономические вопросы народного хозяйства: межвуз. сб. / Кишинев. политехн. ин-т им. С. Лазо; отв. ред. И. И. Мокан [и др.]. - Кишинев: Штиинца, 1977. - 165 с.
18. Совершенствование организации и управления производством: экономические вопросы народного хозяйства: межвуз. сб. / Кишин. Политехн. Ин-т им. С. Лазо; отв. ред. И. И. Мокан. - Кишинев : Штиинца, 1978. - 136 с.
19. Организация производства, планирования финансов и учета: экономические вопросы народного хозяйства: межвуз. сб. / Кишин. гос. ун-т им. В. И. Ленина; ред. И. И. Мокан. - Кишинев : Штиинца, 1979. - 151 с.
20. Проблемы бухгалтерского учета и финансов агропромышленных и межхозяйственных предприятий и объединений / КГУ им. В. И. Ленина, Аграрно-Промышл. Объединение МССР по Виноградарству и Виноделию Молдвинпрома ; под ред. И. И. Мокана [и др.]. - Кишинев : Штиинца, 1979. - 158 с.
- ✓ 21. Совершенствование хозяйственного механизма и эффективность производства / И. Г. Устиан, С. П. Ястребов, Г. М. Житнюк [и др.]; под ред. И. И. Мокана. - Кишинев: Карта Молдовеняскэ, 1980. - 263 с.
22. Совершенствование экономических методов управления производством: экономические вопросы народного хозяйства: межвуз. сб. / Кишиневский гос. ун-т им. В. И. Ленина; отв. ред. И. И. Мокан [и др.]. - Кишинев: Штиинца, 1980. - 170 с.
23. Повышение уровня управления и организации экономической работы:

- экономические вопросы народного хозяйства: межвуз. сб. / ред. Иван Ильич Мокан. – Кишинев: Штиинца, 1981. - 128 с.
24. Оценка эффективности производства и резервы ее роста: экономические вопросы народного хозяйства: межвуз. сб. / отв. ред. И. И. Мокан, ...; Кишиневский Ун-т им. В. И. Ленина. – Кишинев: Штиинца, 1982. - 131 с.
 25. Совершенствование планирования и усиление хозяйственного механизма: экономические вопросы народного хозяйства: межвуз. сб. / Кишиневский Гос. Ун-т им. В. И. Ленина; отв. ред. И. И. Мокан. - Кишинев : Штиинца, 1983. - 135 с.
 26. Экономия материальных ресурсов - задача всенародная / Ред. И. И. Мокан. – Кишинев: Картя Молдовеняскэ, 1983. - 108 с.
 27. Роль агропромышленного комплекса в решении продовольственной программы: экономические вопросы народного хозяйства: межвуз. сб. / Кишиневский Гос. Ун-т им. В. И. Ленина; отв. ред. И. И. Мокан. – Кишинев: Штиинца, 1984. - 121 с.
 28. Совершенствование методов повышения эффективности общественного производства: экономические вопросы народного хозяйства: межвуз. сб. / Кишиневский гос. ун-т им. В. И. Ленина; отв. ред. И. И. Мокан [и др.]. - Кишинев: Штиинца, 1985. - 135 с.
 29. Экономия и эффективность использования материальных и трудовых ресурсов в Молдавской ССР: экономические вопросы народного хозяйства: межвуз. сб. / КГУ им. В. И. Ленина; отв. ред. И. И. Мокан [и др.]. – Кишинёв: Штиинца, 1986. - 142 с.
 30. Совершенствование управления производством товаров народного потребления и их реализацией: экономические вопросы народного хозяйства: межвуз. сб. / Кишиневский Гос. Ун-т им. В. И. Ленина; отв. ред. И. И. Мокан. – Кишинев : Штиинца, 1987. - 136 с.
 31. Социально-экономические проблемы интенсификации общественного производства: экономические вопросы народного хозяйства: межвуз. сб. / Кишиневский Гос. Ун-т им. В. И. Ленина; отв. ред. И. И. Мокан [и др.]. – Кишинев: Штиинца, 1989. - 84 с.
 32. Финансово-кредитный механизм АПК / И. И. Мокан, Г. К. Антоньев, Л. М. Никитина [и др.]; отв. ред. И. И. Мокан. - Кишинев: Штиинца, 1989. – 174 с.

Articole în ediții periodice și culegeri de articole

33. Мокан, И. И. Наш опыт / И. И. Мокан // Деньги и кредит. - 1958. - № 6.
34. Мокан, И. И. Источники привлечения внеплановых ресурсов и пути их ликвидации / И. И. Мокан // Деньги и кредит. - 1958. - № 11.
35. Мокан, И. И. Улучшить организацию зачетов / И. И. Мокан // Деньги и кредит. - 1959. - № 2.
36. Мокан, И. И. Улучшение расчетов – общая задача Госбанка и Совнархоза / И. И. Мокан // Деньги и кредит. - 1959. - № 3.
37. Мокан, И. И. За дальнейшее усовершенствование и упрощение

- денежных расчетов в винодельческой промышленности / И. И. Мокан // Садоводство, виноградарство и виноделие Молдавии. - 1959. - № 2.
38. Мокан, И. И. К вопросу об участии предприятий, перерабатывающих сельскохозяйственное сырье, в децентрализованных зачетах / И. И. Мокан // Материалы конференции по итогам творческого сотрудничества Одесского кредитно-экономического института и Молдавской конторы Госбанка. - Кишинев, 1959.
39. Мокан, И. И. Население нуждается в улучшении бытового обслуживания / И. И. Мокан // Молдова Социалистэ. - 1960. - 2 сент.
40. Мокан, И. И. Некоторые вопросы улучшения финансирования капитального ремонта жилфонда местных Советов / И. И. Мокан // Молдова Социалистэ. - 1960. - 12 нояб.
41. Мокан, И. И. Об улучшении подготовки экономических кадров / И. И. Мокан // Коммунист Молдавии. - 1965. - № 11.
42. Мокан, И. И. Сельскохозяйственные проблемы общего рынка / И. И. Мокан // Научные труды КПИ им С. Лазо. - Кишинев, 1966.
43. Мокан, И. И. Хозяйственная реформа и некоторые вопросы кредитных отношений банка с предприятиями пищевой промышленности / И. И. Мокан // Вопросы учета экономического анализа и финансов в промышленности Молдавской ССР : сб. науч. тр. - Кишинев, 1966.
44. Мокан, И. И. Роль кредита в развитии экономики Молдавии / И. И. Мокан // Научные труды КПИ им С. Лазо. - Кишинев, 1967.
45. Мокан, И. И. Акцептная форма расчетов в новых условиях / И. И. Мокан // Научные труды КПИ им С. Лазо. - Кишинев, 1968.
46. Мокан, И. И. Кредит и развитие межколхозных связей / И. И. Мокан // Научные труды КПИ им С. Лазо. - Кишинев, 1968.
47. Мокан, И. И. Шумят деревья Ромберг-парка / И. И. Мокан // Вечерний Кишинев. - 1969. - 30 апр.
48. Мокан, И. И. Об эффективности кредитования капитальных вложений в сельскохозяйственном производстве / И. И. Мокан // Научные труды КПИ им С. Лазо. - Кишинев, 1970.
49. Мокан, И. И. О финансировании и кредитовании капитальных вложений в колхозах / И. И. Мокан // Коммунист Молдавии. - 1970. - № 3.
50. Мокан, И. И. Роль кредита в оптимальном сочетании фондов накопления и потребления в колхозном производстве / И. И. Мокан // Материалы докладов VII научно-технической конференции, 20-24 апреля. - Кишинев, 1971. - С. 93-94.
51. Мокан, И. И. Проблема процента по кредитам в основные фонды колхозов / И. И. Мокан // Научные труды КПИ им С. Лазо. - Кишинев, 1971.
52. Мокан, И. И. Экономический анализ и его роль в управлении / И. И. Мокан // Коммунист Молдавии. - 1973. - № 12.
53. Мокан, И. И. Каким мы видим экономиста по труду / И. И. Мокан //

Вестник высшей школы. – 1973. - № 5.

54. Мокан, И. И. О подготовке экономистов по обработке экономической информации / И. И. Мокан // Молдова. – 1973. - № 2.
55. Мокан, И. И. Экономический механизм в аграрно-промышленных комплексах Болгарии / И. И. Мокан // Сельское хозяйство Молдавии. – 1974. - № 2.
56. Мокан, И. И. Влияние кредита на эффективность сельскохозяйственного производства / И. И. Мокан // Деньги и кредит. - 1974. - № 8.
57. Мокан, И. И. Содружество науки и практики / И. И. Мокан // Деньги и кредит. - 1975. - № 3.
58. Мокан, И. И. Взаимоотношения аграрно-промышленных комплексов с бюджетом в Народной республике Болгарии / И. И. Мокан // Финансы СССР. - 1975. - № 5.
59. Мокан, И. И. Вопросы кредитования и расчетов аграрнопромышленных объединений / И. И. Мокан // Деньги и кредит. - 1976. - № 2.
60. Мокан, И. И. За улучшение организации платежного оборота / И. И. Мокан // Деньги и кредит. - 1977. - № 3.
61. Мокан, И. И. Кредит и укрепление хозяйственного расчета агропромышленных объединений / И. И. Мокан // Изв. АН МССР. Сер. обществ. Наук. – 1977. - № 3. - С. 78-80.
62. Mocan, I. Legăturile interbranșiale și integrarea agroindustrială / I. Mocan // Comunistul Moldovei. – 1978. – Nr. 3. – P. 89-91. – Recenzie la cartea: Межотраслевые связи и аграрно-промышленная интеграция: Вопросы методологии, опыт исследования проблем / Г. Н. Сингур ; отв. ред. М. М. Макеенко. - Кишинев : Штиинца, 1977. – 196 с.
63. Мокан, И. И. Банк и агропромышленная интеграция: (Финансирование и кредитование агропромышленных объединений МССР) / И. И. Мокан // Деньги и кредит. - 1978. - № 6. - С. 20-27.
64. Мокан, И. И. Межотраслевые связи и аграрно-промышленная интеграция / И. И. Мокан // Коммунист Молдавии. – 1978. - № 3.
65. Мокан, И. И. Некоторые вопросы совершенствования краткосрочного кредитования аграрно-промышленных предприятий и объединений / И. И. Мокан // Научные труды ВФСИ. – Свиштов, 1978.
66. Мокан, И. И. С экономической конференции: (Посвященной обсуждению проблем дальнейшего совершенствования форм и методов бухгалтерского учета, состоявшейся в Кишиневе) / И. И. Мокан, А. И Ткаля, А. В. Канаев // Деньги и кредит. - 1979. - № 6. - С. 69-71.
67. Мокан, И. И. Вопросы кредитного планирования: (В Молдавской респ. конторе Госбанка) / И. И. Мокан, А. И. Ткаля, А. В Канаев // Деньги и кредит. - 1980. - № 7. - С. 38-41.
68. Мокан, И. И. Особенности кругооборота средств в условиях

органического соединения сельскохозяйственного и промышленного производства / И. И. Мокан // Проблемы повышения эффективности общественного производства и совершенствование механизма хозяйствования: сб. науч. тр. – Кишинев, 1982.

69. Мокан, И. И. Совершенствование хозяйственного механизма АПК Молдавии / И. И. Мокан // Коммунист Молдавии. – 1983. – № 1.
 70. Мокан, И. И. Централизация финансирования и кредитования капитальных затрат в объединениях АПК / И. И. Мокан // Проблемы совершенствования механизма хозяйствования в АПК Молдавской ССР: моногр. – Кишинев, 1984.
 71. Мокан, И. И. Совершенствуя систему материального поощрения / И. И. Мокан // Коммунист Молдавии. – 1985. – № 7.
 72. Мокан, И. И. Развитие кредитных отношений в условиях агропромышленной интеграции / И. И. Мокан // Усиление роли финансов и кредита в плановой экономике СССР: тез. докл. – Москва, 1985.
 73. Мокан, И. И. Специальная заемная смета и аграрно-промышленная интеграция / И. И. Мокан // Экономика. - 1985. - № 5.
 74. Мокан, И. И. Совершенствуя систему материального поощрения / И. И. Мокан // Коммунист Молдавии. – 1985. - № 7.
 75. Мокан, И. И. В целях повышения роли кредитного механизма / И. И. Мокан // Деньги и кредит. - 1987. - № 2.
 76. Мокан, И. И. Полезный учебник / И. И. Мокан // Деньги и кредит. - 1987. - № 10.
 77. Мокан, И. И. Экономические проблемы развития АПК Молдавской ССР / И. И. Мокан // Развитие кредитных отношений в АПК: моногр. – Кишинев, 1988.
 78. Мокан, И. И. К вопросу о совершенствовании системы подготовки специалистов / И. И. Мокан // Деньги и кредит. - 1989. - № 5.
- Referințe privind personalitatea**
79. Нагорный, Борис. Боец отряда «024» / Борис Нагорный // Молодежь Молдавии. – 1963. – 23 фев.
 80. Coțofan, Vasile. Dârzenia / Vasile Coțofan // Mandatul generațiilor. – Chișinău : Cartea Moldovenească, 1974. – P. 229-242.
 81. Кожевникова, Капитолина. Иван Шарлеруа / Капитолина Кожевникова // Комсомольская правда. – 1975. – июль.
 82. Бурденко, Т. Иван Шарлеруа / Т. Бурденко // Молодежь Молдавии. – 1979. – 31 марта.
 83. Воскобойник, Виктор. Учитель от Бога: человек живет столько. сколько жива память о нем / Виктор Воскобойник // Moldova Independentă. – 2012. – 19 oct.

(Alcătuitire de Silvia HĂBĂȘESCU
și Svetlana STUDZINSCHI. Biblioteca ASEM)

IN MEMORIAM Ivan Ilie MOCAN

La 28 decembrie 1997, a încetat să mai bată inima lui Ivan Mocan, doctor

habilitat în științe economice, profesor universitar, economist emerit al Republicii Moldova, participant la cel de-al II-lea război mondial și luptător în rezistența belgiană.

De numele profesorului Ivan Mocan se leagă dezvoltarea învățământului economic din republică.

Timp de aproape 3 decenii a fost decanul facultății de economie a Universității Tehnice și a Universității de Stat din Moldova.

Îmbinând îndelungata sa activitate practică cu cea științifico-pedagogică, acest eminent savant

și-a adus considerabila contribuție în organizarea și prosperarea celei mai mari și prestigioase facultăți din republică, pe ale cărei baze a fost fondată Academia de Studii

Ivan MOCAN

La 28 decembrie 1997, a încetat să mai bată inima lui Ivan Mocan, doctor habilitat în științe economice, profesor universitar, economist emerit al Republicii Moldova, participant la cel de-al II-lea război mondial și luptător în rezistența belgiană.

De numele profesorului Ivan Mocan se leagă dezvoltarea învățământului economic din republică.

Timp de aproape 3 decenii a fost decanul facultății de economie a Universității Tehnice și a Universității de Stat din Moldova.

Îmbinând îndelungata sa activitate practică cu cea științifico-pedagogică, acest eminent savant și-a adus considerabila contribuție în organizarea și prosperarea celei mai mari și prestigioase facultăți din republică, pe ale cărei baze a fost fondată Academia de Studii Economice din Moldova.

Sub conducerea și cu participarea sa nemijlocită au fost instruiți mii de economiști pentru necesitățile economiei naționale a Republicii Moldova și altor state.

Prin cele peste o sută de lucrări științifice ale sale, dintre care 5 monografii, acest om de știință a susținut și îndrumat dezvoltarea și perfecționarea sistemului financiar-bancar.

P. Lucinschi, I. Ciubuc, I. Ciufu, V. Chițan, D. Nideleu, Gr. Cușnir, F. Hrișeev, S. Chircă, V. Caun, M. Carauș, V. Jureanu, T. Mișova, C. Matei, B. Melnic, S. Rădașanu, V. Muravschi, N. Vrabie, V. Suetnov, B. Hyorostovschii, N. Dorin, V. Jureanu, N. Surdu, V. Stratulat.

Economice din Moldova.

Sub conducerea și cu participarea sa nemijlocită au fost instruiți mii de economiști pentru necesitățile economiei naționale a Republicii Moldova și altor state.

Profesorul Ivan Mocan a pregătit zece doctori în științe.

Ca participant la cel de-al doilea război mondial și ca membru al rezistenței belgiene și-a decernat trei ordine și cinci medalii. A fost ales cetățean de onoare a orașului Charleroy (Belgia).

Datorită activității sale rodnice în mișcarea pentru pace și-a învrednicit de Medalia de Aur a Comitetului pentru Apărarea Păcii și de diplome de onoare ale Comitetului Veteranilor de Război și Comitetului pentru Securitate și Colaborare din Europa (CSCE).

Memoria luminoasă a lui Ivan Mocan va rămâne veșnic vie în inimile noastre.

Dumnezeu să-l odihnească în pace.

Prin cele peste o sută de lucrări științifice ale sale, dintre care 5 monografii, acest om de știință a susținut și îndrumat dezvoltarea și perfecționarea sistemului financiar-bancar.

Profesorul Ivan Mocan a pregătit 10 doctori în știință.

Ca participant la cel de-al doilea război mondial și ca membru al rezistenței belgiene i s-au decernat trei ordine și cinci medalii. A fost ales cetățean de onoare a orașului Charleroy (Belgia).

Datorită activității sale rodnice în mișcarea pentru pace s-a învrednicit de Medalia de Aur a Comitetului pentru Apărarea Păcii și de diplome de onoare ale Comitetului Veteranilor de Război și Comitetului pentru Securitate și Colaborare din Europa (CSCE).

Memoria luminoasă a lui Ivan Mocan va rămâne veșnic vie în inimile noastre.

Dumnezeu să-l odihnească în pace.

P. Lucinschi, I. Ciubuc, I. Guțu, V. Chițan, D. Nidelcu, Gr. Cușnir, E. Hrișev, S. Chircă, V. Caun, M. Carauș, V. Țurcanu, T. Mișova, C. Matei, B. Melnic, S. Rădăuțanu, V. Muravschi, N. Vrabie, V. Suetnov, V. Hovorostovschi, N. Dorin, V. Țurcanu, N. Surdu, V. Stratulat

Moldova Suverană. 1998. 6 ianuarie.

IVAN ILIE MOCAN (1918-1997) 90 ani de la naștere

În suta de acțiuni dedicate Zilei economistului și Aniversării fondării ASEM

se înscrie și *Ora de omagiu* desfășurată în cadrul catedrei „Bănci și Activitate Bancară” cu prilejul a 90 ani de la nașterea reputatului organizator al învățământului economic și cunoscutului cercetător al sistemului bancar Ivan Ilici MOCAN. Animator al manifestației a fost prof. univ. dr. Oleg Stratulat, șef catedră „Bănci și Activitate Bancară”, discipol al Domniei Sale care a descris cu lux de amănunte viața și activitatea „decanului legendar”.

Fapte necunoscute din copilărie și adolescența au fost elucidate în contextul epocii prin care trecea societatea din a. 1918, anul de naștere a lui Ivan Mocan, venit pe lume în satul Parcani, din zona Tiraspolului. Activitățile din anii de studenție în cadrul Institutul Economiei Naționale din Odesa și primii pași în practica bancară făcuți în or. Frunze, R.S.S.Kirghiză au trezit interes asistenței.

Captivantă a fost relatarea despre perioada militară – participarea la „războiul finlandez” (a. 1939), luptele grele pentru apărarea orașelor Elnea și Viazma. În vara-toamna a. 1941 prizonieratul și lagărele de concentrare germane, evadarea, participarea la mișcarea de rezistență antifascistă belgiană, conducerea detașamentului de partizani și operațiunile de luptă acestuia –i-a marcat profund pe cei prezenți.

În perioada postbelică Ivan I. Mocan a activat în sistemul bancar al R.S.S. Moldovenești, devenind unul din cei mai buni specialiști-practicieni.

Activitatea didactică și științifică (din a. 1955 până în a.1993, (38 ani) a fost decan al facultății economie și din a. 1960 până în a.1987 (27 ani) a fost șef catedră „Finanțe și credit”) cu toate că este mai bine cunoscută, de asemenea a fost interesantă pentru auditoriu.

În final vorbitorul a trecut în revistă mențiunile guvernamentale ale prof. Ivan I. Mocan: medalia Belgiei „Pentru rezistență antifascistă”, titlul „Cetățean de onoare a o. Charleroy (Belgia, 1965), Ordinul Războiului gradul I (1965) , titlul „Economist emerit” (1967), Ordinul „Insigna de Onoare” (1969), Medalia de aur a Comitetului sovietic pentru apărarea păcii (1971) și încă multe altele. Relatările efectuate au avut la temelie studiul biografic reflectat în schița „Decanul legendar”, autor Oleg Stratulat.

Prof. univ. dr. Oleg Stratulat a lansat ideea editării, sub auspiciul Asociației Economiștilor din Moldova, a unei biblioteci biografice dedicate vestiților organizatori ai învățământului și științei economice, reputaților cercetători în domeniul economiei și consacraților formatori de economiști.

La manifestație au participat foști studenți, doctoranzi, colegi de serviciu, reprezentanți ai Ministerului Finanțelor, Direcției generale Finanțe a Primăriei Chișinău, băncilor comerciale etc.

Ana Berdilă, conf. univ. dr.
Curierul economic. 2008. 20 octombrie.

OmagiuIvan Mocan –
90 ani de la naștere

În sula de acțiuni dedicate Zilei economistului și aniversării fondării ASEM se înscrie și *Ora de omagiu desfășurată în cadrul catedrei „Bănci și Activitate Bancară”* cu prilejul a 90 ani de la nașterea reputatului organizator al învățământului economic și cunoscutului cercetător al sistemului bancar Ivan Ilci MOCAN. Animator al manifestației a fost prof. univ., dr. Oleg STRATULAT, șef catedră „Bănci și Activitate Bancară”, discipol al Domnului Sale care a descris cu lux de amănunte viața și activitatea „decanului legendar”.

Fapte necunoscute din copilărie și adolescența au fost elucidate în contextul epocii prin care trecea societatea din 1918, anul de naștere a lui Ivan Mocan, venit pe lume în satul Parcani, din zona Țiraspolului. Activitățile din anii de studenție în cadrul Institutului Economiei Naționale din

tă, de asemenea a fost interesantă pentru auditoriu.

În final, vorbitorul a trecut în revistă mențiunile guvernamentale ale prof. Ivan Mocan: medalia „Pentru participarea la mișcarea de rezistență antifascistă” (Belgia, 1965), Ordinul „Războiului gradul I” (1965), titlul „Eco-

Odesa și primii pași în practica bancară făcuți în orașul Frunze, RSS Kirghiză au trezit interes asistenței.

Captivantă a fost relatarea despre perioada militară – participarea la „războiul finlandez” (anul 1939), luptele grele pentru apărarea orașelor Elnea și Viazma. În vara-toamna anul 1941 prizonieratul și lagărele de concentrare germane, evadarea, participarea la mișcarea de rezistență antifascistă belgiană, conducerea detașamentului de partizani și operațiunile de luptă a acestuia – i-a marcat profund pe cei prezenți.

În perioada postbelică Ivan Mocan a activat în sistemul bancar al RSS Moldovenești, devenind unul din cei mai buni specialiști-practicieni.

Activitatea didactică și științifică (din anul 1958 până în anul 1985, (27 ani) a fost decan al facultății economice și din anul 1960 până în anul 1990 (30 ani) a fost șef catedră „Finanțe și credit”) cu toate că este mai bine cunoscu-

nomist emerit” (1967), Ordinul „Insigna de Onoare” (1969) și încă multe altele.

Relatăriile efectuate au avut la temelie studiul biografic reflectat în schița „Decanul legendar”, autor Oleg Stratulat.

Prof. univ., dr. Oleg Stratulat a lansat ideea editării, sub auspiciul Asociației Economistilor din Moldova, a unei biblioteci biografice dedicate vestigiilor organizatori și învățământului și științei economice, cercetătorii în domeniul economiei și formatori de economiști.

La manifestație au participat foști studenți, doctoranzi, colegi de serviciu, reprezentanți ai Ministerului Finanțelor, Direcției generale Finanțe a Primăriei Chișinău, băncilor comerciale etc.

Ana BERDILĂ,
conf. univ., dr.

Nota redacției: Noi preconizăm să publicăm într-un număr viitor varianta de ziar a schiței „Decanul legendar”, autor Oleg STRATULAT.

УЧИТЕЛЬ ОТ БОГА

Человек живет столько, сколько жива память о нем

Виктор Воскобойник

Когда речь заходит об Иване Ильиче Мокан, всегда испытываю не стертое временем чувство глубочайшего уважения и щемящую боль утраты дорогого мне человека, написал в своем письме в редакцию ИА Новости-Молдова его ученик, ныне военный пенсионер Владимир Вознесенский.

«Не побоюсь высоких слов, но Иван Ильич был не просто преподавателем, многолетним деканом инженерно-экономического факультета Кишиневского политехнического института (сегодня — Технический университет Молдовы). Он был УЧИТЕЛЕМ от Бога, не только в науке, но и в жизненных обстоятельствах. А

сказать, научить, поделиться со своими учениками жизненным опытом, коего он обрел с лихвой, ему доставляло истинное удовольствие, радость и удовлетворение», — рассказал корреспонденту агентства Вознесенский.

«Нельзя ни в коем случае покоряться обстоятельствам, уподобляться бессловесному рабу — думать, действовать, жить наперекор всем трудностям. И пока жив, пока сердце твое бьется — бороться, стиснув зубы бороться, — не переставал повторять наш учитель», — подчеркнул собеседник.

Он вспоминает: «Мы всегда слушали его рассказы, что говорится, затаив дыхание и с открытыми ртами. Еще бы. Не старый еще профессор, доктор экономических наук, а какая богатая, насыщенная, как казалось нам, молодым студентам, приключениями жизнь. Что за каждым таким «приключением» — муки, голод, унижения, кровь и гибель боевых товарищей — мы поняли позже, повзрослев и накопив уже собственный жизненный опыт, спасибо Богу в мирной жизни. Но тогда...

Судите сами. Участие в финской войне, храбрость и отвага в боях против многократно превосходящих сил фашистских захватчиков в начале 1941 года, затем ранение и плен, концлагерь и несколько попыток побега, один из которых закончился удачно. А затем вооруженное участие в Соппротивлении в бельгийском городке Шарлеруа вплоть до освобождения войсками союзников самой Бельгии. Вначале рядовым бойцом, а затем командиром отряда из 40 человек, Мокан взрывал железнодорожные пути, уничтожал линии электропередач, рушил постоянно

подъездные пути к местному военному аэродрому. А однажды даже взорвал с товарищами часть стены старинного замка, где располагалась тюрьма гестапо, что способствовало побегу нескольких активистов Сопротивления, приговоренных к расстрелу.

Что интересно, когда войска союзников после освобождения Парижа подошли совсем близко к границам Бельгии, отряды Сопротивления объединились, заняли крыши домов и другие ключевые объекты и в течение нескольких дней отбивали упорные атаки фашистов. И тем сорвали планы гитлеровцев взорвать мосты и шлюзы в Шарлеруа, что привело бы затоплению городка, уничтожению его памятников архитектуры и большим человеческим жертвам. И другой интересный факт – городок был освобожден без единой потери со стороны союзников».

«Как бы банально это не звучало, но я убежден в не мною придуманном -человек живет столько, сколько жива память о нем. Отдавая дань уважения своему учителю, ученики Ивана Ильича установили на свои средства после смерти этого прекрасного человека памятник на его могиле на Армянском кладбище. Прошло 15 лет, памятник стал рушиться. Я обратился к нескольким ученикам Мокана с просьбой помочь. В первую очередь от вдовы профессора Натальи Александровны и от себя лично хотелось бы выразить слова глубокой благодарности директору «Банка сочиалэ» Владимиру Суетнову, заместителю директора «Мобииасбанка» Николаю Дорин, директору «Финкомбанка» Виктору Хворостовскому, которые откликнулись на просьбу и оплатили реконструкцию памятника. Называю их должности специально – все, что стремился передать нам на своих лекциях Иван Ильич Мокан, что пытался вложить в наши души в простых беседах УЧИТЕЛЬ, не пропало даром», — рассказал Вознесенский.

Независимая Молдова. 2012. 19 октября.

ПОМНИМ
УЧИТЕЛЬ
от Бога

Человек живет столько, сколько жива память о нем

Виктор ВОСКОБОЙНИК

Когда речь заходит об Иване Ильиче Мочане, всегда испытываю не стертое временем чувство глубочайшего уважения и щемящую боль утраты дорогого мне человека, написал в своем письме в редакцию ИА Новости-Молдова его ученик, ныне военный пенсионер Владимир Вознесенский.

«Не побоюсь высоких слов, но Иван Ильич был не просто преподавателем, многолетним деканом инженерно-экономического факультета Кишиневского политехнического института (сегодня - Технический университет Молдовы). Он был УЧИТЕЛЕМ от Бога, не только в науке, но и в жизненных обстоятельствах. А сказать, научить, поделиться со своими учениками жизненным опытом, кого он обрел с лихвой, ему доставляло истинное удовольствие, радость и удовлетво-

сил фашистских захватчиков в начале 1941 года, затем ранение и плен, концлагерь и несколько попыток побега, один из которых закончился удачно. А затем вооруженное участие в Сопротивлении в бельгийском городке Шарлеруа вплоть до освобождения войсками союзников самой Бельгии. Вначале рядовым бойцом, а

затем командиром отряда из 40 человек, Мочан взрывал железнодорожные пути, уничтожал линии электропередач, рушил постоянно подпольные пути к местному военному аэродрому. А

однажды даже взорвал с товарищами часть стены старинного замка, где расстреляли в тюрьме гестапо, что способствовало побегу нескольких активистов Сопротивления, приговоренных к расстрелу.

Что интересно, когда войска союзников после освобождения Парижа подошли совсем близко к границам Бельгии, отряды Сопротивления объединились, заняли крыши домов и другие ключевые объекты и в течение нескольких дней отбивали упорные атаки фашистов. И тем сорвали планы гитлеровцев взорвать мосты и шлюзы в Шарлеруа, что привело бы к затоплению городка, уничтожению его памятников архитектуры и большому человеческим жертвам. И другой интересный факт - городок был освобожден без единой потери со стороны союзников.

«Как бы банально это не звучало, но я убежден в немую придуманном чело-

рене», - рассказал корреспонденту агентства Вознесенский.

«Нельзя ни в коем случае покоряться обстоятельствам, уподобляться бессловесному рабу - думать, действовать, жить наперекор всем трудностям. И пока жив, пока сердце твоё бьётся - бороться, стиснув зубы, бороться, не переставая повторять наш учитель», - подчеркнула собеседник.

Он вспоминает: «Мы всегда слушали его рассказы, что говорит, затан дыхание и с открытыми глазами. Еще бы. Не старый еще профессор, доктор экономических наук, а какая богатая, насыщенная, как казалось нам, молодой студентам, приключенческая жизнь. Что за каждым таким «приключением» - муки, голод, унижения, кровь и гибель боевых товарищей - мы поняли позже, повзрослев и накопив уже собственный жизненный опыт, спасибо Богу в мирной жизни. Но тогда...

Судите сами. Участие в финской войне, храбрость и отвага в боях против многократно превосходящих

живых «сталинских» солдат! Живя память о нем. Отдавая дань уважения своему учителю, ученики Ивана Ильича установили на свои средства после смерти этого прекрасного человека памятник на его могиле на Армянском кладбище. Прошло 15 лет, памятник стал рушиться. Я обратился к нескольким ученикам Мочана с просьбой помочь. В первую очередь, от вдовы профессора Натальи Александровны и от себя лично хотелось бы выразить слова глубокой благодарности директору «Банка социалэ» Владимиру Суетнову, заместителю директора «Мобнабанка» Николаю Дорни, директору «Финкомбанка» Виктору Хворостовскому, которые откликнулись на просьбу и оплатили реконструкцию памятника. Называю их должности специально все, что стремился передать нам на своих лекциях Иван Ильич Мочан, что пытался вложить в наши души в простом беседая УЧИТЕЛЬ, не пропало даром», - рассказал Вознесенский.

IVAN ILIE MOCAN - 100 ANI DE LA NAȘTERE

A trecut un secol de la nașterea ilustrului organizator al învățământului economic, cercetător eminent al domeniului monedei și creditului, persoană remarcabilă a vieții publice, pedagog pasionat și educator dedicat prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan Ilie.

În legătură cu aceasta, Facultatea de Finanțe, în ziua de 23 februarie 2018, a organizat un eveniment cu semnificația respectivă – MEMORIALIS 100 ani de la nașterea lui Ivan Ilie Mocan.

Acesta a inclus o suită de acțiuni speciale.

În dimineața zilei, un grup de foști discipoli, colegi, prieteni și descendenți a lui Ivan I. Mocan au depus flori la mormântul profesorului, amplasat la Cimitirul central din mun. Chișinău, unde a fost improvisat și un scurt miting de comemorare, în cadrul căruia au

vorbit Oleg Stratulat, Tudor Tuhari, Vladimir Voznesenschi și alții.

Suita de acțiuni a continuat la Academia de Studii Economice din Moldova. Sala de lectură a Bibliotecii ASEM din blocul F a găzduit cei de aproape o sută de participanți la eveniment, unde s-au desfășurat mai multe acțiuni, moderate de rectorul ASEM, prof. univ. dr. hab., academician

al Academiei de Științe a Moldovei Belostecinic Grigore.

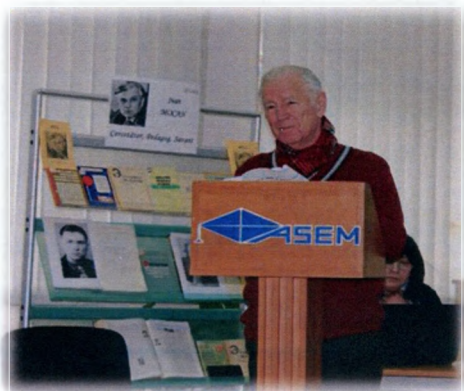

Inițial, a fost ținută Prelegerea de Recunoștință „Ivan Mocan – destin mirabil”. Într-un mod interesant, ilustrativ și dinamic, o echipă de foști studenți și ulterior, colegi de catedră a celebrului pedagog, în persoana prof. univ. dr. hab. Cobzari Ludmila, prof. univ. dr. Stratulat Oleg, Grigore Furtună și conf. univ. dr. Suhovici Ana, a expus epizoade biografice din viața și activitatea profesorului universitar, doctorului habilitat Mocan Ivan, evocând, în mod special, personalitatea pedagogului și omului de știință.

A urmat lansarea cărții „Ivan Mocan – decanul economiștilor”. Prezentarea

generală a cărții a făcut-o prof. univ. dr. Oleg Stratulat, care este și coordonator al lucrării respective. Lucrarea, după cum a fost menționat, reprezintă o culegere de articole, publicate în diferite perioade, care îl au ca protagonist pe Ivan Mocan în cele mai diverse ipostaze – student, militar, luptător al Mișcării de rezistență antifasciste belgiene, funcționar bancar, cadru didactic, cercetător științific, manager în învățământul economic,

personalitate publică.

Locul central în lucrare revine povestirii documentare „Decanul legendar”, semnate de prof. univ. dr. Oleg Stratulat. Despre aceasta, de rând cu faptul că este o lucrare inedită, se poate spune, cu toată certitudinea, că reprezintă și o dezvoltare a genului literaturii documentariste.

În afară de includere a reproducăiilor multor documente și fotografii, de

prezentare a foarte multe surse ale citatelor, în lucrare sunt integrate organic mai multe casete, în care autorul conturează evenimentele istorice la care a participat protagonistul, informează asupra locurilor, unde s-a manifestat acesta, instituțiile, în care a activat etc.

Cartea cuprinde și materiale, apărute în ultimii ani, care se înscriu în compartimentul cu genericul In memoriam.

Dintre cei care au citit

cartea, au vorbit prof. univ. dr. Caun Victor și conf. univ. dr. Dicov Irina. Ambii au muncit, cot la cot, cu prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan, în diferite perioade și în diferite ipostaze. Vorbitorii au apreciat, la justa valoare, importanța și conținutul lucrării, stilul și modul de expunere a

materialului, exactitatea faptelor și documentarea evenimentelor. Apariția unei asemenea lucrări, după cum au relatat oratorii, se înscrie, într-un mod aparte, în lista lucrărilor de acest gen. Iar readucerea în atenția publică a faptei și personalității prof. univ. dr. hab.

Mocan Ivan Ilie este de o importanță instituțională și națională.

Au urmat discursuri ale celor care l-au cunoscut pe prof. univ. dr. hab. Mocan I. I., au fost studenți ai reputatului pedagog, au efectuat cercetări împreună cu recunoscutul învățat, au stat la conducerea facultății, umăr la umăr, cu apreciatul manager. Printre vorbitori au fost: ex-primministrul al Republicii Moldova Muravschi Valeriu, prof. univ. dr. hab. Tudor Tuhari, prim-vice guvernatorul al Băncii Naționale a Moldovei Munteanu Vladimir, președintele băncii „Fincombank” S.A. Hvorostovschi Victor, colonelul în rezervă Voznesenschi Vladimir, prof. univ. dr. hab. Larisa Bugaian.

În pledoariile sale, vorbitorii au scos în

evidență personalitatea prof. univ. dr. hab. Mocan

Ivan, calitățile umane ale acestuia, atitudinile față de oameni și evenimente, dar și utilitatea sprijinului pe acest exemplu de faptă civică în educarea generațiilor noi de studenți. Aparte a fost lansată ideea, care rezidă în necesitatea imortalizării numelui prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan în cadrul ASEM și nu numai.

Cu vădite emoții a vorbit Igor Mocan, conferențiar universitar, doctor în științe tehnice, fiul prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan. Asistența a recepționat mesajul acestuia cu deosebită căldură.

Cu prilejul evenimentului, rectorul ASEM, prof. univ. dr. hab., academician al AȘM Belostecinic Grigore, a instituit o mențiune specială – Diploma jubiliară 100 ani de la nașterea lui Ivan Ilie Mocan. Pentru promovarea excelenței profesionale, cultivării valorilor morale, dezvoltarea tradițiilor alma mater, aceasta a fost decernată la o sută de persoane.

S-a încheiat programul de comemorare cu Dialogurile neformale, în cadrul cărora, participanții, colegi și prieteni de altă dată, în prezent, împrăștiați prin diferite entități, aflați la pensie etc.,

au putut comunica liber, și-au amintit de anii de studenție, au menționat rolul pe care la avut prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan în viața fiecăruia.

În finalul acestei relatări, vom sublinia aportul bibliotecii ASEM, în frunte cu conf. univ. dr. Silvia Ghinculov, în buna organizare și desfășurare a evenimentului, inclusiv întocmirea listei publicațiilor prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan, efectuată de Silvia Hăbășescu și Svetlana Studzinschi, expoziția lucrărilor semnate de acesta, asigurarea funcționalității echipamentului etc.

Manifestația a fost organizată cu suportul financiar al „Fincombank” S.A. și BC „Moldova-Agroindbank” S.A.

Atmosfera caldă, atitudinea prietenoasă, bunăvoința nerezervată, substanța evenimentului, toate acestea au creat un mediu deosebit și au lăsat o amprentă de neuitat al acestei manifestări, care a fost, poate prima, în instituția noastră, de asemenea natură.

Curierul economic. 2018. Aprilie
Ana CÂRLAN, conf. univ dr.

Curierul Economic

R. 3-4 (295-296)

aprilie 2018

Fondat în 1999

PUBLICAȚIE A ACADEMIEI DE STUDII ECONOMICE DIN MOLDOVA ȘI A ASOCIAȚIEI ECONOMIȘTILOR

nr. 3-4 (295-296), aprilie 2018

MEMORIALIS

Curierul Economic 11

100 Ivan Ilie MOCAN ani de la naștere

A trecut un secol de la nașterea ilustruului organizator al învățământului economic, cercetător eminent al domeniului monezii și creditului, persoană remarcabilă a vieții publice, pedagog pasionat și educator dedicat prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan Ilie.

În acest context, Facultatea Finanțe, pe 23 februarie, a organizat un eveniment cu genericul - MEMORIALIS 100 ani de la nașterea lui Ivan Ilie Mocan.

Acesta a inclus o suită de acțiuni speciale.

car, cadru didactic, cercetător științific, manager în învățământul economic, personalitate publică.

Locul central în lucrare revine poeziei documentare „Decanul legendar”, semnate de prof. univ. dr. Oleg

Dis-de-dimineață, mai mulți discipoli, colegi, prieteni și descendenți a lui Ivan I. Mocan au depus flori la normântul profesorului, amplasat la cimitirul central din Chișinău. Aici, a fost improvisat și un scurt miting de comemorare, în cadrul căruia au vorbit Oleg Stratulat, Tudor Tuhari, Vladimir Voznesenschi și alții.

Suita de acțiuni a continuat la Academia de Studii Economice din Moldova. Sala de lectură a Bibliotecii ASEM a găzduit aproape o suită de participanți la eveniment, unde s-au desfășurat mai multe acțiuni, moderate de către academicianul Grigore Belostecnic, rector al ASEM.

Manifestarea a început cu Prelegerea de Recunoștință „Ivan Mocan - destin mirabil”, într-un mod interesant, ilustrativ și dinamic, o echipă formată din foști studenți și ulterior, colegi de catedră a celebrului peda-

gog, în persoana prof. univ. dr. hab. Cobzari Ludmila, prof. univ. dr. Stratulat Oleg, Grigore Furtună și conf. univ. dr. Suhovici Ana, au expus episoade biografice din viața și activitatea profesorului universitar, doctorului habilitat Mocan Ivan, evocând, în mod special, personalitatea pedagogului și omului de știință.

Stratulat, fiind o lucrare inedită, care reprezintă și o dezvoltare a genului literaturii documentariste. Pe lângă reproducțiile multor documente, integrate organic mai multe casete, în care autorul conturează evenimentele istorice la care a participat și s-a ma-

A urmat lansarea cărții „Ivan Mocan - decanul economiștilor”. Cartea a fost prezentată publicului de către prof. univ. dr. Oleg Stratulat, coordonator al lucrării, care reprezintă o culegere de articole, publicate în diferite perioade și care îl au ca protagoniști pe Ivan Mocan în cele mai diverse ipostaze - student, militat, luptător al mișcării de rezistență antifasciste belgiene, funcționar ban-

100 Ivan Ilie MOCAN ani de la naștere

nifestat protagonistul. Cartea cuprinde și materiale, apărute în ultimii ani, care se înscriu în compartimentul cu generici în memoriam.

Printre cei prezenți, care au făcut cunoștință cu cartea, au fost: prof. univ. dr. Gaun Victor și conf. univ. dr. Dicoș Irina, care au muncit, cot la cot, cu prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan, în diferite perioade și în diferite ipostaze, au apreciat, la justa valoare, importanța și conținutul lucrării, stilul și modul de expunere a materialului, exactitatea faptelor și documentarea evenimentelor. Potrivit oratorilor, lucrarea este de o importanță instituțională și națională.

Au urmat discursuri ale celor care l-au cunoscut pe prof. univ. dr. hab. Mocan I. I., au fost studenți ai reputatului pedagog, au efectuat cercetări im-

În pledoariile sale, vorbitorii au evidențiat personalitatea prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan, calitățile umane ale acestuia, atitudinile față de oameni și evenimente, dar și utilitatea sprijinului pe acest exemplu de faptă civică în educarea generațiilor noi de studenți. Aparte a fost lansată ideea, care rezidă din necesitatea imortalizării numelui prof. univ. dr.

hab. Mocan Ivan în cadrul ASEM și nu numai.

Cu vădite emoții a vorbit Igor Mocan, conferențiar universitar, doctor în științe tehnice, fiul prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan. Publicul a recepționat cu deosebită căldură mesajul acestuia.

Cu prilejul evenimentului, rectorul ASEM, prof. univ. dr. hab., academician al AȘM Belostecnic Grigore, a instituit o mențiune specială – Pentru promovarea excelenței profes-

preună cu recunoșcerea învățat, au stat la conducerea facultății, umăr la umăr, cu apreciatul manager. Printre vorbitori au fost: ex-primministrul al Republicii Moldova Muravșchi Valeriu, prof. univ. dr. hab. Tudor Tuhari, prim-vice guvernatorul al Băncii Naționale a Moldovei Munteanu Vladimir, președintele băncii „Fincombank” S.A. Hovorostovschi Victor, colonelul în rezervă Voznesenschi Vladimir, prof. univ. dr. hab. Larisa Bugaian.

sionale, cultivării valorilor morale, dezvoltarea tradițiilor alma mater, rectorul ASEM a decernat unui număr de o sută de persoane - Diploma jubiliară 100 ani de la nașterea lui Ivan Ilie Mocan.

Programul de comemorare s-a finalizat cu dialogul neformal, în cadrul cărora, participanții, colegi și prieteni și-au amintit de ani de studenție, au accentuat rolul pe care l-au avut prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan în viața fiecăruia.

Organizatorii au mulțumit tuturor pentru participare, implicare și aport la desfășurarea manifestării, în special bibliotecii ASEM, în frunte cu conf. univ. dr. Silvia Ghinculov, în buna organizare și desfășurare a evenimentului, inclusiv întocmirea listei publicațiilor prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan, efectuată de Silvia Hăbășescu și Svetlana Studzinschi, expoziția lucrărilor semnate de acesta.

Manifestația a fost organizată cu suportul financiar al „Fincombank” S.A. și BC „Moldova-Agroindbank” S.A.

Atmosfera caldă, atitudinea plină de atenție, bunăvoința nerezervată față de substanța evenimentului, au creat un mediu deosebit și au lăsat o amprentă de neuitat al manifestării.

Ana CĂRLĂ
conf. univ. dr.

ЗАМЕЧАТЕЛЬНЫЙ ЧЕЛОВЕК И КОЛЛЕГА

Надежда ШИШКАН проф., д-р хаб.

Иван Ильич Мокан проявил свой многогранный талант он во многих областях как педагог, ученый, практик, организатор, спортсмен, общественный деятель и активный участник в судьбе коллег, в том числе и моей¹¹¹.

После окончания Санкт-Петербургского финансово-экономического университета я, по распределению, была направлена в Молдову. Сначала работала в техникуме (преподавала финансы, политэкономии и теорию бухучета), затем в университете, где мне предложили работу на кафедре Политэкономии, которая была межфакультетской. Но основная педагогическая нагрузка у меня была на экономическом факультете.

Иван Ильич, узнав, что я окончила Санкт-Петербургский финансово-экономический университет, стал настоятельно приглашать меня перейти на кафедру «Финансы и кредит». «Вы,

наша», – говорил он. – Основные функции финансов – научно-познавательная и практическая. А политэкономия у нас, к сожалению, свели в основном к идеологической функции».

Действительно, читая курс истории экономических учений, я всегда удивлялась, почему политэкономия сводят к экономической политике партии? Ведь предмет политэкономии, как науки, впервые сформулировал еще Монкретьен, в 1615 году, в работе «Трактат политэкономии», затем Смит, Рикардо, Менгер, Вальрас, Маршалл, Маркс, Кейнс, Самуэльсон и многие другие – все, кто решал насущные политико-экономические проблемы каждого этапа развития общества.

Вот и Иван Ильич постоянно организовывал научные конференции по темам, которые есть и в курсе финансов, и политэкономии: «Роль бюджета в формировании и распределении национального дохода», «Роль банков в

¹¹¹ Я благодарна Оргкомитету и лично профессору Стратулат Олегу за организацию мероприятия, на котором можно поделиться мыслями о многолетней совместной работе с таким замечательным человеком и коллегой, как Иван Ильич Мокан.

экономическом кругообороте» и т.д. С наступлением политической оттепели в стране появилась возможность проведения разнообразных совместных социологических исследований по финансовым и социально-экономическим проблемам, поисков путей их решения с привлечением студентов, особенно с кафедры «Финансы» и «Экономика труда».

Помню, одно из таких исследований рассматривало проблему «Эффективность использования рабочего и свободного времени на предприятиях».

Выяснилось, что как рабочее, так и свободное время, не всегда используется рационально. Составили научный отчет. Студенты сделали несколько докладов на республиканской конференции. Два из них были направлены на Всесоюзный конкурс студенческих работ в МГУ.

И вот на открытом общем партсобрании факультета, где присутствовали более 500 человек, в докладе секретаря парторганизации Ф. Табунщик звучит фамилия одной из студенток, чей доклад был послан на Всесоюзный конкурс, и руководителем, который являлась Н. Шишкан. Работа студентки была названа секретарем идеологически незрелой. Это был шок! Слезы душили. Ведь многие знали о работе и хвалили ее!

Впереди сидел Иван Ильич. Он обернулся. Я спросила его: «Что делать?» Получила ответ: «Дать справку в конце собрания. Ведь Ваша студентка получила на Всесоюзном конкурсе диплом II-й степени».

В конце собрания была дана справка. К аргументу, что студентка получила диплом в МГУ, добавлено, что проблемы рационального использования рабочего и свободного времени широко обсуждаются в изданных научных работах и периодической печати. Неужели секретарь парторганизации не в курсе?

Зал взорвался аплодисментами. Иван Ильич поздравляет и говорит: «Держайте. Политэкономия у нас может быть наукой». «Спасибо Вам, Иван Ильич», – сказала я.

В перестроечный период, будучи уже заведующей кафедрой Политической экономии, мне представилась возможность поездок в США, Германию, Румынию (Бухарест, Яссы) и другие страны, где в ведущих вузах изучалась политэкономия как наука. Ознакомилась с опытом преподавания, уточнила свои программы.

А в Ясском университете даже участвовала в работе международной конференции, посвященной 150-летию кафедры Политэкономии. Затем вышла коллективная работа „Arc peste timp”.

Однако преподавание политэкономии в вузах Запада требует предварительной экономической подготовки в лицеях. В Молдове, к сожалению, наша кафедра, как справедливо заметил однажды ректор ASEM, академик Гр. Белостечник, так и не добилась того, чтобы в лицеях читался курс хотя бы «Основы экономических знаний». Поэтому правомерно, что в вузах Молдовы теперь преподается «Экономическая теория» или «Экономикс», а «Политэкономия» читается в некоторых школах доктора.

Казалось бы, с какой стати Ивану Ильичу было «болеть» не только за «Финансы и банки», но и за другие науки?

Но он никогда не был равнодушным не только как декан и ученый, но и как человек. Он «болел» за качество образования студентов, как за своих собственных детей.

Большое спасибо Вам, дорогой Иван Ильич, за Ваш труд, за Вашу многогранную яркую деятельность!

PE CÂT DE FIRESC, PE ATÂT DE NEOBIȘNUIT

Grigore FURTUNĂ

De la bun început mărturisesc: așa a fost, ca să nu fiu printre cei mai buni studenți la unitatea de curs predată de Ivan Ilici Mocan¹¹². Dar totdeauna i-am fost un admirator...

Prima dată l-am cunoscut, când eram student la Facultatea de Economie a Universității de Stat din Chișinău. În una din primele zile a lui septembrie 1958, documentându-mă la panoul cu orarul prelegerilor, am aflat că unitatea de curs „Circulația monetară și creditul” va fi predată de lectorul universitar Mocan Ivan Ilici...

Îmi amintesc, cum, în aulă, a intrat un bărbat înalt, zvelt, puțin uscățiv, smolit, cu păr negru, ca pana corbului, dar și cu multe fire sure. Și ochi doar din două culori - absolut negru pe fondul alb. Chipul acestui bărbat, care încă nu își luase rămas

bun de la tinerețe, involuntar îți reținea privirea și atenția. Vorbea fără grabă, răspicat, clar și copleșitor.

Pentru mine, cu regret, multe dintre spusele lui rămâneau neînțelese. Nu din cauza predării. Cunoașterea insuficientă a limbii ruse, mi-a făcut festa. Termenii și definițiile de specialitate, ca înadins, nu se memorizau. Ca urmare, cât nu mi-ași fi dorit, dar nu puteam însuși suficient materia, fapt care s-a răsfrânt și asupra notei. Neplăcută situație pentru mine. Apropo, ironia destinului a făcut așa, ca cariera mea de funcționar bancar să înceapă în departamentul „Circulație monetară” a Cărmuirii Republicane Moldovenești a Băncii de Stat al URSS.

Ca examinator, Ivan Ilici, era sever, curma pălăvrăgeală goală, cerea cunoștințe concrete. Pe atunci, mi s-a părut prea dură atitudinea lui. Și totuși, am înțeles, că la carte, doar muncind poți pretinde la o apreciere înaltă...

L-am descoperit din nou pe Ivan Ilici, când am citit articolele publicate în ziare despre neînfricatul comandant al grupului de partizani, care a luptat în rândurile Mișcării de rezistență antifascistă belgiană. Mă învăluia mândria că am avut un asemenea pedagog. Dar erau și invidioși. Mărturisesc, cum o persoană, se

¹¹² Mulțumesc pentru ocazia și posibilitatea, oferită de profesorul universitar Stratulat Oleg, de a participa la acest eveniment inedit și de a expune câteva din amintirile personale cu referință la proeminentul profesor universitar Mocan Ivan Ilici.

perinda prin coridoarele băncii, cu textul respectiv, plin de sublinieri și semne de întrebare. Omul, nicidecum nu se putea împăca cu faptul, că Ivan Mocan a fost reabilitat moral și apreciat, pe măsură, pentru meritele militare...

A trecut peste un deceniu de când lucram în bancă. Deja acumulase-m anumită experiență, avansase-m și în funcție. Într-o bună zi, fiind acceptat de conducerea băncii, am fost invitat la catedra „Finanțe și credit” pentru predarea unui curs special – „Alcătuirea și executarea planului de casă a Băncii de Stat a URSS”. Conștientizăm că aceasta a fost inițiativa prof. univ. dr. Mocan Ivan Ilici, și, respectiv, depuneam toate eforturile pentru pregătirea către ore și prezentarea prelegerilor într-un mod cât mai interesant și util pentru studenți...

Iată însă, că în activitatea mea profesională, a avut loc o întorsătură, care m-a îndepărtat de bancă pentru mai mulți ani. Respectiv, și de catedră, la care nu am mai revenit...

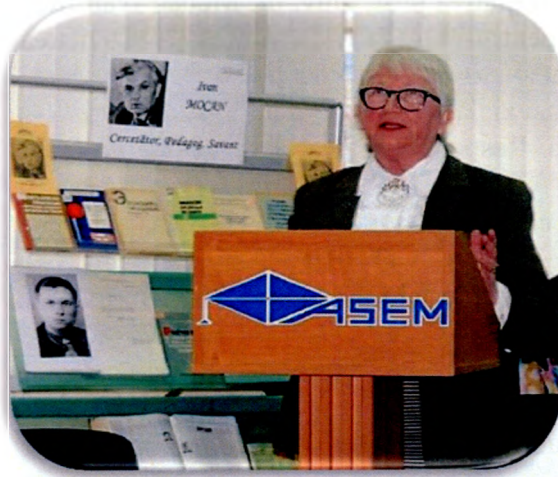
Cu toate acestea, de la caz la caz, îl întâlneam, în cele mai diferite circumstanțe, pe prof. univ. dr. hab. Mocan Ivan Ilici. Cunoscând destinul neobișnuit al acestui om, eram mereu surprins de felul acestuia de a fi, în relațiile cu oamenii, simplu și firesc...

Stima și respectul pentru acest om neînfricat și personalitate eminentă, cu numele căruia se identifică dezvoltarea învățământului economic din republică, în anii 1960-1990, constant am avut-o și va rămâne, în memoria și sufletul meu...

ВО ИМЯ БУДУЩЕГО

Анна СУХОВИЧ

Мои воспоминания о профессоре Мокан Иване Ильиче, были и будут всегда яркими и свежими, ведь училась у него и работала вместе с ним не один десяток лет.

Ещё со студенческих скамеек, мне профессор Мокан запомнился как неординарный преподаватель. Его лекции были как явление: в разноцветную шумную аудиторию точно вовремя входит седовласый, строгого вида, подтянутый, аккуратно одетый человек. Все еще взбудоражены после перемены и продолжают обсуждать разные события. Но уже после нескольких ярких и точных фраз в большой аудитории устанавливалась тишина.

Мы, охваченные магией этого удивительного человека, погружались во волшебстве предмета «Денежное обращение и кредит капиталистических стран». Своими обширными знаниями, подкрепленными жизненным и практическим опытом, умением четко донести материал, широким кругозором, в сочетании с требовательностью и харизмой, он покорял молодую аудиторию из простых, в большей степени сельских, парней и девчат, приехавших на учебу из разных уголков республики. Все слушали его затаив дыхание, ведь перед аудиторией стоял живой человек, побывавший за границей, в то время, когда это было редкостью, который многие вещи почерпнул сначала из фронтовой, а затем из профессиональной деятельности в банковской сфере. Большинство из нас сталкивались с деньгами только на бытовом уровне. Нам казалось, что ничего важнее советского рубля нет, а сфера его обращения - это близлежащие магазины, дом быта и кино. Тогда же мы впервые услышали, как важны деньги и как многообразны их функции и роль в экономике. Мы узнали, как существуют целые денежные системы и как они могут воздействовать на экономическое развитие.

В условиях, когда рыночная экономика была еще очень далека от нас, в рамках дисциплины преподаваемой профессором Мокан, мы уже тогда имели возможность получить знания не только по денежному обращению, кредиту и банкам и были этим очень горды. Обширные знания нами были получены также по рынку ценных бумаг, фондовым биржам, финансовым инструментам - акциям и облигациям, деятельности акционерных обществ, реальному и фиктивному капиталу, биржевым, банковским и финансовым

кризисам, инвестициям и многому другому. Мы тогда уже также знали, кто такой Кейнс, пусть и под видом критики буржуазных теорий, и о его рецептах выхода Соединенных Штатов из мирового экономического кризиса. Хотя знания быстро стареют, тем не менее, знания из опыта капиталистических стран, умело преподнесенные Иваном Ильичем, были на опережение. Они стали своеобразным «запасом» и помогли многим, окончившим специальность «Финансы и кредит» тех лет, восполнить дефицит специалистов-рыночников, успешно участвовать в формировании базовых рыночных институтов республики - банков и Национального банка, фондовой биржи, акционерных обществ, вести научную и преподавательскую работу, а также успешно адаптироваться к работе в условиях рыночной экономики.

Запомнилась также требовательность, а порой, и жесткость декана Мокан, к тунеядцам, разгильдяям и правонарушителям. Так, известно немало случаев безжалостных отчислений из института за подделки оценок в студенческих книжках, то есть, обман, неуспеваемость, пропуски, правовые проступки и др.

Профессор Мокан Иван Ильич много внимания уделял качеству подготовки преподавательских кадров для факультета. В начале профессиональной деятельности на кафедре «Финансы и кредит» Кишиневского Политехнического Института, мне, как и многим другим молодым специалистам, была предоставлена исключительная возможность профессионального роста в одном из ведущих вузов страны- Московский Финансовый Институт, пообщаться со светилами экономической науки, сдать кандидатские экзамены, присутствовать на защитах диссертаций, и в целом, начать чувствовать, что же такое настоящая экономическая наука.

Что также ярко вспоминается - это отношение Ивана Ильича к здоровому образу жизни (которое сейчас для нас является уроком). К занятиям бадминтоном и бегом, он приобщил рано или поздно многих преподавателей и студентов факультета и не только. Несмотря, на уже солидный возраст, он, как всегда, был подтянут, динамичен и вынослив. И это было важным и неизменным спутником его имиджа, как преподавателя, декана, и, просто, личности. Спорт придавало ему силы преодолевать немалые трудности, которые выпали на его долю.

Не побоюсь высокопарных слов, но думаю, многие согласятся с тем, что жизнь Ивана Ильича Мокан была подвигом, ратным и трудовым. совершенным во благо будущих поколений.

MEMORIALIS
Ivan Ilie Mocan - 100 ani de la naștere

ASEM
Academia de Studii Economice din Moldova

MEMORIALIS

**100 ani
de la nașterea lui
Ivan Ilie MOCAN**

23 februarie 2018

PROGRA

*10³⁰ - 11⁰⁰
Depunere de flori la m
lui Ivan Mocan*

*11³⁰ - 12⁰⁰
Prelegerea
Ivan Mocan -*

*12⁰⁰ - 12¹⁵
Lansare de carte
De*

*12¹⁵ - 13¹⁵
Discursuri
Ivan Mocan - J
în*

*13³⁰ - 15⁰⁰
Dialoguri neform*

XPOZIȚIE
științifice, didactice, metodice
și de publicistică
de Ivan MOCAN
universitar, doctor *habilitat*

EXPOZIȚIA
AN - personalia

ca științifică ASEM

SALA „Ivan MOCAN”

Cu prilejul a 100 ani de la naștere și în semn de apreciere a profesorului universitar, doctor habilitat Mocan Ivan Ilie, Senatul ASEM prin decizia din 28.02.2018, a conferit, sălii de studii 303 din blocul F, numele *Sala „Ivan MOCAN”*.

*Extras
din procesul verbal nr. 5
al ședinței a Senatului A.S.F.M.
din 28.02.2018*

*S-a discutat: Despre conferirea sălii de studii 303 din blocul F de studii numele *Sala „Ivan Mocan”*,*

*S-a decis: În baza deciziei departamentului „Investiții și Activitate Bancară” și în legătură cu împlinirea a 100 de ani, de la nașterea ilustrului organizator al învățământului economic, cercetător eminent în domeniul monedei și creditului, personalitate remarcabilă a vieții publice, pedagog pasionat și educator dedicat Ivan Mocan, doctor habilitat în științe economice, profesor universitar, se conferă sălii de studii 303 din blocul F de studii numele *Sala „Ivan Mocan”*.*

*Președintele Senatului ASEM,
dr. hab., prof.univ., academician*

Grigore BELOSTECINIC

Secretar științific al Senatului ASEM

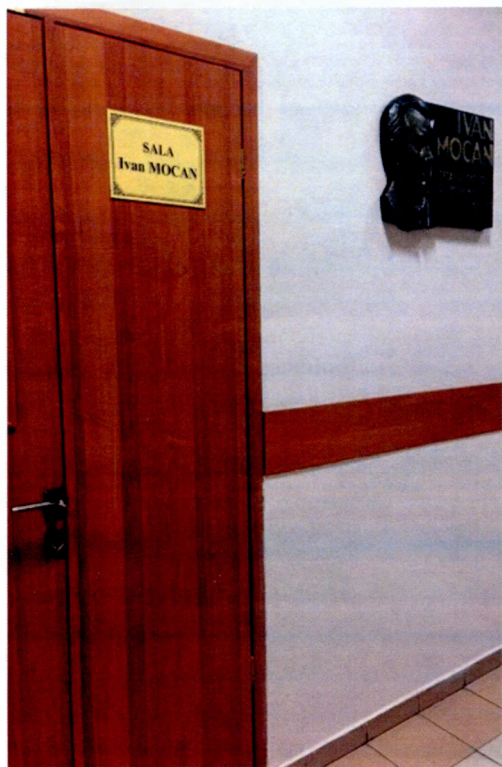
Diana BRAGOI

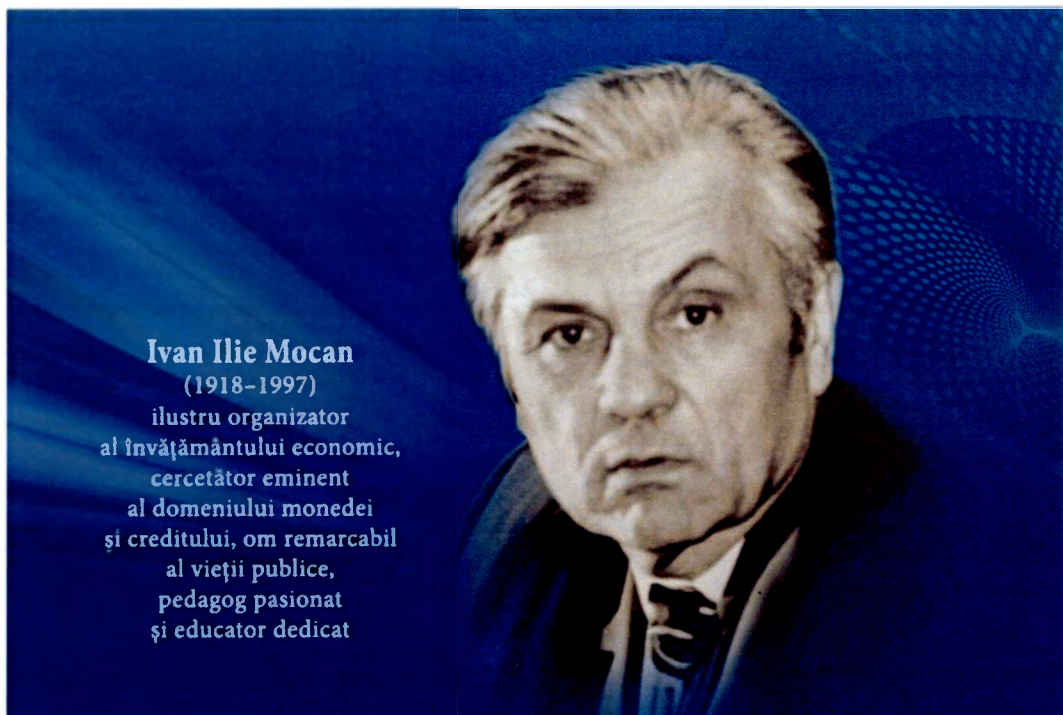
SALA
Ivan MOCAN

Autor: sculptor Ion ZDERCIUC

Ivan Ilie Mocan

(1918-1997)

ilustru organizator
al învățământului economic,
cercetător eminent
al domeniului monedei
și creditului, om remarcabil
al vieții publice,
pedagog pasionat
și educator dedicat

Autor: pictor Vitaliu POGOLȘA

MONEDA COMEMORATIVĂ „Ivan MOCAN – 100 ani de la naștere”

Banca Națională a Moldovei

HOTĂRĂREA 1848

cu privire la punerea în circulație ca mijloc de plată și în scop numismatic a unor monede jubiliare și comemorative

În temeiul art. 5 lit. g), art. 11, 26 alin. (1) lit. g) și art. 57 din Legea nr.548/1995 cu privire la Banca Națională a Moldovei (republicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2015, nr.297-300, art.544), cu modificările ulterioare, Consiliul de supraveghere al Băncii Naționale a Moldovei

HOTĂRĂȘTE:

1. Se pun în circulație, la data de 28 decembrie 2018, ca mijloc de plată și în scop numismatic 11 monede jubiliare și comemorative, conform Anexei, după cum urmează:

Seria „Aleea Clasicilor din Grădina Publică „Ștefan cel Mare și Sfânt” din mun. Chișinău”:

- 1) Constantin Negruzzi (material - Au);
- 2) Constantin Negruzzi (material - Ag);

Seria „Personalități”:

- 3) Ion Druță - 90 de ani de la naștere (material - Ag);
- 4) George Meniuc - 100 de ani de la naștere (material - Ag);
- 5) Mihail Berezovschi - 150 de ani de la naștere (material - Ag);

Seria „Mănăstirile Moldovei”:

- 6) Mănăstirea «Sfântul Mare Mucenic Teodor Tiran» din Chișinău (material - Ag);

Seria „Conace boierești”:

- 7) Conacul familiei Ralli din satul Doina, raionul Strășeni (material - Ag);

Seria „Femei celebre”:

- 8) Ada Zevin - 100 de ani de la naștere (material - Ag);

Seria „Cartea Roșie a Republicii Moldova”:

- 9) Soim dunărean (Falco cherrug) (material - Ag).

Seria „Știință și inovare”:

- 10) Ivan Mocan - 100 de ani de la naștere (material - Ag);
- 11) Mihai Marinciuc - 80 de ani de la naștere (material - Ag).

2. Comercializarea monedelor jubiliare și comemorative se va efectua prin intermediul Băncii Naționale a Moldovei și băncilor licențiate.

3. Băncile licențiate stabilesc independent prețul de vânzare al monedelor jubiliare și comemorative, care nu va depăși cu trei la sută prețul stabilit de Banca Națională a Moldovei.

4. Monedele jubiliare și comemorative sunt acceptate ca mijloc de plată în economia națională, la valoarea lor nominală.

5. Prezenta hotărâre intră în vigoare la data publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

**PREȘEDINTELE
CONSILIULUI DE SUPRAVEGHERE
AL BĂNCII NAȚIONALE A MOLDOVEI**

Nr. 35. Chișinău, 21 decembrie 2018.

Octavian ARMAȘU

ПОСТАНОВЛЕНИЕ 1848

О выпуске в обращение в качестве платежного средства и в нумизматических целях юбилейных и памятных монет

На основании статей 5 g), 11, 26 g) и 57 Закона № 548-ХІІІ от 21 июля 1995 г. о Национальном банке Молдовы (переопубликован в Мониторул Официал, 2015, № 297-300 ст.544), с последующими изменениями и дополнениями, Надзорный совет Национального банка Молдовы

ПОСТАНОВЛЯЕТ:

1. Выпустить в обращение с 28 декабря 2018 г., в качестве платежного средства и в нумизматических целях, 11 юбилейных и памятных монет, согласно Приложению, со следующими тематиками:

Серия «Аллея классиков в городском саду «Штефан чел Маре ши Сфынт» мун. Кишинэу»:

- 1) Константин Негруци (золото);
- 2) Константин Негруци (серебро);

Серия «Выдающиеся личности»:

- 3) Ион Друцэ – 90 лет со дня рождения (серебро);
- 4) Джордже Менюк – 100 лет со дня рождения (серебро);
- 5) Михаил Березовский – 150 лет со дня рождения (серебро);

Серия «Монастыри Молдовы»:

- 6) Монастырь Святого Великомученика Феодора Тирона в г. Кишинёве (серебро);

Серия «Боярские усадьбы»:

- 7) Усадьба семьи Ралли в селе Долна Страшенского района (серебро);

Серия «Выдающиеся женщины»:

- 8) Ада Зевин – 100 лет со дня рождения (серебро);

Серия «Красная книга Республики Молдова»

- 9) Балобан (*Falco cherrug*) (серебро);

Серия «Наука и достижения»:

- 10) Иван Мокан – 100 лет со дня рождения (серебро);
- 11) Михай Маринчук – 80 лет со дня рождения (серебро).

2. Реализация юбилейных и памятных монет будет осуществляться через Национальный банк Молдовы и лицензированные банки.

3. Лицензированные банки самостоятельно устанавливают цену продажи юбилейных и памятных монет, которая не должна превышать более чем на 3 % отпускную цену, установленную Национальным банком Молдовы.

4. В национальной экономике юбилейные и памятные монеты являются средством платежа и принимаются по их номинальной стоимости.

5. Настоящее постановление вступает в силу с момента опубликования в Мониторул Официал Республики Молдова.

**ПРЕДСЕДАТЕЛЬ НАДЗОРНОГО СОВЕТА
НАЦИОНАЛЬНОГО БАНКА МОЛДОВЫ**

№ 35. Кишинёв, 21 декабря 2018.

Октавнан АРМАШУ

Caracteristicile monedei:

- Valoarea nominală: 50 lei;
 - Metal: argint;
 - Masa: 13,0 grame;
 - Forma: rotundă;
 - Tiraj: 200 exemplare
- Calitate: proof;
 - Compoziție: 999/1000;
 - Diametru: 28 mm;
 - Margine: zimțată;

Revers:

- în plan central – efigia lui Ivan Mocan;
 - în partea dreaptă – inscripția „100 ani de la naștere” și simbolul grafic al evoluției ascendente pe monede suprapuse;
- în partea de jos sunt gravate inscripțiile „IVAN MOCAN” și anii de viață „1918 -1997”.

Avers:

- în plan central - Stema Republicii Moldova;
 - în partea de sus – anul emisiei „2018”;
 - în partea de jos - inscripția „50 LEI”;
- în exergă, cu majuscule este gravată inscripția „REPUBLICA MOLDOVA”.

MONITORUL OFICIAL AL REPUBLICII MOLDOVA

LEGI, HOTĂRÎRI,
ACTE NORMATIVE
ale organelor
centrale de specialitate
ale administrației publice

Nr. 513-525 (6908-6920)

28 decembrie 2018

2018
28 decembrie
Nr. 513 - 525
Anul XXV
(6908 - 6920)

te ale Băncii Naționale a Moldovei

HOTĂRĂRE

cu privire la punerea în circulație ca mijloc
de plată și în scop numismatic a unor
monede jubiliare și comemorative

26 alin. (1) lit. g) și
publicată în Monitorul Oficial al Republicii
2015, nr. 297-300, art. 544), cu modificările
ulterioare, Consiliul de supraveghere al Băncii Naționale
a Moldovei

HOTĂRĂȘTE:

1. Se pun în circulație, la data de 28 decembrie 2018,
ca mijloc de plată și în scop numismatic 11 monede jubiliare
și comemorative, conform Anexei, după cum urmează:

**Seria „Aleea Clasicilor din Grădina Publică „Ștefan
cel Mare și Sfânt” din mun. Chișinău”:**

- 1) Constantin Negruzzi (material - Au);
- 2) Constantin Negruzzi (material - Ag);

Seria „Personalități”:

- 3) Ion Drută - 90 de ani de la naștere (material - Ag);
- 4) George Meniuc - 100 de ani de la naștere (mater
5) Mihail Berezovschi - 150 de ani de la
(material - Ag);

Seria „Mănăstirile Moldovei”:

- 6) Mănăstirea „Sfântul Mare Mucenic Teodor
Chișinău (material - Ag);

Seria „Conace boieresti”:

PRESEDINTELE
CONSILIULUI DE SUPRAVEGH
AL BĂNCII NAȚIONALE A MO

Nr. 35, Chișinău, 21 decembrie

7) Conacul familiei Rali din satul Dolna, raionul Strășeni
(material - Ag);

Seria „Femei celebre”:

8) Ada Zevin - 100 de ani de la naștere (material - Ag);

Seria „Cartea Rosie a Republicii Moldova”:

9) Soim dunărean (Falco cherrug) (material - Ag);

Seria „Știință și inovare”:

10) Ivan Mocan - 100 de ani de la naștere (material - Ag);

11) Mihai Marinuc - 80 de ani de la naștere (material - Ag).

2. Comercializarea monedelor jubiliare și comemorative
se va efectua prin intermediul Băncii Naționale a Moldovei
și băncilor licențiate.

3. Băncile licențiate stabilesc independent prețul de
vânzare al monedelor jubiliare și comemorative, care nu
va depăși cu trei la sută prețul stabilit de Banca Națională
a Moldovei.

4. Monedele jubiliare și comemorative sunt acceptate
ca mijloc de plată în economia națională, la valoarea lor
nominală.

Hotărârea intră în vigoare la data publicării
în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

În legătură cu centenarul nașterii prof. univ. dr. hab. MOCAN Ivan, IPNA Compania „Teleradio-Moldova” a turnat filmul documentar

SUB ACELAȘI CER

Redactor *Evilina Șvidcenco*

Regizor *Anatolie Ignatenco*

Operatori *Vladimir Halata*
 Sergiu Albu

Montaj *Diana Busuioc*
 Kristina Brașovianu

Regizor sunet *Galina Dimitrova*

Traducere *Nicolae Dergaci*

Titrare *Lidia Domaniuc*

ПОД ОДНИМ НЕБОМ

Редактор *Эвилина Швидченко*

Режиссёр *Анатолий Игнатенко*

Операторы *Владимир Халата*
 Сергей Албу

Монтаж *Диана Бусуйок*
 Cristina Brașoveanu

Звукорежиссёр *Галина Димитрова*

Перевод *Николай Дергач*

Титрирование *Лидия Доманюк*

© IPNA Compania „Teleradio-Moldova” 2018

Localizarea YOUTUBE:

Sub același cer <https://www.youtube.com/watch?v=2diPGuveQeU> .

MEMORIALIS

100 ani de la nașterea lui Ivan Ilie MOCAN în fotografii

Ivan Mocan - DESTIN MIRABIL

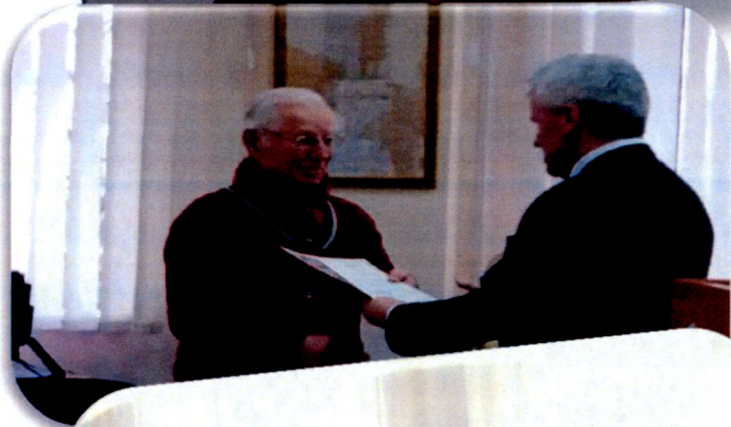
Prelegere de recunoștință
la 100 ani de la naștere

Oleg STRATULAT
Ludmila COBZARI
Ana SUHOVICI
Grigore FURTUNĂ

Ivan Ilie Mocan
(1918 - 1997)

ilustru organizator al învățământului economic,
cercetător eminent al domeniului monedei și
creditului, personalitate remarcabilă a vieții
publice, pedagog pasionat și educator dedicat

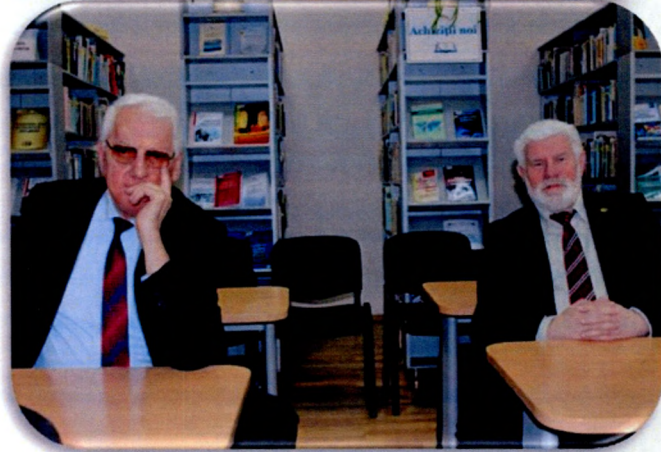
Academia de Studii Economice din Moldova

DIPLOMĂ JUBILIARĂ

100 ani
de la nașterea lui
Ivan Ilie Mocan

SPONSORII EVENIMENTULUI

Moldova Agroindbank

**Redactor literar: Constantin Crăciun
Vera Chiruță**
Procesare computerizată: Maria Budan
Redactor tehnic: Ana Cîrlan
Coperta: Vitaliu Pogolșa

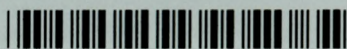
Aprobat spre tipar: 28.12.2018
Hârtie ofset. Tipar ofset.
Coli de tipar: 9,0
Coli de autor: 7,0

Formatul hârtiei 70×100 1/16
Tirajul 60 ex.
Comanda nr. 0855

Tipografia Arva Color SRL
Chișinău, str. Mircești, 22/4, MD 2049
Tel.: +373 (0) 22 432 507

Academia de Studii Economice a Moldovei

229123

Ivan Ilie Mocan

(1918–1997)

ilustru organizator

al învățământului economic, cercetător eminent
al domeniului monedei și creditului,
om remarcabil al vieții publice,
pedagog pasionat și educator dedicat

